

ΑΤΕΙ ΠΑΤΡΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ & ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: ΓΑΛΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ (ΑΕΜ:3308)

ΠΑΤΡΑ 2004

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	6181
----------------------	------

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.1 Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	1
1.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	3
1.3 ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ.....	6
2.1 ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ - ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	10
2.2 ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	14
2.3 ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	20
2.4 ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ "ΑΕΙΦΟΡΟΣ" ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	22
3.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	23
3.2 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	24
3.3 ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	25
3.4 ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ-ΜΟΡΦΕΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	27
4.1 ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΙΣ ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΕΣ ΖΩΝΕΣ.....	27
4.1.1 ΧΩΡΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. ΜΕΛΕΤΗ ΤΡΙΩΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ (ΠΡΕΣΠΕΣ, ΠΕΤΡΑΣ ΛΕΣΒΟΥ, ΛΙΜΝΗΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑ).....	30
4.2 Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ - ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	38
4.3 Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΟΥΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥΣ.....	39
4.4 ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΙ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ	40
1) ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΡΤΟΠΟΙΩΝ ΤΑΧΕΙΑΣ-ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ	40
2) ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ «ΒΙΟΤΕΧΝΙΑΣ» ΟΙΚΟΤΕΧΝΙΑΣ-ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑΣ ΑΝΩΓΕΙΩΝ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	40
3) ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ	41
4) ΓΕΩΡΓΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΡΑΧΟΒΑΣ «Η ΚΥΠΑΡΙΣΣΟΣ».....	41
5) ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΛΩΣΣΑΣ Δ. ΣΚΟΠΕΛΟΥ	42
6) ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΑΓΡΟΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΧΝΟΥ.....	43
7) ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΑΝΘΟΚΟΜΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ.....	44
8) ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ	44
9) ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΖΑΓΟΡΑΣ.....	45
10) ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΟΡΤΑΡΙΑΣ.....	46
11) ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΨΗΦΙΔΩΤΩΝ ΑΡΧΑΙΑ ΠΕΛΛΑ	47
12) ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΣΠΡΟΚΚΛΗΣΙΑΣ	47
13) ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΚΟΥ «Η ΜΙΚΡΗ ΛΑΚΚΑ ΣΟΥΛΙ» .	48
14) ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΓΕΡΜΑΝΟΥ	48
15) ΑΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΝΥΜΦΑΙΟΥ «Η ΝΥΜΦΗ».....	49
16) ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΝΩ ΚΑΛΛΙΝΙΚΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ «Η ΠΕΛΑΓΟΝΙΑ»	50
17) ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΨΑΡΑΔΩΝ	50
18) ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΡΑΝΟΥ «Η ΑΓΡΟΤΙΣΣΑ».....	51
19) ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΙΣΣΑΜΜΟΥ	51
20) ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΤΡΙΓΩΝΟΥ «Η ΓΑΙΑ».....	52
21) ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΤΟΠΟΛΩΝ «Η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ».....	53
22) ΠΡΟΤΥΠΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΟΙΚΟΤΕΧΝΙΑΣ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑΣ ΑΓΡΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ (ΠΑΣΟΠΑΠ)	53
23) ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΛΑΔΙΑΣ	54
24) ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΤΥΧΕΡΟΥ	54
25) ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΣΟΦΑΔΩΝ.....	55
26) ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΡΟΥ ΣΩΝΑ «ΚΡΟΥΣΑΝΙΩΝ»	55
27) ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΜΕΣΟΤΟΠΟΥ ΔΗΜΟΥ ΕΡΕΣΟΥ-ΛΕΣΒΟΥ	56
28) ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ	57

29) ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ «ΑΞΙΟΚΕΡΣΑ».....	57
30) ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΛΙΜΝΗΣ ΕΥΒΟΙΑΣ.....	58
31) ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΑΓΙΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ	59
32) ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΒΕΛΒΕΝΤΟΥ.....	59
33) ΑΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΠΕΙΡΑΝΘΟΥ ΝΑΞΟΥ 60	
34) ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΦΥΛΛΙΔΟΣ	60
5.1 ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ-ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΓΙΑ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	61
5.2 ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ ΣΕ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	61
5.3 ΒΑΣΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΜΙΑΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ.....	62
6.1 ΣΤΟΧΟΙ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	64
6.2 ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΥΝΙΣΤΩΣΕΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	65
6.3 Η ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	66
6.4 ΟΡΓΑΝΙΚΗ ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ ΜΕ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ.....	68
7.1 ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ-ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	68
7.2 ΤΑ ΠΟΣΟΣΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΙ.....	69
7.3 ΦΟΡΕΙΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	70
7.4 Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	70
8.1 ΤΟ MARKETING ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟ	71
8.2 Ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ "MARKETING PLAN"	71
8.3 ΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ MARKETING	72
8.4 ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΤΟΥ MARKETING	73
8.5 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ	73
8.6 ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΓΙΑ ΤΟ MARKETING ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	73
9.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΩΡΟ	74
9.2 ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ.....	76
ΠΗΓΕΣ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	77

1.1 Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο τουρισμός σήμερα αποτελεί μια οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική δραστηριότητα που κινείται σε τοπικό και διεθνές επίπεδο. Καλύπτει σχεδόν όλα τα εισοδηματικά στρώματα και προσπαθεί να ικανοποιήσει την βασική πλέον ανάγκη του ανθρώπου που είναι η δυνατότητα αλλαγής περιβάλλοντος και τρόπου ζωής, για ένα χρονικό διάστημα, που σε ποιότητα και ποσότητα ποικίλει ανάλογα με την διάθεση και το μέγεθος της δαπάνης που θέλει ο καθένας.

Η κίνηση αυτή δημιουργεί πολλά γεγονότα θετικού ή αρνητικού προβληματισμού. Θετικά όσον αφορά την δυνατότητα γνωριμίας με άλλες κοινωνικές ομάδες και αρνητικά όσον αφορά την απομάκρυνση για πολλούς από το μόνιμο περιβάλλον τους.

Όλα αυτά θα εξετάσουμε στη συνέχεια σαν μια εισαγωγή στο αντικείμενο του τουρισμού που σε συνδυασμό και με τ' άλλα συναφή γνωστικά αντικείμενα του προγράμματος του τμήματος, θα προσπαθήσουμε να καλύψουμε όσο το δυνατόν καλύτερα.

Τι εννοούμε όμως με τον όρο τουρισμό;

Απάντηση θα δοθεί από την παράθεση μερικών ορισμών του όρου που ακολουθήσουν μαζί με μια σύντομη ανάλυση - κριτική τους.

Τουρισμός, ορίζει η Διεθνής Ακαδημία Τουρισμού, είναι το σύνολο των ανθρώπινων μετακινήσεων και οι δραστηριότητες που προκύπτουν από αυτές. Δηλαδή ορίζεται ότι κάθε μετακίνηση γενικά του ανθρώπου εμπεριέχει την έννοια του τουρισμού και αφήνει αδιευκρίνιστο το είδος των δραστηριοτήτων. Η γενική αυτή θεώρηση θα δούμε στη συνέχεια ότι καταρρίπτεται με τους περιορισμούς που υπάρχουν ώστε να θεωρηθεί μια μετακίνηση σαν τουρισμός.

Τουρισμός, μας εξηγεί ο Ν. Αιγηνίτης, καλείται η από χώρα σε χώρα ή από τόπο σε τόπο μετάβαση ατόμων σε ομάδες ή μεμονωμένα, με σκοπό μικρή ή μεγάλη, όχι όμως μόνιμη, διαμονή χωρίς άσκηση επαγγέλματος, για λόγους γενικά αναψυχής. Με τον ορισμό αυτό αρχίζουν να εμφανίζονται αρκετοί περιοριστικοί όροι όσον αφορά το μετακινούμενο άτομο αλλά και τις ενέργειες του κατά την μετακίνηση αυτή. Έτσι έχουμε περιορισμό στη διάρκεια, στη δραστηριότητα και στον σκοπό πραγματοποίησης της μετακίνησης. Χρονικά περιορισμένη διαμονή στο άλλο μέρος (τόπος ή χώρα), απαγόρευση άσκησης επαγγέλματος με οικονομικά οφέλη και την αναψυχή σαν μοναδικό σκοπό της μετακίνησης.

Τουρισμός, κατά τον Στ. Καλφιώτη, καλείται η από το γεωγραφικό περιβάλλον της μόνιμης διαμονής σε άλλο, πρόσκαιρη διακίνηση ατόμων σε ομάδες ή μεμονωμένα, που αποσκοπεί στην με τέρψη ικανοποίηση ψυχικής επιθυμίας ή πνευματικής περιέργειας γενικά και που προκαλεί τη δημιουργία οικονομικών δραστηριοτήτων. Εδώ έχουμε στοιχεία που αναφερθήκανε στον προηγούμενο ορισμό, αλλά παρουσιάζονται και νέα όπως η εκπλήρωση της ψυχικής επιθυμίας ή περιέργειας και η δημιουργία συγκεκριμένων πλέον δραστηριοτήτων, των οικονομικών, δηλαδή των συναλλαγών.

Τουρισμός, μας λέει ο Jean Medecin, είναι μια δραστηριότητα ευκαιρίας που συνίσταται στο να ταξιδεύει κανείς μακριά από τον τόπο της διαμονής του για διασκέδαση, για ανάπαυση, για εμπλουτισμό της πείρας του και την ανύψωση του πνευματικού επιπέδου από την παρουσίαση νέων μορφών ανθρώπινης δράσης και

από τις εικόνες μια άγνωστης φύσης. Η έννοια της ευκαιρίας δίνει μια άλλη διάσταση στον ορισμό αυτό. Όταν λέμε ευκαιρία εννοούμε μια κατάσταση όπου όλοι οι παράγοντες είναι ευνοϊκοί για κάθε άτομο χωριστά, χρονικά διαφοροποιημένοι. Δηλαδή για να γίνει ένα ταξίδι θα πρέπει να συντρέχουν ταυτόχρονα κάποιοι λόγοι που συνιστούν την ευκαιρία. Οι λόγοι αυτοί για την πραγματοποίηση του ταξιδιού δεν είναι άλλοι από την ταυτόχρονη ύπαρξη του ελεύθερου για διάθεση χρόνου και της οικονομικής άνεσης του ατόμου. Επομένως ο χρόνος και το χρήμα, τα δυο Χ, είναι τα απαραίτητα και βασικά στοιχεία για να πραγματοποιήσει κάποιος κατ' αρχής ένα τουριστικό ταξίδι. Τα στοιχεία αυτά δεν είναι αρκετά αν δεν υπάρχει και η ανάλογη διάθεση για μετακίνηση. Άλλη διαφοροποίηση του ορισμού είναι ότι εμπεριέχει μια σειρά δραστηριοτήτων που ο ταξιδιώτης μπορεί να προγραμματίσει και να πραγματοποιήσει.

Τουρισμός, σύμφωνα με τον De Meyer, καλείται το σύνολο των ανθρωπίνων μετακινήσεων και οι δραστηριότητες που προκύπτουν από αυτές, που προκαλούνται από την εξωτερική και την πραγματοποίηση του πόθου, που αδρανεύει σε διάφορο βαθμό και ένταση σε κάθε άτομο. Στο πρώτο μέρος του ορισμού εμφανίζεται ο ήδη γνωστός ορισμός του Διεθνούς Ακαδημίας Τουρισμού, συμπληρωμένος στη συνέχεια με την ψυχική διάθεση του κάθε ατόμου. Άρα όταν συνυπάρχουν τα δύο Χ, χωρίς την ψυχική διάθεση, η τουριστική μετακίνηση δεν πραγματοποιείται σίγουρα. Οπότε ο πόθος είναι δυνατόν να δημιουργήσει τις ευνοϊκές καταστάσεις του ελεύθερου χρόνου και της οικονομικής ευχέρειας που είναι απαραίτητα για την τουριστική μετακίνηση.

Τουρισμός, με την άποψη του Maggioti, είναι το σύνολο των σχέσεων και των γεγονότων που σχετίζονται με την διαμονή των ξένων που ταξιδεύουν για αναψυχή, μόρφωση ή θεραπεία χωρίς κύριο σκοπό το κέρδος. Σχέσεις και γεγονότα αναφέρει ο Maggioti, τι είδους σχέσεις και γεγονότα είναι αυτά; Αναφέρονται στην διαδικασία προετοιμασίας της τουριστικής μετακίνησης, αναφέρονται στη διάρκεια της παραμονής μόνο ή και κατά την επάνοδο; Προφανώς εννοεί το κάθε τι που λαμβάνει χώρα από τη στιγμή της πραγματοποίησης της τουριστικής διαδικασίας. Όσον αφορά για τους λόγους του ταξιδιού αυτοί, όπως θα αναλύσουμε σε κεφάλαιο που θα ακολουθήσει, είναι σωστοί και φυσικά εδώ επαναλαμβάνεται το απαγορευτικό των κερδοφόρων ενεργειών σε οικονομικό πάντα επίπεδο.

Τουρισμός, με την απόδοση του όρου από τον Schwihk, είναι η κίνηση των ανθρώπων που εγκαταλείπουν προσωρινά τον τόπο της μόνιμης του για λόγους που αφορούν το πνεύμα, το σώμα ή το επάγγελμα. Στον ορισμό αυτό η μετακίνηση αναφέρεται σαν εγκατάλειψη, που όμως δεν αποδίδει σωστά τον όρο της τουριστικής μετακίνησης. Οι λόγοι που αφορούν το πνεύμα, δηλαδή την εμπειρική μόρφωση από τις νέες παραστάσεις, το σώμα, με την έννοια της ανάπαυσης ή του θερμαλισμού και το τέλος το επάγγελμα με όχι άμεσα οικονομικά αποτελέσματα αλλά έμμεσα όπως συμμετοχή σε συνέδρια, σεμινάρια, εμπορικές αντιπροσωπίες και εκθέσεις.

Τουρισμός πιστεύει, ο De Magistri, είναι η κίνηση ανθρώπων και πραγμάτων στην ξηρά, τη θάλασσα και τον αέρα. είναι ο ανθρώπινος πόθος για κίνηση για λόγους αναψυχής, μόρφωσης και υγείας, είναι η αναζήτηση πάντοτε νέων συγκινήσεων για σωματική και ψυχική αναγέννηση. Ο τουρισμός αναφέρεται πάντα σε κίνηση ανθρώπων, επομένως κίνηση πραγμάτων δε αρμόζει σε ορισμό του τουρισμού. Κατά τ' άλλα ο ορισμός κινείται στα πλαίσια των προηγούμενων με σημαντική επισήμανση της ταυτόχρονης σωματικής και ψυχικής αναγέννησης.

Τουρισμός, όπως αναφέρεται στο δίτομο του λεξικού Petite Larousse, είναι κάθε προσπάθεια για βελτίωση των ξενοδοχείων και την αύξηση του αριθμού τους, την ποιοτική βελτίωση και ποσοτική αύξηση των συγκοινωνιακών μέσων, τον εξωραϊσμό της χώρας, την συστηματοποιημένη επίδειξη των διαφόρων προνομίων, φυσικών καλλονών, αξιοθέατων, ιστορικών και αρχαιολογικών χώρων και ιαματικών πηγών καθώς και την ίδρυση και οργάνωση λουτροπόλεων και θέρετρων. Διαφορετικός από του άλλους ορισμούς αναφέρεται στη δημιουργία υποδομής, ανωδομής και προβολής μιας περιοχής. Δηλαδή την δημιουργία πόλων έλξης, εναλλακτικές μορφές τουρισμού για να χαρακτηριστεί μια περιοχή η χώρα σαν τουριστική.

Τουρισμός, με τη γνώμη του, Dr Stanislas Leszczycki, είναι η κίνηση στην οποία μετέχουν όσοι για ένα χρονικό διάστημα μένουν σε ένα τόπο. Είναι δε αυτοί ξένοι, των οποίων η διαμονή δεν έχει φιλοκερδή, ούτε υπηρεσιακό, ούτε στρατιωτικό χαρακτήρα. Στον ορισμό αυτό τονίζεται ότι οι μετακινούμενοι για να θεωρηθούν ότι κάνουν τουρισμό δεν θα πρέπει να έχουν οικονομικές απολαβές είτε σε επιχειρηματικό κέρδος, με μισθό είτε με χρηματική αποζημίωση.

Τουρισμός, δηλώνει ο Massimiliano Cardini, είναι μια σύνθετη έννοια που περιλαμβάνει κάθε μορφή ταξιδιού που γίνεται πεζοπορικά ή με τα ποικίλα μέσα μεταφοράς με σκοπό την υγεία, την αναψυχή ή την μελέτη. Πράγματι ο τουρισμός αποτελείται από πολλά στοιχεία και οι πολλοί παράγοντες

υπεισέρχονται από τη στιγμή της απόφασης μέχρι την πραγματοποίηση που συνηγορούν στο ότι είναι σύνθετη έννοια.

Τουρισμός, θεωρεί ο Hunziker, είναι το σύνολο των σχέσεων και των γεγονότων που δημιουργούνται από τη διαμονή των αλλοδαπών αν αυτή δεν έχει σαν αιτία πρόσκαιρες ή μόνιμες κερδοφόρες ενέργειες. Η πραγματοποίηση μια τουριστικής μετακίνησης είναι σύνθετη έννοια, λόγω του ότι υπάρχουν σχέσεις και γεγονότα τα οποία δημιουργούνται κατά την διαμονή και όχι μόνο. Τα παραπάνω δεν σχετίζονται μόνο από τη φυσική παρουσία του τουρίστα αλλά και με ότι προηγήθηκε της εκτέλεσης του ταξιδιού. Σημασία έχει να παρατηρήσουμε ότι η αναφορά στα μετακινούμενα άτομα αφορά μόνο του αλλοδαπούς και όχι όλα τα άτομα. Επίσης τονίζεται και εδώ η μη ύπαρξη της οικονομικής απολαβής σαν στοιχείο για να θεωρηθεί μετακίνηση σαν τουρισμός.

1.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Ο τουρισμός ως γνωστό δεν υπήρξε τυχαίο φαινόμενο των σημερινών εξελιγμένων κοινωνιών.

Ο τουρισμός χρονολογείται από πολλά χρόνια πριν και τα ίχνη του ανευρίσκονται σε όλες τις ιστορικές περιόδους του ανθρώπινου βίου.

Κατά τους μυθικούς χρόνους και την αρχαιότητα η ύπαρξη της καλούμενης ξενίας για την οποία πολλές περιγραφές βρίσκουμε στα ομηρικά έπη που σαφώς μαρτυρούν την ύπαρξη μιας υποτυπώδους μορφής τουρισμού.

Επίσης η μελέτη των διαφόρων γραπτών μνημείων όπως είναι του Αρτεμιδώρου, του Διόδωρου, του Σικελιώτη, του Πausανία, του Στράβωνος, του Ηροδότου κτλ. ασφαλώς μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι κατά την εποχή εκείνη της ελληνικής αρχαιότητας υπήρχε το φαινόμενο της τουριστικής διακινήσεως ατόμων, έστω περιορισμένα, χάριν ικανοποιήσεως ψυχικών επιθυμιών και πνευματικών περιεργειών.

Ο Ηρόδοτος π.χ. επισκεπτόταν πόλεις τις Ελλάδας και ταξίδεψε στη Σικελία, την Αίγυπτο και σε άλλες χώρες και ενδιαφερόταν σοβαρά για να γνωρίσει τα ήθη και έθιμα και ιστορικά μνημεία τους. Επίσης άλλα άτομα ταξίδευαν όχι μόνο χάριν τέρψεως αλλά για να γνωρίσουν νέες φιλοσοφικές δόξες, άλλους ανθρώπους, νέες τεχνικές και να πληροφορηθούν για τη ζωή και τον πολιτισμό τους.

Εκτός απ' αυτό και από διάφορα μνημεία μπορούμε εύκολα να "χαρακτηρίσουμε εκτός των άλλων, ως τουριστικά κέντρα της αρχαιότητας την Αιδηψό, την Ολυμπία, την Επίδαυρο, τη Δωδώνη, τους Δελφούς κλπ. όπου η υποδοχή των ξένων ήταν οργανωμένη και μεθοδευμένη, τόσο εκ μέρους της πολιτείας (λήψη νομοθετικών μέτρων), όσο και εκ μέρους των ιδιωτών (ανέγερση καταλυμάτων κλπ).

Είναι γεγονός ότι στις πιο πάνω αναφερόμενες πόλεις, καθώς και σε άλλες, μικρότερης σημασίας, κατά ορισμένες εποχές πήγαιναν πολλά άτομα είτε για λόγους υγείας (ιαματικές πηγές) είτε για θρησκευτικούς λόγους, είτε για αθλητικούς λόγους, μεμονωμένα ή συλλογικά.

Βεβαίως ο τουρισμός κατά την αρχαιότητα ήταν διαφορετικός ως προς την μορφή και το περιεχόμενο, καθώς και τα μέσα ικανοποίησής του από τον σημερινό και δεν εμφανιζόταν καθόλου το χαρακτηριστικό της συχνότητας, της γενικότητας και δημοκρατικότητας όπως συμβαίνει στις μέρες μας. Παρ' όλα αυτά δεν ήταν άνευ ενδιαφέροντος και σημασίας.

Αλλά και κατά την περίοδο της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας τα ταξίδια ψυχαγωγία, ιαματικά λουτρά, θαλάσσια κολύμβηση, προσκυνήματα και παρακολούθηση αθλητικών αγώνων ή γνωριμία ηθών, εθίμων, μνημείων κλπ. δεν ήταν χωρίς σημασία. Όχι μόνο η Ρώμη με τις μεγαλοπρεπείς γιορτές της, τα μνημεία της, τη γοητεία και μεγαλοπρέπεια της αλλά και άλλες πολλές πόλεις της αυτοκρατορίας συγκέντρωναν σε ορισμένες εποχές ένα σημαντικό αριθμό ξένων

Ο R. Duchet αναφέρει χαρακτηριστικά: «Θα έλεγα ότι ο τουρισμός είναι κάτι σχετικά πρόσφατο και εντούτοις οι αρχαίοι Έλληνες και Ρωμαίοι είχαν ένα είδος τουρισμού με το δικό τους τρόπο»

Υποτυπώδεις μορφές τουρισμού συναντούμε και κατά τους μεσαιωνικούς χρόνους ως και τους μετέπειτα μέχρι τον 19^ο αιώνα. Δε διστάζουμε να πούμε ότι ο ψυχαγωγικός, μορφωτικός, θρησκευτικός και επαγγελματικός τουρισμός κατά τις περιόδους αυτές ήταν λίγο διαδεδομένος. Ο Μάρκο Πόλο κατά τους μέσους χρόνους και οι Επιφάνιος, Ιωάννης Φωκάς, Αντρέας Λιβαθηνός, Δανιήλ Σμύρνης κλπ. της Βυζαντινής εποχής σύμφωνα με τις περιγραφές επιβεβαιώνουν το γεγονός.

Έτσι κι αλλιώς η ίδρυση διαφόρων ειδικών σωματείων κατά τον 18ο και 19ο αιώνα στη Γαλλία, Αγγλία και άλλες χώρες δείχνουν ότι ο τουρισμός είχε πλέον διέλθει την παιδική του ηλικία και είχε αρχίσει να ανδρώνεται.

Υπό τη σημερινή όμως έννοια ο τουρισμός άρχισε να εμφανίζεται κατ' εξοχήν μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, αλλά και πάλι η συχνότητα και η έκταση των τουριστικών διακινήσεων ήταν περιορισμένες.

Κατά την εποχή εκείνη για διάφορους λόγους έως και παλαιότερα, ορισμένα άτομα ιδίως ψηλής εισοδηματικής στάθμης ταξίδευαν σε διάφορες χώρες για κυρίως προσωπικά ενδιαφέροντα όπως η διασκέδαση και οι επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους.

Η πλέον σοβαρή και ταχεία ανοδική πορεία του τουρισμού άρχισε να σημειώνεται μετά το τέλος του Β' Παγκόσμιου πολέμου. Στις μέρες μας ο τουρισμός δεν πε-

ριορίζεται για λίγα άτομα των ανώτερων κοινωνικών ομάδων αλλά επεκτείνεται όλο και περισσότερο και σε οικονομικά ασθενέστερα άτομα.

Σήμερα ο τουρισμός έχει κοινωνικοποιηθεί και εκδημοκρατικοποιηθεί σε διεθνή κλίμακα, οι μετακινήσεις των ατόμων για τουριστικούς σκοπούς έχει πλέον μαζικοποιηθεί και λαϊκοποιηθεί. Η συχνότητα των τουριστικών διακινήσεων ολοένα και αυξάνεται και η επέκταση του τουρισμού σε όλες τις κοινωνικές τάξεις είναι γεγονός και η μαζικοποίησι των τουριστικών μετακινήσεων γίνεται μέρα με τη μέρα μεγαλύτερη.

Αλλά γεννιέται το ερώτημα, που οφείλεται αυτή η αργή εξελικτική πορεία του τουρισμού; Γιατί τόσα χρόνια παρέμειναν σε χαμηλό επίπεδο, προνόμιο για λίγους και τα τελευταία χρόνια σημείωσε αυτό το μεγάλο άλμα; Η απάντηση στα ερωτήματα αυτά είναι απλή

Ο τουρισμός ως γνωστό είναι κοινωνικό φαινόμενο. Όπως και κάθε άλλο κοινωνικό φαινόμενο έτσι και το τουριστικό φαινόμενο γεννήθηκε και αναπτύχθηκε σε οργανωμένες κοινωνίες εντός των υφιστάμενων αντικειμενικών και οικονομικών συνθηκών, και όπως διαφαίνεται ακολούθησε μιαν εξελικτική πορεία παράλληλη προς εκείνη του ανθρώπινου βίου.

Το ότι ο τουρισμός κατά την αρχαιότητα περιορίστηκε στη διακίνηση ορισμένων μεμονωμένων ατόμων και σε ορισμένες περιπτώσεις ομάδες ατόμων, καθώς και σε μια παροχή υποτυπωδών τουριστικών υπηρεσιών, αυτό οφείλεται στις κοινωνικοοικονομικές και πολιτικές συνθήκες που επικρατούσαν κατά την ιστορική εκείνη περίοδο.

Βασικά το καθεστώς της δουλείας, ο περιορισμός της μόρφωσης σε λίγα άτομα, οι περιορισμένες για τον κόσμο γνώσεις και τα πρωτόγονα μέσα συγκοινωνίας παρέμειναν επί χιλιετηρίδες σοβαρό εμπόδιο ανάπτυξης του τουρισμού.

Κατ' αρχή τα διακινούμενα άτομα, κατά την εποχή εκείνη, ήταν τόσο λίγα ώστε η εξυπηρέτηση αυτού του τύπου ξενίας ήταν ικανοποιητική.

Από την στιγμή όμως που η διακίνηση από τόσο σε τόπο γινόταν όχι πλέον ατομικά και περιορισμένα αλλά υπό τη μορφή ομαδικής μετακίνησης και ευρέως, παρατηρούμε το έθιμο της ξενίας να περιορίζεται, την «εμπορία των ξένων» να αναπτύσσεται με την ίδρυση διαφόρων καταλυμάτων (πανδοχεία, καταγώγια κλπ).

Αυτό έγινε μετά την ανάπτυξη των μέσων συγκοινωνίας, οπότε η μετακίνηση ήταν πλέον όχι μόνο ευχερής αλλά και ταχύτερα και ασφαλής. Με αυτό τον τρόπο κατέστη δυνατή η πραγματοποίηση ομαδικών κυρίως διακινήσεων σε μεγάλη έκταση. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι η συστηματική και μεθοδική κατασκευή οδικών δικτύων από τους Ρωμαίους έδωσε μια σημαντική ώθηση στον τουρισμό της εποχής εκείνης.

Την μορφή αυτή ο τουρισμός διατήρησε κατά την επόμενη περίοδο, του Φεουδαλισμού.

Είναι γνωστό ότι κατά την περίοδο αυτή, όπως και κατά την αρχαιότητα τα άτομα που έκαναν τέτοιου είδους μετακινήσεις ανήκαν στην τάξη των ευγενών. Αλλά και οι οργανωμένες ομαδικές μετακινήσεις δεν είχαν άλλο σκοπό από τον θρησκευτικό (ταξίδια στους Αγίους Τόπους). Η διαφοροποίηση στο σκοπό της τουριστικής διακίνησης παρατηρείται κατά την περίοδο της αναγέννησεως.

Πράγματι κατά την ιστορική περίοδο της Αναγέννησης η ανάπτυξη του εμπορί-

ου, η ανακάλυψη τη πυξίδα και τις πυρίτιδας και του νέου κόσμου (Αμερική) δημιουργούν νέες οικονομικές, κοινωνικοπολιτιστικές συνθήκες. Στη θέση του φαιουδάρχου έρχεται ο έμπορος, και η οδός προς την πνευματική μορφωτική ανάπτυξη διευρύνεται.

Οι νέες συνθήκες δημιουργούν νέους πόθους προς μετακινήσεις, οι περαιτέρω ανάπτυξη των συγκοινωνιακών μέσων παρέχων όλες τις δυνατότητες για την πραγματοποίησή τους. Έτσι την εποχή αυτή αρχίζει ένας συγκριτικός προς το παρελθόν οργανισμός διακινήσεων ατόμων χάριν τέρψεως και ικανοποίησης πνευματικών περιεργειών. Μεταβίβαση ατόμων από διάφορες χώρες της Ευρώπης σε Αίγυπτο, Μέση Ανατολή και Ελλάδα για λόγους αρχαιολογικούς ή εθνολογικής έρευνας ή και μόνο ψυχαγωγικούς είναι συνηθισμένη. Από το 18ο αιώνα και μετά με την πλήρη επικράτηση της αστικής τάξης, ο τουρισμός αρχίζει να σημειώνει κάποια ποσοτική και ποιοτική άνοδο, πλην όμως παραμένει προνόμιο των ατόμων των υψηλών εισοδημάτων και ελάχιστων επιστημόνων ή φιλοσόφων.

Είναι σε όλους γνωστή η ταύτιση κατά την προπολεμική εποχή του τουρίστα με τους Άγγλους και κυρίως τους λόρδους ή με τους αρχαιολόγους.

Πραγματικά οι κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές μεταβολές οι οποίες επήλθαν μετά την πρώτη βιομηχανική επανάσταση επέδρασαν στην περαιτέρω ανάπτυξη του τουρισμού.

Ο τουρισμός από την περίοδο εκείνη, τείνει προς τη σημερινή μορφή και περιεχόμενο του. Όμως όπως φαίνεται από τα διάφορα στοιχεία δεν έχει διεθνοποιηθεί και εκδημοκρατιστεί. Αυτό θα συμβεί αμέσως μετά το τέλος του Β' Παγκόσμιου πολέμου.

Κατά την εποχή εκείνη ο τουρισμός δέχθηκε μια ισχυρή ώθηση και σημείωσε μια κατακόρυφη άνοδο σε διεθνή κλίμακα. Οι δημιουργηθείσες εξελίξεις μετά τη λήψη του Β' Παγκόσμιου πολέμου στο κοινωνικό και οικονομικό και πολιτιστικό τομέα θα συντελέσουν με τρόπο έτσι ώστε ο τουρισμός να διασπάσει τον κλοιό των προνομίων και να περάσει τον ελεύθερο χώρο του εκδημοκρατισμού και της μαζικοποίησης σε διεθνή κλίμακα.

1.3 ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Για να εκδηλωθεί μία πράξη ή γεγονός πρέπει να προϋπάρχουν ορισμένοι λόγοι. Ο τουρισμός είναι μια πράξη που στηρίζεται σε ορισμένους λόγους στους οποίους οφείλει την ύπαρξη του. Κατά την παρουσίαση του ορισμού του τουρισμού αλλά και των μορφών του έγινε αναφορά στους λόγους αυτούς. Στην ανάπτυξη του όμως συνέβαλλαν και οι παρακάτω λόγοι που είναι:

Η βελτίωση και ανάπτυξη των μέσων μεταφοράς

Με την εμφάνιση του ο άνθρωπος στη γη μετακινείται για διάφορους λόγους από τόπο σε τόπο. Στην αρχή με δυσκολία που ήταν και ο βασικός λόγος των περιορισμένων ειδικά μακρινών μετακινήσεων. Οι δυσκολίες αυτές συνίστατο τόσο στη μη ύπαρξη μεταφορικών μέσων αλλά και σε λόγους ασφάλειας.

Από την αρχή του 20ου αιώνα και ιδιαίτερα μετά, τον Β' παγκόσμιο πόλεμο οι μετακινήσεις είναι πολλές και αυξάνονται περισσότερο με την συμμετοχή περισσότερων ανθρώπων στη τουριστική διαδικασία. Βασικός λόγος η βελτίωση των μέσων

μεταφοράς και η ανάπτυξη τους παράλληλα με τη βελτίωση της υποδομής. Η μετακίνηση έγινε περισσότερο γρήγορη, άνετη, ασφαλής και οικονομική.

Η εκμηδένιση των αποστάσεων δίνει την ευκαιρία στον καθένα μας να επισκεφθεί και τα πλέον απομακρυσμένα σημεία του πλανήτη μας σε χρόνο που πριν λίγα χρόνια δεν ήταν δυνατόν. Ο συνδυασμός δε και της ύπαρξης φθηνών ναύλων συντελούν στην αύξηση των μετακινουμένων ατόμων. Η συνεχής βελτίωση, με τη βοήθεια της προηγμένης τεχνολογίας και η ανάπτυξη των μέσων μεταφοράς αποτελούν τονωτική ένεση στην ανάπτυξη του τουρισμού.

Η βελτίωση της οικονομικής κατάστασης των εργαζομένων

Η αγοραστική δύναμη του ενεργού πληθυσμού καθορίζει την δυνατότητα του στην ικανοποίηση των διαφόρων αναγκών του. Για τον τουρισμό όπως γνωρίζουμε η δυνατότητα αυτή είναι βασικό και απαραίτητο στοιχείο. Έτσι κάθε προσπάθεια για αύξηση της αγοραστικής δύναμης των εργαζομένων ευνοεί κατά πολύ την ανάπτυξη του τουρισμού με την ευχέρεια που δίνεται σε μεγαλύτερο αριθμό ανθρώπων να ικανοποιήσει την ανάγκη αυτή.

Διαχρονικά η βελτίωση της οικονομικής κατάστασης των εργαζομένων πέρασε από πολλά στάδια μετά από τις αγωνιστικές τους προσπάθειες και διεκδικήσεις. Το δικαίωμα της ενεργού συμμετοχής στην τουριστική διαδικασία δίνεται πλέον σε μεγαλύτερο αριθμό ατόμων με αποτέλεσμα την ανάπτυξη του τουρισμού σε παγκόσμιο επίπεδο.

Το πολιτιστικό επίπεδο των λαών

Η πολιτιστική άνοδος των λαών που παρατηρείται με την μεγαλύτερη συμμετοχή των ανθρώπων στην εκπαιδευτική διαδικασία και σε συνδυασμό με την οικονομική βελτίωση συνέβαλε στην τουριστική ανάπτυξη. Η γνώση μέσα από την παρακολούθηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων ή με την μελέτη και την ανάγνωση διαφόρων βιβλίων, της παρακολούθησης της τέχνης σε όλα τα επίπεδα της και η βοήθεια της τεχνολογίας δίνει την δυνατότητα δημιουργίας κουλτούρας που με τη σειρά της δημιουργεί ευνοϊκές προϋποθέσεις για μεγαλύτερη αύξηση του τουρισμού που μέσα στους σκοπούς του εμπεριέχει το στοιχείο της γνώσης, δηλαδή τον πολιτισμό.

Οι κοινωνικές παροχές

Το σύγχρονο κράτος στα πλαίσια της υπόστασης του εφαρμόζει διάφορες πολιτικές για την καλύτερη και πιο ευχάριστη και άνετη ζωή των πολιτών του. Μια πολιτική στην οποία πρέπει να δίνεται μεγάλη σημασία είναι η κοινωνική πολιτική ή όπως απλά ονομάζεται κρατική μέριμνα που σαν σκοπό έχει να απαλύνει τα προβλήματα κυρίως των πολιτών που ανήκουν στις ασθενέστερες οικονομικά ομάδες. Η πολιτική αυτή συνιστάται στο να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις της συμμετοχής περισσότερων πολιτών σε αρκετούς τομείς της ζωής. Σχετικά με την ικανοποίηση της τουριστικής ανάγκης, το κράτος προσπαθεί μέσω της άσκησης της κοινωνικής πολιτικής να βοηθήσει άμεσα ή έμμεσα τους πολίτες του δίνοντας κάποιες παροχές ανάλογα και με την δυνατότητα του, τις λεγόμενες κοινωνικές παροχές. Οι κοινωνικές παροχές εφαρμόστηκαν και εφαρμόζονται και χάριν του κράτους αλλά και χάριν των αγώνων των εργαζομένων και των πιέσεων που δέχθηκε το κράτος από ένα παγκόσμιο κίνημα που μετά από πολλά χρόνια κατάφερε σε άλλα μέρη περισσότερο και σε άλλα λιγότερο να παρασχεθούν οι κοινωνικές παροχές. Για τον τουρισμό, από τις παροχές που θα αναφέρουμε στη συνέχεια, η βοήθεια συνίσταται στο ότι άλλες εξασφαλίζουν χρόνο, άλλες χρήμα και άλλες και τα δύο μαζί που εί-

ναι και τα βασικά στοιχεία, όπως έχουμε αναφέρει, για να υπάρχει η δυνατότητα πραγματοποίησής του. Οι κοινωνικές παροχές είναι:

1. **Η μείωση του ωραρίου εργασίας.** Η παροχή αυτή μετά από αγώνες έδωσε το δικαίωμα στους εργαζόμενους να εξασφαλίσουν περισσότερο καθημερινό ελεύθερο χρόνο. Αυτό συνετέλεσε στο να αναπτυχθούν καλύτερες ανθρώπινες σχέσεις και έξω από τον εργασιακό χώρο. Μέσα από τις σχέσεις αυτές άρχισε να δημιουργείται μια καλύτερη κοινωνία με δυνατότητες ανάπτυξης πολιτιστικών δραστηριοτήτων και μελέτης στοιχεία που ο τουρισμός προσφέρει ώστε να αυξηθούν και τα άτομα που θα συμμετάσχουν στην τουριστική διαδικασία.
2. **Η ετήσια άδεια και το επίδομα αδείας.** Η καθιέρωση του θεσμού αυτού δίνει την δυνατότητα στους εργαζόμενους από την μια πλευρά να αναπαύονται και από την άλλη να εκμεταλλεύονται το χρόνο της αδείας τους όπως αυτοί νομίζουν. Αν η αξιοποίηση του χρόνου αυτού γίνεται για τουριστικούς λόγους τότε φυσικά συμβάλλουν στην ανάπτυξη του τουρισμού. Με την ύπαρξη δε του επιδόματος δίνεται η ευκαιρία πιο άνετα να πραγματοποιήσουν την επιθυμία τους για τουρισμό. Τα τελευταία χρόνια παρατηρούμε την αγωνία των εργαζομένων για το χρονικό διάστημα που θα λάβουν την άδεια τους για να την αξιοποιήσουν για τουριστικά ταξίδια και ιδιαίτερα για τουρισμό διακοπών. Η τμηματική χρονικά άδεια θα συμβάλλει ουσιαστικά στην άμβλυνση του προβλήματος της εποχικότητας που μαστίζει πολλές τουριστικές περιοχές δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για συμμετοχή στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού.
3. **Η συνταξιοδότηση.** Η σύνταξη που δίνεται στους απόμαχους της εργασίας τους απαλλάσσει από κάποια αποταμίευση που έκαναν κατά τη διάρκεια της ζωής τους για να εξασφαλίσουν το υπόλοιπο της. Έτσι κατά τη διάρκεια του χρονικού διαστήματος που εργάζεται κάποιος μπορεί γνωρίζοντας ότι αργότερα σαν απόμαχος δεν θα αντιμετωπίσει πρόβλημα επιβίωσης θα πραγματοποιήσει τουριστικά ταξίδια. Σαν συνταξιούχος έχοντας και το πλεονέκτημα του ελεύθερου χρόνου αποτελεί τον πρώτο υποψήφιο για τουριστικά ταξίδια. Άρα η συμβολή του θεσμού της συνταξιοδότησης στην τουριστική ανάπτυξη είναι αναμφισβήτητα πολύ μεγάλη.
4. **Η ιατροφαρμακευτική και νοσοκομειακή περίθαλψη.** Η παροχή αυτή απαλλάσσει σχεδόν όλους τους πολίτες από μια μεγάλη δαπάνη και έτσι τους δίνεται η δυνατότητα να εξοικονομήσουν ένα σεβαστό ποσό που ανάλογα με τις ανάγκες του καθενός να διαθέσουν. Η διάθεση προς την ικανοποίηση της τουριστικής τους ανάγκης συμβάλλει στην ανάπτυξη του τουρισμού.
5. **Οι δωρεάν τουριστικές μετακινήσεις (ταξίδια, εκδρομές).** Η δυνατότητα συμμετοχής σε τέτοιου είδους μετακινήσεις δίνονται συνήθως σε άτομα με χαμηλό εισόδημα ώστε και αυτοί να ικανοποιούν την τουριστική τους ανάγκη με δωρεάν μεταφορά και πολλές φορές και διαμονή, όπως οι εκδρομές της Εργατικής Εστίας.
6. **Τα κουπόνια συμμετοχής σε προγράμματα κοινωνικού τουρισμού.** Η παροχή αυτή, όπως και η προηγούμενη, είναι χαρακτηριστική άμεσης συμβολής του κράτους στην ικανοποίηση της τουριστικής ανάγκης και της συμβολής της στην ανάπτυξη του τουρισμού. Οι προϋποθέσεις δικαιώματος σε προγράμματα κοινωνικού τουρισμού καθορίζονται από το κράτος και οι συμμετέχοντες ή δεν καταβάλουν κανένα ποσό ή συμμετέχουν με ένα ποσοστό.

7. **Τα κουπόνια λουτροθεραπείας.** Η παροχή αυτή σε συνδυασμό με την κατάσταση της υγείας των ατόμων δίνει την δυνατότητα να συμμετέχει κάποιος σε μετακινήσεις προς περιοχές με ιαματικά λουτρά για λουτροθεραπεία ενισχύοντας έτσι την ανάπτυξη του ιαματικού τουρισμού.

Η ανάπτυξη των μέσων επικοινωνίας και ενημέρωσης

Με την ανάπτυξη των μέσων επικοινωνίας και ενημέρωσης ο άνθρωπος εξασφάλισε καλύτερη επικοινωνία, ενημέρωση αλλά και γνώσεις. Η δυνατότητα αυτή του δίνει την ευχέρεια να γνωρίσει περιοχές και κουλτούρα μακριά από το μόνιμο περιβάλλον που ζει και εργάζεται και να του προκληθούν λόγοι για επίσκεψη. Έτσι δημιουργείται η ανάγκη για τουριστικές μετακινήσεις που βοηθούν την ανάπτυξη του τουρισμού.

Η σύσταση διαφόρων σωματείων και συλλόγων

Στις οργανωμένες κοινωνίες, άνθρωποι με κοινά ενδιαφέροντα και κοινές ανησυχίες οργανώθηκαν σε συλλόγους ή σωματεία και ανέπτυξαν και αναπτύσσουν παράλληλα με τις άλλες δραστηριότητες και τουριστική δραστηριότητα στα πλαίσια της ομαδικής μετακίνησης τους για λόγους κύρια αναψυχής, με αποτέλεσμα να συμβάλλουν στην τουριστική ανάπτυξη.

Οι λόγοι που παρουσιάστηκαν παραπάνω αποτελούν τους βασικούς που συνέβαλλαν στην ανάπτυξη του τουρισμού σε παγκόσμιο επίπεδο παράλληλα με τα προσόντα και την υποδομή των διαφόρων τουριστικών περιοχών. Για τη χώρα μας την Ελλάδα μπορούμε να προσθέσουμε και τους παρακάτω λόγους που συνέβαλλαν και εξακολουθούν να συμβάλλουν στην τουριστική της ανάπτυξη παρά τα κατά καιρούς προβλήματα που παρουσιάστηκαν και θα παρουσιασθούν στο μέλλον από εσωγενείς και εξωγενείς παράγοντες, που είναι:

1. Η γεωγραφική της θέση που επιτρέπει να γίνεται χώρα υποδοχής τουριστών από πολλές χώρες που θεωρούνται χώρες «παραγωγής» τουριστών
2. Οι κλιματολογικές συνθήκες που ευνοούν την προσέλευση τουριστών από περιοχές με χειρότερες κλιματολογικές συνθήκες σε συνδυασμό με τις πολλές ακτές, την ήπια θάλασσα και την Πολυνησία της.
3. Η πολιτιστική της κληρονομιά που αποτελεί την βάση για την πολιτιστική εξέλιξη όλου του κόσμου προκαλώντας το ενδιαφέρον για έμμεση επαφή των ξένων με επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία και μουσεία.
4. Η ίδια η φύση του λαού μας που θεωρείται από τους πιο φιλόξενους στον κόσμο.

Η συμβολή του κράτους που με προσωπική επιφύλαξη αναφέρω, ότι προσπάθησε και προσπαθεί από τη στιγμή που αντελήφθη, αντιλαμβάνεται και ίσως αντιλήφθη καλύτερα στο μέλλον τη σημασία του τουρισμού για την οικονομική και όχι μόνο ανόρθωση της χώρας, με παρεμβάσεις ουσιαστικού περιεχομένου και όχι απλού εντυπωσιασμού.

2.1 ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ - ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Οι διακρίσεις του τουρισμού είναι πολλές και εξαρτώνται από τα στοιχεία με βάση τα οποία γίνεται η διάκριση. Τα στοιχεία αυτά δεν είναι άλλα από τα εννοιολογικά στοιχεία του τουρισμού.

Από γεωγραφική και διοικητική άποψη

Με βάση το στοιχείο της ύπαρξης δύο διαφορετικών τόπων έχουμε την διάκριση του τουρισμού στη μετακίνηση μέσα στην επικράτεια μια χώρας και στη μετακίνηση έξω από αυτή. Στην πρώτη περίπτωση έχουν τον εσωτερικό τουρισμό και στη δεύτερη τον εξωτερικό τουρισμό. Η σημασία των δύο αυτών κατηγοριών είναι πολύ σημαντική ιδιαίτερα στον χαρακτηρισμό μια χώρας σαν τουριστική ή όχι και κατ' επέκταση στην διαμόρφωση της τουριστικής πολιτικής της. Στη συνέχεια θα εξετάσουμε τις δύο αυτές κατηγορίες.

Εσωτερικός τουρισμός

Όταν η μετακίνηση ατόμου ή ομάδας ατόμων για λόγους τουριστικούς πραγματοποιείται μέσα στα όρια της επικράτεια της χώρας, της οποίας είναι πολίτες, τότε ο τουρισμός αυτός λέγεται εσωτερικός τουρισμός.

Ο εσωτερικός τουρισμός έχει σαν βασικό του πλεονέκτημα της αναδιανομής του εισοδήματος όταν οι μετακινήσεις γίνονται ιδιαίτερα από τα αστικά κέντρα, όπου το εισόδημα τις περισσότερες φορές είναι υψηλό, προς την περιφέρεια. Αυτό το γεγονός βοηθά και στον περιορισμό της αστυφιλίας λόγω του ότι δημιουργούνται θέσεις εργασίας στην περιφέρεια και κατ' επέκταση αυξάνει το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων της. Επίσης με τον εσωτερικό τουρισμό γνωρίζει ο καθένας τις περιοχές της χώρας του και δεν προτιμά ταξίδια στην αλλοδαπή με αποτέλεσμα την μείωση της εκροής του συναλλάγματος που για πολλές χώρες είναι πολύτιμο. Στα πλαίσια του εσωτερικού τουρισμού υπάρχει η δυνατότητα της σύσφιξης των σχέσεων μεταξύ των πολιτών της χώρας και η ανάπτυξη μεταξύ τους φιλίας και συνεργασίας.

Σαν μειονέκτημα του εσωτερικού τουρισμού μπορούμε να αναφέρουμε ότι οι πολίτες της χώρας με το να μην επισκέπτονται άλλες χώρες στερούνται της ευκαιρίας να γνωρίσουν άλλες περιοχές με διαφορετικά φυσικά προσόντα και διαφορετικό πολιτισμό και γενικά κουλτούρα.

Εξωτερικός τουρισμός

Στην περίπτωση που η μετακίνηση ατόμου ή ομάδας ατόμων για λόγους τουριστικούς πραγματοποιείται έξω από τα όρια της επικράτειας της χώρας, της οποίας είναι πολίτες, τότε ο τουρισμός αυτός λέγεται εξωτερικός τουρισμός.

Ο εξωτερικός τουρισμός επειδή αφορά δυο χώρες και του πολίτες τους που μπορούν να μετακινούνται οι μεν στη δε και αντιθέτως χωρίζεται σε δυο υποκατηγορίες. Η μια λέγεται **εξωτερικός παθητικός τουρισμός** και η άλλη **εξωτερικός ενεργητικός τουρισμός**. Στην πρώτη ανήκουν οι πολίτες που μετακινούνται από τη χώρα τους προς μια άλλη π.χ. Έλληνες προς την Γαλλία και στην δεύτερη όταν πολίτες άλλης χώρας μετακινούνται προς τη χώρα σου π.χ. Γάλλοι προς την Ελλάδα.

Στον εξωτερικό παθητικό τουρισμό έχουν το βασικό μειονέκτημα της εκροής του συναλλάγματος προς άλλες χώρες που η εκροή αυτή τις περισσότερες φορές με κρατικές παρεμβάσεις περιορισμού του ορίου του ποσού, γίνεται προσπάθεια να αποθαρρύνει τέτοιου είδους μετακινήσεις. Σαν μειονέκτημα επίσης μπορούμε να αναφέρουμε για την χώρα της οποίας οι πολίτες μετακινούνται προ άλλες είναι ότι

οι δικές της περιοχές μαραζώνουν τουριστικά ειδικά στην περίπτωση που δεν υπάρχει εξωτερικός ενεργητικός τουρισμός.

Πλεονέκτημα του εξωτερικού παθητικού τουρισμού είναι η δυνατότητα που δίνεται στους μετακινούμενους να γνωρίσουν κάποιες άλλες χώρες, τους ανθρώπους τους, το πολιτισμό τους, τον τρόπο ζωής τους και ανάλογα να λάβουν τα θετικά και απορρίψουν τα αρνητικά του στοιχεία. Επίσης επιτυγχάνεται και η σύσφιξη των σχέσεων των διαφόρων λαών που αποτελεί σημαντικό στοιχείο στα πλαίσια της διατήρησης της ειρήνης στον κόσμο.

Στον εξωτερικό ενεργητικό τουρισμό το μεγαλύτερο πλεονέκτημα, από το οποίο απορρέουν και άλλα, είναι η εισροή του συναλλάγματος. Το συνάλλαγμα αυξάνει τα συναλλαγματικά αποθέματα της χώρας και παράλληλα μετατρέπόμενο σε εθνικό νόμισμα ανεβάζει το εισόδημα των κατοίκων της σαν αποτέλεσμα της δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, συγκράτηση των κατοίκων στις περιοχές τους και γενικά βοηθά στην αύξηση του βιοτικού του επιπέδου. Επίσης φέρνει σε επαφή τους κατοίκους της χώρας με άλλους λαούς και βοηθά στην συναδέλφωση τους.

Σαν μειονεκτήματα μπορούμε να αναφέρουμε την επιβάρυνση του περιβάλλοντος και την παραγκώνιση πολλές φορές του εσωτερικού τουρισμού.

Από άποψη τουριστικού πλήθους

Ο τουρισμός ανάλογα με αν συμμετέχει ένα άτομο ή και οικογένεια σε σχέση με συμμετοχή ομάδας ατόμων διακρίνεται σε μεμονωμένο ή ατομικό τουρισμό και σε μαζικό ή ομαδικό τουρισμό.

Μεμονωμένος ή ατομικός τουρισμός

Η μορφή αυτή του τουρισμού είναι η πρώτη μορφή που συναντάμε στην ιστορία της τουριστικής διαδικασίας και η πλέον διαδεδομένη μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '70. Η μετακίνηση γίνεται από ένα άτομο ή μια οικογένεια που μόνοι του αναλαμβάνουν και την οργάνωση και την πραγματοποίηση της. Ο τρόπος αυτός είναι πιο δαπανηρός γιατί οι τιμές των τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών είναι σταθερές και αρκετά υψηλές. Τα επίπεδα εκπτώσεων που μπορούν να επιτευχθούν είναι πολύ μικρά έως μηδαμινά. Το μεταφορικό μέσο κύρια είναι ιδιωτικό και πολλές φορές χρησιμοποιούνται μαζικά μέσα μεταφοράς που δρομολογούνται σε τακτικά δρομολόγια οπότε οι επιλογές είναι καθορισμένες. Όσον αφορά όμως την οικονομική του απόδοση για τις τουριστικές επιχειρήσεις είναι η μεγαλύτερη αλλά όχι μεγάλης χρονικής διάρκειας. Το ποσοστό συμμετοχής του μεμονωμένου τουρισμού στο σύνολο των μετακινουμένων τουριστών σε παγκόσμιο επίπεδο στη σημερινή εποχή είναι περίπου 15-20%.

Τα πλεονεκτήματα του μεμονωμένου τουρισμού είναι ότι η επιλογή του προγράμματος είναι ευθύνη του ιδίου του ατόμου που επιπλέον έχει την δυνατότητα διαφοροποίησης του ανάλογα με τις ορέξεις του και τις καταστάσεις που θα συναντήσει κατά την εκτέλεση του. Επίσης η κατανομή του χρόνου σε ημερήσια ή όχι βάση αποτελεί βασικό πλεονέκτημα της μορφής αυτής του τουρισμού. Άλλο πλεονέκτημα είναι το ότι ποιοτικά και πολλές φορές ποσοτικά τα αγαθά και οι υπηρεσίες που του προσφέρονται είναι σε καλύτερο επίπεδο.

Το μειονεκτήματα του είναι ότι στοιχίζει ακριβότερα, είναι λιγότερο ασφαλές και πολλές φορές οι επιλογές της τουριστικής περιοχής όχι σύμφωνα με τις προσδοκώμενες και αρχικές επιθυμίες.

Μαζικός ή ομαδικός τουρισμός

Η πλέον διαδεδομένη μορφή τουριστικής μετακίνησης στη σημερινή τουριστική πραγματικότητα που καλύπτει σε ποσοστό το 80-85% των μετακινουμένων τουριστών σε παγκόσμιο επίπεδο. Είναι η μετακίνηση που γίνεται από ομάδα ατόμων (σύλλογοι, σωματεία, τουριστικά γραφεία, κάθε είδους ενώσεις ατόμων κ.α.) με βάση προκαθορισμένο πρόγραμμα όσον αφορά την διάρκεια την ή τις περιοχές και το κόστος του. Τα μεταφορικά μέσα που χρησιμοποιούνται είναι τα της μαζικής μεταφοράς που τις περισσότερες φορές δεν ακολουθούν τα τακτικά δρομολόγια αλλά είναι έκτακτα. Σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού έπαιξε η μεγάλη χρήση της αερομεταφοράς ειδικά οι πτήσεις τσάρτερ.

Πλεονεκτήματα του μαζικού τουρισμού είναι το χαμηλό του κόστος, η δυνατότητα πολλαπλών επιλογών σε προγράμματα, η οργάνωση του που γίνεται από εξειδικευμένα άτομα και το μεγάλο ποσοστό ασφάλειας των μετακινούμενων.

Μειονεκτήματα του είναι η πιστή εφαρμογή του προγράμματος του, αν και τα τελευταία χρόνια υπάρχει αρκετή ελαστικότητα σε πολλά σημεία του, η χαμηλή ποιότητα, τις περισσότερες φορές των υπηρεσιών του και η ανομοιογένεια του τουριστικού πλήθους που πολλές φορές επηρεάζει την ποιότητα του. Πάντως τα παραπάνω είναι σε συνάρτηση με το ύψος του κόστους που συνήθως είναι ανάλογο με την ποιότητα.

Με βάση το μεγάλο ποσοστό συμμετοχής του μαζικού τουρισμού έχουν δραστηριοποιηθεί πλήθος επιχειρήσεων για την εξυπηρέτηση γεγονός που συμβάλλει στην δημιουργία πολλών νέων θέσεων εργασίας.

Από άποψη εποχής

Ανάλογα με τις εποχές του έτους που πραγματοποιούνται τουριστικές μετακινήσεις μπορούμε να διακρίνουμε ανά εποχή τον τουρισμό ή να τον χαρακτηρίσουμε σαν συνεχόμενο. Έτσι έχουμε τις δύο μορφές τον συνεχή ή ετήσιο τουρισμό και τον εποχιακό τουρισμό.

Συνεχής ή ετήσιος τουρισμός

Είναι η μορφή που η τουριστική κίνηση σε μια περιοχή παράμενα ποσοτικά αμετάβλητη καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Έτσι υπάρχει μια ισοκατανομή στον αριθμό των τουριστών ή υπάρχουν πολύ μικρές ποσοτικές διακυμάνσεις οι οποίες δεν επηρεάζουν την όλη εικόνα και τον χαρακτηρισμό του τουρισμού της περιοχής σαν συνεχή. Για την περιοχή που την χαρακτηρίζει η παραπάνω μορφή, τα πλεονεκτήματα της είναι μεγάλα γιατί και οι επιχειρήσεις αλλά και οι εργαζόμενοι εξασφαλίζονται από μια συνεχή πελατεία και έτσι δεν δημιουργούνται προβλήματα ανεργίας και οικονομικού μαρασμού.

Εποχιακός τουρισμός

Από τη μορφή αυτή του τουρισμού πηγάζουν τα περισσότερα προβλήματα του και εναρμονίζονται όλες οι προσπάθειες των αρμοδίων για την εξάλειψη τους. Ο εποχιακός τουρισμός είναι η παρουσία μεγάλου αριθμού τουριστών σε μια συγκεκριμένη εποχή του έτους. Μπορούμε να τον χωρίσουμε ανάλογα με τις εποχές του έτους σε χειμερινό, σε εαρινό, σε θερινό και φθινοπωρινό τουρισμό. Λόγω όμως των μεταβολών στις καιρικές συνθήκες ο τουρισμός από άποψη εποχής διακρίνεται πλέον σε δύο κατηγορίες τον χειμερινό και τον καλοκαιρινό. Πέραν των καιρικών συνθηκών σημαντικό ρόλο, στη διαμόρφωση της μια κατηγορίας ή της άλλης, παίζουν και τα φυσικά προσόντα και κύρια η μορφολογία του εδάφους.

Οι ήπιες θερμοκρασίες τον χειμώνα διαφόρων περιοχών ευνοούν την μετακίνηση τουριστών από άλλες με χαμηλές θερμοκρασίες και έτσι δημιουργείται τουριστικό ρεύμα και έχουμε την μορφή του τουρισμού που ονομάζουμε παραχείμαση. Οι χαμηλές θερμοκρασίες διαφόρων περιοχών και με συνδυασμό την ύπαρξη υποδομής για χειμερινά σπορ καθορίζει αυτό για τους περισσότερους ονομάζεται τελικά χειμερινός τουρισμός. Και στις δυο περιπτώσεις αυτό που διακρίνουμε είναι ένας μεγάλος αριθμός τουριστών που επισκέπτεται τις περιοχές αυτές που είναι κατά πολύ μεγαλύτερος του αριθμού των τουριστών κατά τις άλλες εποχές του έτους. Η χρονική του διάρκεια είναι συνάρτηση των ευνοϊκών καιρικών συνθηκών που επιτρέπουν την άσκηση στα χειμερινά σπορ.

Οι υψηλές θερμοκρασίες σε συνδυασμό με τη θάλασσα και τον ήλιο καθορίζουν αυτό που ονομάζουμε καλοκαιρινό τουρισμό. Παρατηρείται τους καλοκαιρινούς μήνες μια αυξημένη κίνηση που πολλές φορές το μέγεθος της δημιουργεί προβλήματα τόσο στις περιοχές όσο και στους ίδιους τους τουρίστες. Οι περισσότεροι τουριστικοί πάντων προορισμοί είναι για καλοκαιρινό τουρισμό όπου κυριαρχεί η απόλαυση του ήλιου και της θάλασσας.

Σημαντικό ρόλο παίζει επίσης και το πότε χρονικά υπάρχει ελεύθερος χρόνος για τουρισμό μια και πολλοί παράγοντες όπως η άδεια από την εργασίας, οι σχολικές διακοπές, η κατάσταση της υγείας, η πολιτική κατάσταση κ.α. τον επηρεάζουν. Μια σωστή κατανομή του χρόνου για τουρισμό από τα υποψήφια άτομα ίσως θα είναι μια από τις λύσεις για τα προβλήματα που προκαλεί η *εποχικότητά του*.

Από άποψη του μεγέθους του τουριστικού πλήθους

Με την διάκριση αυτή καθορίζουμε είτε στον συνεχή τουρισμό είτε στον εποχιακό περιόδους οι οποίες έχουν μια διακύμανση στον αριθμό των τουριστών που ανάλογα με την κατανομή τους τις χωρίζουμε σε τρεις υποπεριόδους που είναι η νεκρή ή χαμηλή περίοδος, η μέση περίοδος και υψηλής περίοδος ή περίοδος αιχμής.

Νεκρή περίοδος ή χαμηλή

Νεκρή ή χαμηλή τουριστική περίοδο έχουμε όταν δεν υπάρχουν, σε μια χρονική περίοδο σε μια συγκεκριμένη περιοχή, καθόλου τουρίστες ή ο αριθμός τους είναι πάρα πολύ μικρός. Για παράδειγμα αν πάρουμε της περιοχή της Πάργας την χειμερινή περίοδο.

Μέση περίοδος

Μέση τουριστική περίοδο έχουμε όταν ο αριθμός των τουριστών, σε μια χρονική περίοδο σε μια συγκεκριμένη περιοχή, είναι σχετικά καλός με τάσεις ανόδου. Για παράδειγμα την περίοδο της άνοιξης στην Πελοπόννησο.

Υψηλή περίοδος ή περίοδος αιχμής

Υψηλή περίοδο ή περίοδο αιχμής έχουμε όταν ο αριθμός των τουριστών, σε μια χρονική περίοδο σε μια συγκεκριμένη περιοχή, είναι πάρα πολύ μεγάλος σε σημείο πολλές φορές που δεν έχει τη δυνατότητα η περιοχή να τους εξυπηρετήσει και δημιουργείται το λεγόμενο overbooking στην περιοχή.

Οι παραπάνω περίοδοι ανάλογα με τη ύπαρξη τους σε μια περιοχή ή χώρα καθορίζουν κατά πολύ μεγάλο ποσοστό και την τιμολογιακή πολιτική με σκοπό την εξάλειψη τους ώστε ο αριθμός των τουριστών να κυμαίνεται σε υψηλά ποσοστά με τις ευεργετικές συνέπειες για την οικονομία της περιοχής και κατ' επέκταση των κατόικων της.

Από άποψη μορφής (σκοπού ή λόγου)

Ο σκοπός ή ο λόγος της τουριστικής μετακίνησης θα πρέπει να είναι τουριστικός σύμφωνα με τους ορισμούς που έχουν δοθεί. Σαν ο βασικότερος σκοπός τουριστικής μετακίνησης που έχει αναφερθεί είναι η *ψυχαγωγία*, η *αναψυχή*. Στην περίπτωση αυτή λέγεται ότι μιλάμε για την *κλασική μορφή* που καθορίζει την τουριστική μετακίνηση που για τον περισσότερο κόσμο αφορά τον τουρισμό των διακοπών και ότι όλοι οι άλλοι σκοποί ή λόγοι καθορίζουν μια ομάδα τουριστικών μετακινήσεων που ονομάζονται *εναλλακτικές μορφές* τουρισμού.

Κλασική μορφή τουρισμού

Η μορφή αυτή αναφέρεται κύρια στον τουρισμό για διακοπές που πέρα από τους λόγους της ανάπαυσης και της αναψυχής περιλαμβάνει και επισκέψεις σε τουριστικά αξιοθέατα όπως φυσικές καλλονές και πολιτιστικά μνημεία και χώρους (μουσεία, αρχαιολογικοί χώροι κ.α.). Η συμμετοχή στην μορφή αυτή του τουρισμού είναι και η μεγαλύτερη και γίνεται περισσότερο κατά την καλοκαιρινή περίοδο και λιγότερο κατά την χειμερινή. Ο τουρισμός λοιπόν των διακοπών έρχεται πρώτος στις προτιμήσεις των τουριστών δημιουργώντας κύρια την περίοδο αιχμής.

2.2 ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού είναι αυτές στις οποίες στηρίζουν οι αρμόδιοι την μεγάλη επανάσταση στον τουρισμό και προσπαθούν να τις περάσουν στο τουριστικό καταναλωτικό κοινό ώστε να επιτευχθεί μια συνεχής ροή τουριστών στις περιοχές τους με όλες της θετικές συνέπειες της και ίσως απεμπλακεί ένα μεγάλο μέρος της πελατείας της κλασικής μορφής τουρισμού και απαλύνει το μεγάλο πρόβλημα της εποχικότητας. Στη συνέχεια θα προσπαθήσουμε να δούμε όλες τις εναλλακτικές μορφές και να τις σχολιάσουμε.

Φυσιολατρικός ή φυσιογνωστικός τουρισμός

Ο τουρισμός της μορφής αυτής έχει σαν σκοπό την απόλαυση και τη γνώση της φύσης με απώτερο όφελος την ψυχική και φυσική ευεξία του ατόμου από τις καλύτερες συνθήκες ζωής κοντά στο φυσικό περιβάλλον μακριά από την καθημερινότητα των αστικών κέντρων και την επιβάρυνση του περιβάλλοντος των. Η φύση επειδή διαφέρει ανάλογα με τις εποχές του έτους δίνει την δυνατότητα για πολλαπλές επισκέψεις και ιδιαίτερα σε περιόδους εκτός αιχμής, με αποτέλεσμα την τουριστική ενίσχυση συγκεκριμένων περιοχών.

Την μορφή αυτή προτιμούν κύρια άτομα με κλίση προς τη φυσική ζωή και άτομα που έχουν επιστημονικά ενδιαφέροντα. Επομένως η προσπάθεια για προσέλκυση τουριστών της κατηγορίας αυτής θα πρέπει να είναι τέτοια ώστε να τονίζονται τα θετικά της συμμετοχής σ' αυτή τη μορφή τουριστικής μετακίνησης και το κόστος να προσαρμόζεται ανάλογα με την υποψήφια πελατεία.

Μορφωτικός ή γνωστικός τουρισμός

Η μορφή αυτή του τουρισμού έχει σαν σκοπό να δώσει την δυνατότητα στον τουρίστα να αποκτήσει ή να εμπλουτίσει τις γνώσεις του που προέλθουν από τον χώρο του πνεύματος, της επιστήμης και της τεχνικής της περιοχής που επισκέπτεται όχι όμως σαν τακτικός ακροατής αλλά από την επικοινωνία του με φορείς και μεμονωμένους ανθρώπους της περιοχής. Η μορφή αυτή απευθύνεται σε άτομα που έχουν τη πρόθεση για τέτοιου είδους ενασχόληση κατά την μετάβαση τους σε μια

άλλη περιοχή ή χώρα.

Θρησκευτικός τουρισμός

Ο θρησκευτικός τουρισμός είναι γνωστός από τα πανάρχαια χρόνια με μετακινήσεις που γινότανε για επίσκεψη σε ιερούς χώρους ή για συμμετοχή σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις. Στην σημερινή εποχή υπάρχει μεγάλη ζήτηση της μορφής αυτής απ' τη στιγμή που σε κάθε θρησκεία υπάρχουν ιεροί χώροι και γίνονται ποικίλες θρησκευτικές εκδηλώσεις. Για παράδειγμα στην ορθόδοξη θρησκεία από τα απλά θρησκευτικά πανηγύρια μέχρι την επίσκεψη στους Αγίους Τόπους έχουμε μεγάλη συμμετοχή πιστών που ταξιδεύουν για περισσότερες από μια φορές προς τους ίδιους προορισμούς. Οι αξιοποίηση των ιερών χώρων χωρίς να γίνει «βιομηχανοποίηση» τους αποτελεί τεράστιο τουριστικό κεφάλαιο και σοβαρός λόγος προσέλκυσης μεγάλου αριθμού τουριστών.

Αθλητικός τουρισμός

Άλλη μια μορφή τουρισμού που είναι γνωστή από την αρχαιότητα και δη από τον ελληνικό χώρο όπου διεξαγόταν πάρα πολλοί αθλητικοί αγώνες, με κορυφαίους τους Ολυμπιακούς αγώνες οι οποίοι εξακολουθούν και στην εποχή μας να είναι η πρώτη αθλητική εκδήλωση στον κόσμο. Ο αθλητισμός προσελκύει μεγάλη μάζα ανθρώπων σε όλο του το φάσμα, από τους μικρότερους αγώνες μέχρι τα κορυφαία αθλητικά γεγονότα ανά τη υφήλιο. Οι αθλητικές εκδηλώσεις σε πολλές χώρες έχουν λάβει την μορφή του show business με πολλά κέρδη για τις εταιρείες που αναλαμβάνουν την διοργάνωση τους. Είναι γνωστές οι μάχες που δίνονται για την ανάληψη μεγάλων αθλητικών γεγονότων με την συμμετοχή των αθλητικών αλλά και πολιτικών παραγόντων που φθάνουν και μέχρι τα υψηλά κυβερνητικά κλιμάκια. Τα οφέλη είναι πολύ μεγάλα και πέρα από τα ευκόλως εννοούμενα οικονομικά υπάρχουν και άλλα όπως πολιτικά, εθνικά και πολιτιστικά. Η υποδομή σε αθλητικές εγκαταστάσεις άρχισε τα τελευταία χρόνια να δημιουργείται και στις τουριστικές επιχειρήσεις διαμονής για να μπορούν οι πελάτες τους να αθλούνται, και παρουσιάζονται στην διαφημιστική του καμπάνια σε περίοπτες θέσεις με σκοπό την προσέλκυση περισσότερων πελατών. Σε πολλές περιπτώσεις ιδιωτικοί φορείς ή και η ίδια η πολιτεία διοργανώνουν σε αθλητικά κέντρα ή τουριστικές μονάδες διαμονής αθλητικά camp στα πλαίσια ανάπτυξης του αθλητισμού. Τα παραπάνω θα αποτελέσουν κίνητρα για μεγαλύτερη συμμετοχή και αύξηση του αθλητικού τουρισμού στις περιοχές τους.

Καλλιτεχνικός τουρισμός

Οι καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, κάθε μορφής, αποτελούν πόλο έλξης τουριστών με ειδικά ή όχι καλλιτεχνικά ενδιαφέροντα. Αποκλειστικός σκοπός της μετακίνησης του τουρίστα στη μορφή αυτή είναι η παρακολούθηση καλλιτεχνικών εκδηλώσεων ή να γνωρίσει από κοντά την τέχνη του τόπου τον οποίο επισκέπτεται. Οι αρμόδιοι του τουρισμού ανάλογα με την υπάρχουσα υποδομή της περιοχής προβαίνουν στην οργάνωση κύρια διαφόρων φεστιβάλ που έχουν σαν αντικείμενα το θέατρο, τον κινηματογράφο, το τραγούδι και τον χορό ή οργανώνουν εκθέσεις διαφόρων έργων τέχνης επιδιώκοντας την προσέλευση περισσότερων τουριστών τόσο κατά την περίοδο αιχμής πολύ δε περισσότερο εκτός αυτής. Στον ελλαδικό χώρο γνωστά είναι τα φεστιβάλ Αθηνών, Επιδαύρου, Ολύμπου, Θεσσαλονίκης και Φιλίππων.

Ιαματικός τουρισμός ή θερμαλισμός

Η υγεία, το πολυτιμότερο αγαθό του ανθρώπου, δημιούργησε μια νέα μορφή τουρισμού, γνωστή από αρχαιοτάτων χρόνων, τον ιαματικό τουρισμό ή θερμαλισμό.

Αυτό συνέβη με την αξιοποίηση των διαφόρων ιαματικών, θερμών κύρια πηγών, τα νερά των οποίων έχουν θεραπευτικές ιδιότητες. Οι χρήστες των ιαματικών πηγών είναι πάρα πολλοί, ιδιαίτερα τα άτομα της τρίτης ηλικίας και η μορφή αυτή του τουρισμού προσπαθεί να καλύψει τις ανάγκες των ατόμων αυτών. Η ύπαρξη πολλών ιαματικών πηγών δημιουργεί τις προϋποθέσεις για ανάπτυξη της μορφής αυτής απ' τη στιγμή που η κατάλληλη υποδομή και ανωδομή θα μπορεί να εξασφαλίσει και την ικανοποίηση και άλλων αναγκών τόσο των ιδίων ασθενών όσο και των συνοδών. Έτσι έχουν δημιουργηθεί ολόκληρες περιοχές, οι λεγόμενες λουτροπόλεις, που προσφέρουν όλες τις σύγχρονες ανέσεις ώστε η διαμονή των λουομένων να είναι άνετη και ευχάριστη. Γνωστές περιοχές με οργανωμένες ιαματικές εγκαταστάσεις είναι η Αιδηψός, τα Κομμένα Βούρλα, η Υπάτη, το Λουτράκι, η Κυλλήνη και η Ικαρία στις οποίες συγκεντρώνεται ο κύριος όγκος των τουριστών της μορφής αυτής σε όλες σχεδόν τις εποχές του έτους.

Επαγγελματικός ή εμπορικός τουρισμός

Έχουμε διευκρινίσει ότι η μετακίνηση με σκοπό την άσκηση επαγγέλματος δεν νοείται τουρισμός. Στην μορφή του επαγγελματικού τουρισμού τα πράγματα είναι τελείως διαφορετικά. Όταν μιλάμε για επαγγελματικό τουρισμό εννοούμε τις μετακινήσεις που σαν σκοπό έχουν να δώσουν, στον επαγγελματία ή στον έμπορο, την δυνατότητα να αποκομίσει οφέλη για την άσκηση του επαγγέλματος του ή της εμπορίας του με την συμμετοχή του σε αποστολές και με συμμετοχές τους σε διάφορες εκθέσεις αντίστοιχου ενδιαφέροντος ή ακόμη να αντιπροσωπεύσει κάποια προϊόντα στον τόπο της μόνιμης διαμονής του. Στις παραπάνω περιπτώσεις το όφελος είναι έμμεσο και το οικονομικό αποτέλεσμα που θα έχει θα είναι στον τόπο της μόνιμης διαμονής του, οπότε δεν εμπίπτει στην αρχική απαγόρευση που αναφέραμε. Η διεθνοποίηση του εμπορίου έχει προσφέρει κατά πολύ στην μορφή αυτή του τουρισμού που είναι και από τις πλέον προσοδοφόρες για τις τουριστικές επιχειρήσεις επειδή ο καθένας επαγγελματίας ή έμπορος για λόγους τακτικής και εντυπωσιασμού δαπανά περισσότερα χρήματα.

Συνεδριακός τουρισμός

Ο συνεδριακός τουρισμός, η πλέον δυναμική εναλλακτική μορφή τουρισμού, είναι η συμμετοχή διαφόρων ατόμων σε κάθε είδους συνεδρίου, σεμιναρίου, σύσκεψης ή συνεδρίασης με επιστημονικό ή άλλο ενδιαφέρον με σκοπό την επικοινωνία, την ανταλλαγή απόψεων και την ενημέρωση. Οι λόγοι που οδήγησαν στην ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού είναι η ραγδαία ανάπτυξη των μέσων μεταφοράς, η πρόοδος των επιστημών, της τεχνολογίας, της πληροφορικής και του αυτοματισμού παράλληλα με τις αυξανόμενες απαιτήσεις μιας κοινωνίας γεμάτης από γρήγορους ρυθμούς εργασίας και άγχους που δημιούργησαν την ανάγκη αναζήτησης μιας διεξόδου με την συνδυασμένη αλλαγή παραστάσεων και περιβάλλοντος. Η δυναμική της μορφής αυτής φαίνεται από γοργό ρυθμό της δημιουργίας πολλών συνεδριακών κέντρων σε όλα τα μέρη της γης και τον μεγάλο ανταγωνισμό των περιοχών για την ανάληψη τέτοιων εκδηλώσεων. Ο συνεδριακός τουρισμός είναι η μορφή του τουρισμού που απαιτεί ειδική υποδομή εξοπλισμού. Ο συνεδριακός τουρίστας είναι υψηλής κοινωνικής στάθμης (επιστήμων, ανώτερο στέλεχος), με συνέπεια να είναι και ανώτερου οικονομικού επιπέδου. Για το λόγο αυτό έχει μεγάλη αγοραστική δύναμη η οποία αυξάνεται με την εξασφάλιση των βασικών του αναγκών την οποία προσφέρουν πολλές φορές διάφοροι σπόνσορες. Τους συνεδριακούς τουρίστες πολλές φορές τους συνοδεύουν και άτομα του οικογενειακού ή εργασιακού του περιβάλλοντος οπότε δημιουργείται μια άλλη ομάδα τουριστών, οι συνοδοί, η οποία και αυτή

είναι αρκετά υπολογίσιμη τόσο από τους οργανωτές των συνεδρίων όσο και από τις τουριστικές επιχειρήσεις που υποστηρίζουν κατά κόρον τα συνέδρια.

Ο χρόνος διεξαγωγής τους στο μεγαλύτερο ποσοστό είναι εκτός περιόδου τουριστικής αιχμής, γεγονός που βοηθά στη σταδιακή άρση του προβλήματος της εποχικότητας. Το κέρδος ειδικά από τα διεθνή συνέδρια είναι η μεγάλη εισροή συναλλάγματος για τη χώρα υποδοχής. Η διάρκεια τους κυμαίνεται από μια ημέρα έως μια εβδομάδα με ελάχιστες εξαιρέσεις υπέρβασης. Το χρονικό αυτό διάστημα αυξάνεται με διάφορες προ ή μετά συνεδριακές εκδηλώσεις που συμβάλλουν στη μεγαλύτερη απόδοση της δυναμικής αυτής μορφής τουρισμού. Η χώρα μας και ειδικά η Αθήνα βρίσκεται στις πρώτες επιλογές των οργανωτών συνεδρίων και προσπαθεί με την συνεχή βελτίωση της συνεδριακής της υποδομής να διατηρηθεί και να αντέξει τον μεγάλο ανταγωνισμό που παρατηρείται τελευταία σε παγκόσμιο επίπεδο.

Τουρισμός κινήτρων (Incentive travel)

Είναι η μορφή που αφορά προσφορά διαφόρων εταιρειών και επιχειρήσεων δωρεάν ταξιδιών σε στελέχη τους σαν ένα είδος αμοιβής για την καλή τους απόδοση ή για να τους προτρέψουν να έχουν καλύτερη απόδοση στην εργασία τους. Τα incentives travels, όπως ονομάζονται στην παγκόσμια τουριστική ορολογία, αποτελούν τουρισμό μεγάλης οικονομικής απόδοσης γιατί οι συμμετέχοντες ίσως κάτω από άλλες συνθήκες δεν θα μπορούσαν να πραγματοποιήσουν τέτοιου είδους τουρισμό. Έτσι απαλλαγμένοι από τα έξοδα μεταφοράς, διαμονής και διατροφής έχουν την διάθεση να δαπανήσουν χρήματα για την ικανοποίηση των άλλων αναγκών που δημιουργούνται κατά την διάρκεια του ταξιδιού όπως η διασκέδαση, η αγορά αναμνηστικών κ.α. αυξάνοντας την οικονομική απόδοση της μορφής αυτής του τουρισμού.

Θαλάσσιος τουρισμός (yachting)

Χώρες που διαθέτουν περιοχές με θάλασσα μπορούν να αναπτύξουν την μορφή του θαλασσιού τουρισμού από τη στιγμή που και οι καιρικές συνθήκες το επιτρέπουν και η υποδομή υφίσταται. Η μορφή αυτή συνιστάται στο να ταξιδεύει κανείς με δικό του πλωτό μέσο η να είναι μέλος σε πλωτό άλλου ιδιοκτήτη και να παραπλέει ακτές, νησιά και να λιμενίζεται σε ειδικά λιμάνια, τις μαρίνες, όπου μπορεί να προμηθευθεί διάφορα αναγκαία αγαθά και υπηρεσίες. Για πολλούς πιστεύεται ότι είναι μια μορφή που απευθύνεται σε άτομα υψηλού εισοδηματικού επιπέδου, ενώ από τις στατιστικές φαίνεται ότι είναι μια μορφή που κερδίζει συνεχώς καινούργια μέλη. Στην χώρα μας με τις ήσυχες σχετικά θάλασσες, την Πολυνησία, τις ευνοϊκές καιρικές συνθήκες και την κατασκευαστική δυνατότητα σκαφών (ιστιοπλοϊκών ή μηχανοκινήτων) ευνοείται η ανάπτυξη της μορφής αυτής. Οι αριθμοί μιλάνε για όλο και μεγαλύτερο αριθμό συμμετοχών στον θαλάσσιο τουρισμό.

Οικολογικός τουρισμός

Το οικολογικό πρόβλημα που εμφανίστηκε τα τελευταία χρόνια με την διαφοροποίηση του περιβάλλοντος δεν άφησε αδιάφορο τον άνθρωπο που στην προσπάθεια του για καλύτερη ζωή προσπαθεί να περιορίσει την υποβάθμιση του περιβάλλοντος του λαμβάνοντας τα κατάλληλα κατά περίπτωση μέτρα. Ο τουρισμός συνυφασμένος με το περιβάλλον δεν θα μπορούσε να μη συμβάλλει προς την κατεύθυνση αυτή. Έτσι δημιουργήθηκαν προγράμματα τουριστικών μετακινήσεων με σκοπό και να διαπιστωθούν βλάβες του περιβάλλοντος αλλά και να προασπίσουν. Πέρα από την προστασία ο οικολογικός τουρίστας μπορεί να δραστηριοποιηθεί σε πεζοπορίες, αναρρίχηση, υποβρύχιες παρατηρήσεις, κανό καγιάκ και ορειβατικό σκι. Ο οικολογικός τουρισμός έχοντας σαν πελάτες τους ανά τον κόσμο οικολόγους προσπαθεί να

διευρύνει την πελατεία του ευαισθητοποιώντας και άλλα άτομα προς την μορφή αυτή του τουρισμού αλλά και γενικά στο οικολογικό πρόβλημα. Χρειάζεται όμως και την ανάλογη υποδομή, όπως η χάραξη μονοπατιών, χαρτογράφηση των περιοχών, αναστήλωση παλιών κτισμάτων λαϊκής αρχιτεκτονικής και παλιά γεφύρια, να γίνουν παρατηρητήρια για την καλύτερη παρατήρηση της χλωρίδας και της πανίδας και να εκπαιδευτούν κατάλληλα άτομα που θα προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στους τουρίστες της εναλλακτικής αυτής μορφής τουρισμού.

Τα αστικά κέντρα τους αποξένωσε από τη φυσική ζωή της υπαίθρου και τις αγροτικές κύρια ενασχολήσεις. Ο αγροτουρισμός έρχεται να δώσει λύσει στο πρόβλημα αυτό με την οργάνωση προγραμμάτων για μετακινήσεις προς την ύπαιθρο. Η συμμετοχή των τουριστών ή η παρακολούθηση του τρόπου ζωής και εργασίας των αγροτών τους φέρνει πιο κοντά και κατά κάποιο τρόπο αμβλύνεται το χάσμα μεταξύ των κατοίκων της υπαίθρου και των αστικών κέντρων. Όλα αυτά βέβαια με το αζημίωτο και για τους Αγροτουρισμούς.

Η αναγκαστική για πολλούς εγκατάλειψη της υπαίθρου και η εγκατάσταση τους στα οργανωτές αλλά και τους κατοίκους της υπαίθρου που συμμετέχουν στις διαδικασίες αυτές. Έτσι παρατηρούμε σε πολλές περιοχές της χώρας μας να δημιουργούνται αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί με συμμετοχή κυρίως γυναικών της υπαίθρου που έτσι μπορούν να συμπληρώνουν το εισόδημα τους.

Τουρισμός περιπέτειας

Το ανήσυχο που διακρίνει τον άνθρωπο και ειδικά τον νέο, δημιούργησε τον τουρισμό της περιπέτειας, που συνιστάται σε προγράμματα έξω από τα καθιερωμένα με συνεχείς εκπλήξεις που ανοίγουν την φαντασία και οδηγούν σε δράση για μια φυγή από την καθημερινότητα.

Τουρισμός παραχείμασης

Με τον όρο παραχείμαση εννοούμε την παραμονή ατόμων, που προέρχονται από μέρη με χαμηλές θερμοκρασίες του χειμερινούς μήνες και προβλήματα υγείας που πηγάζουν από αυτά, σε περιοχές που την συγκεκριμένη περίοδο οι θερμοκρασίες είναι ηπιότερες. Στην χώρα μας τέτοιες περιοχές είναι η Κρήτη, η Ρόδος και οι νότιες περιοχές της Πελοποννήσου.

Τουρισμός για άτομα με ειδικές ανάγκες

Η μορφή αυτή απευθύνεται στα άτομα με ειδικές ανάγκες και στους συνοδούς τους. Για να μπορεί μια περιοχή να δεχθεί τέτοιου είδους τουρίστες θα πρέπει να έχει την ανάλογη υποδομή ώστε να καλύψει τις αυξημένες ανάγκες των τουριστών αυτών.

Ορεινός τουρισμός

Υπάρχει η εσφαλμένη εντύπωση ή ίσως έχει καλλιεργηθεί ανάλογα το έδαφος ότι στους τουριστικούς προορισμούς τα βουνά θα πρέπει να καλύπτονται από χιόνι και να διαθέτουν πίστες για σκι ώστε να συμπεριληφθούν και αυτά. Ήδη άρχισε να αποκτά φίλους ο ορεινός τουρισμός είναι ο τουρισμός που αναπτύσσεται στο ορεινό περιβάλλον με τη δυνατότητα απόλαυσης της ομορφιάς του βουνού όλες τις εποχές και η ζωή κοντά του μακριά από πολυσύχναστα τουριστικά και αστικά κέντρα.

Δασοτουρισμός

Δασοτουρισμός είναι η μορφή που προσφέρει στον τουρίστα να ανακαλύψει και να χαρεί τις ομορφιές του δάσους με περιπάτους, πικ-νικ, παρατηρήσεις φυτικού

ζωικού στοιχείου του και να το προστατέψει από βλάβες όπως πυρκαγιές και παράνομη υλοτομία.

Ιπποτουρισμός

Ο ιπποτουρισμός είναι μια από τις καινούργιες μορφές τουρισμού που εμφανίστηκε πρόσφατα. Σε εγκαταστάσεις (φάρμες) όπου εκτρέφονται άλογα δίνεται η δυνατότητα στους ενδιαφερόμενους να ζήσουν ένα διάστημα κοντά στους χώρους αυτούς και να μάθουν ιππασία και όλα τα σχετικά με την εκτροφή και άσκηση των αλόγων που ήταν από τα πρώτα μεταφορικά μέσα που χρησιμοποίησε ο άνθρωπος.

Όλες οι παραπάνω μορφές του εναλλακτικού τουρισμού που αναφέραμε προσπαθούν αφ' ενός μεν να δημιουργήσουν νέα ερεθίσματα στους υποψήφιους τουρίστες και να τους αποσπάσουν από τον μαζικό κλασικό τουρισμό των διακοπών και αφ' ετέρου να αμβλύνουν, σε πολλές περιοχές, το πρόβλημα της εποχικότητας αλλά και να συμβάλουν στην τουριστική ανάπτυξη περιοχών χωρίς να φθάσαμε σε επίπεδα εμπορευματοποίησης.

Από άποψη χρήσης μεταφορικού μέσου

Ανάλογα με το μεταφορικό μέσο που χρησιμοποιείται για τις τουριστικές μετακινήσεις μπορούμε να κάνουμε τις παρακάτω διακρίσεις που είναι:

Τουρισμός με αυτοκίνητο ή οδικός τουρισμός

Η χρήση του αυτοκινήτου για τουριστική μετακίνηση απετέλεσε την πρώτη επανάσταση στην μεταφορά τουριστών. Η αρχή έγινε με τα ιδιωτικής χρήσης αυτοκίνητα που εξυπηρετούσαν και ακόμη εξυπηρετούν τους μεμονωμένους τουρίστες. Το λεωφορείο αξιοποιήθηκε ιδιαίτερα στην αρχή της εμφάνισης του μαζικού τουρισμού που λόγω του χαμηλού κόστους προτιμήθηκε από πολλούς τουρίστες οι οποίοι το χρησιμοποίησαν και με συμμετοχή τους στα τακτικά δρομολόγια αλλά κύρια στα έκτακτα. Στην σημερινή εποχή το λεωφορείο με την βοήθεια της τεχνολογίας παρέχει ανέσεις στον επιβάτη, ταχύτητα και σχετική ασφάλεια χρησιμοποιείται για μικρές αποστάσεις και σαν μεταφορικό μέσο σε συνδυασμό με τα άλλα. Επομένως όσοι χρησιμοποιούν τα οδικά μέσα συγκοινωνίας λέμε ότι κάνουν οδικό τουρισμό. Τελευταία παρατηρείται μια στροφή στα μηχανοκίνητα δίκυκλα ιδιαίτερα από τους νέους που τα προτιμούν και για λόγους μεταφοράς αλλά και για λόγους ξεγνοιασιάς και περιπέτειας.

Τουρισμός με σιδηρόδρομο

Ο σιδηρόδρομος σαν μεταφορικό μέσο έχει δώσει πολλές λύσεις στις τουριστικές μετακινήσεις ειδικά εκεί όπου υπάρχει καλό δίκτυο και δίκτυο που βρίσκεται μέσα στις περιοχές των τουριστικών προορισμών. Για παράδειγμα στη χώρα μας το δίκτυο δεν καλύπτει όλες τις ηπειρωτικές περιοχές και αδυνατεί λόγω της υπάρχουσας υποδομής να εξυπηρετήσει με αξιοπιστία το επιβατικό κοινό. Σε άλλες χώρες ο σιδηρόδρομος συμβάλλει κατά πολύ στις μετακινήσεις τις τουριστικές παρέχοντας υψηλή ποιότητα υπηρεσιών με τη χρήση υπερσύγχρονων συρμών που εξασφαλίζουν ακρίβεια στο χρόνο ταξιδιού, άνεση και χαμηλό κόστος. Το μεγαλύτερο ποσοστό του τουριστικού επιβατικού κοινού είναι νέοι που με την δυνατότητα που τους παρέχει η κάρτα interval το προτιμούν κάνοντας αυτό που λέμε σιδηροδρομικό τουρισμό.

Αεροπορικός τουρισμός

Η χρήση του αεροπλάνου για τουριστικά ταξίδια επέφερε σημαντικές μεταβολές

στην τουριστική βιομηχανία ειδικά με την χρήση των ναυλωμένων πτήσεων, τις γνωστές πτήσεις charter. Η επανάσταση, όπως σωστά χαρακτηρίζεται, στις μεταφορές που έφερε το αεροπλάνο αμέσως λειτούργησε ευεργετικά στον τουρισμό. Με την εκμηδένιση των αποστάσεων σε συνδυασμό με την χωρητικότητα του, το κόστος του σε σχέση με το κέρδος του χρόνου, την παρεχόμενη ασφάλεια και την πρόοδο της αεροναυτικής σηματοδότησε μια νέα εποχή για τις τουριστικές μετακινήσεις. Τα στατιστικά στοιχεία μας δίνουν ένα υψηλό ποσοστό που κυμαίνεται γύρω στο 80% της προτίμησης του αεροπλάνου σαν μεταφορικό μέσο. Η δημιουργία ή η προσπάθεια δημιουργίας αεροδρομίων σε όλους σχεδόν τους τουριστικούς προορισμούς μαρτυρά την μεγάλη προτίμηση του επιβατικού κοινού και την οικονομική απόδοση της χρήσης του από τις αντίστοιχες αεροπορικές εταιρείες.

Ποδηλατικός τουρισμός

Το ποδήλατο, πριν την ευρεία διάδοση και χρήση του αυτοκινήτου, χρησιμοποιήθηκε για μετακινήσεις σε μικρές διαδρομές. Σήμερα βλέπουμε ελάχιστα άτομα να το χρησιμοποιούν για να κάνουν τουρισμό. Ίσως στις εναλλακτικές μορφές του φυσιολατρικού, του οικολογικού τουρισμού και του τουρισμού περιπέτειας χρησιμοποιηθεί περισσότερο στο μέλλον.

Πεζοπορικός τουρισμός

Η μετακίνηση με τα πόδια ήταν η πρώτη προσπάθεια του ανθρώπου για να γνωρίσει άλλες περιοχές εκτός των ορίων της μόνιμης διαμονής τους. Ο πεζοπορικός τουρισμός γίνεται συνήθως από νέους ανθρώπους και δεν περιλαμβάνει αυτούς που πεζοπορούν με απώτερο σκοπό να επιβιβασθούν σε κάποιο μεταφορικό μέσο, δηλαδή τα άτομα που κάνουν τουρισμό με τη χρήση του αυτο - stop. Η πεζοπορία σήμερα ταιριάζει περισσότερο στα άτομα που προτιμούν τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού όπως ο φυσιολατρικός, ο οικολογικός, ο δασικός τουρισμός και ο τουρισμός περιπέτειας.

Για όλα τα μέσα που αναφέραμε ο τουρίστας έχει την δυνατότητα επιλογής ανάλογα με τις οικονομικές του δυνάμεις, επιθυμίες και ψυχολογικές αναστολές ή φοβίες ή ακόμη να επιλέξει τους πλέον οικονομικά συμφέροντες συνδυασμούς ώστε να φθάσει στον τόπο προορισμού του.

2.3 ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Η αειφορία είναι μια έννοια που άρχισε να συζητείται ευρύτερα από τα τέλη τις δεκαετίας του '80 και αποτελεί αντικείμενο μελέτης πολλών ερευνητών και διεθνών συναντήσεων.

Στις περισσότερες περιπτώσεις ο όρος "αειφορία" χρησιμοποιείται περιοριστικά με την μορφή οικονομικής μεγέθυνσης που λαμβάνει υπόψη κάποια περιβαλλοντική ηθική και ιδιαίτερα την προσεκτική διαχείριση των μη ανανεώσιμων φυσικών πόρων. Καταρχήν πρέπει να τονιστεί πως υπάρχουν διαφορετικές περιβαλλοντικές ηθικές και ότι η προαναφερθείσα προσέγγιση αναφέρεται συχνά ως τεχνολογική ή τεχνοπεριβαλλοντική. Επιπλέον αυτή η περιοριστική προσέγγιση της "οικολογικής" αειφορίας παραβλέπει πολιτικές και οικονομικές θέσεις, που εκτός των περιβαλλοντικών ανησυχιών, συνδέονται με προτάγματα ισότητας και δικαιοσύνης, όπως η μείωση της φτώχειας.

Σύμφωνα με τις προσεγγίσεις αυτές ο "αειφόρος τουρισμός" πρέπει να δίνει έμ-

φαση σε μια δομή που ενσωματώνει το φυσικό περιβάλλον (τον τόπο), το πολιτιστικό περιβάλλον (την τοπική κοινότητα υποδοχής) και τον τουρίστα. Από τη σκοπιά αυτή, απαιτείται η αναβάθμιση των κοινωνικών και περιβαλλοντικών ενδιαφερόντων και η σχετική υποβάθμιση των καθαρά οικονομικών

Η ομάδα Bruntland έδωσε και τον πιο δόκιμο ορισμό της αειφορίας, ορίζοντας την ως η χρήση των φυσικών πόρων επ' ωφελεία του ανθρώπου, αλλά χωρίς την υποβάθμιση ή καταστροφή τους, ώστε να διατηρείται η δυνατότητα των επόμενων γενεών να καλύψουν στο μέλλον τις δικές τους ανάγκες. Από τον ορισμό αυτό προκύπτει ότι η αειφορία αφορά όλες τις ανθρώπινες δραστηριότητες και ιδιαίτερα τις παραγωγικές.

Η έγκριση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το Μάρτιο του 1992 του προγράμματος περιβάλλοντος της Κοινότητας, με τίτλο "Προς την αειφορία" και η Συνάντηση των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (UNCED) τον Ιούνιο του ίδιου έτους στο Rio de Janeiro, καθιέρωσαν επίσημα την αειφορία ως αρχή, που πρέπει να διέπει ευρύτερα τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Ιδιαίτερα στις ανεπτυγμένες περιοχές του πλανήτη, όπως στην Ευρώπη, πράγμα που επιβεβαιώνεται και από τη συνθήκη του Maastricht.

Οι πόροι είναι τα υλικά και άλλα στοιχεία που χρησιμοποιεί ο άνθρωπος για τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής του. Οι φυσικοί πόροι είναι τα στοιχεία της φύσης που χρησιμοποιούνται από τον άνθρωπο, και αυτοί διακρίνονται σε ανανεώσιμους και μη αν και οι ανανεώσιμοι υπόκεινται σε υποβάθμιση και περιορισμό από αλόγιστες ενέργειες του ανθρώπου.

Οι ανθρώπινοι πόροι δηλαδή τα τεχνικά έργα, οικοδομικά κελύφη, επιστημονική και τεχνική γνώση, ο οικονομικός πλούτος, θεωρητικά είναι ανανεώσιμοι. Ιδιαίτερη περίπτωση συνιστούν τα έργα προηγούμενων γενεών που αποτελούν μέρος της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, τα οποία θεωρούνται μη ανανεώσιμοι ανθρώπινοι πόροι.

Ο τουρισμός είναι μια παραγωγική δραστηριότητα που εκμεταλλεύεται πρωτίστως τους φυσικούς και εν συνεχεία τους πολιτιστικούς πόρους. Ο μαζικός τουρισμός υποβαθμίζει τους πόρους αυτούς με τις εγκαταστάσεις και τις αντίστοιχες δραστηριότητες.

Η αειφόρος προσέγγιση του τουρισμού έχει να κάνει με την καθιέρωση των εννοιών της χωρητικότητας και του κορεσμού των τουριστικών περιοχών. Παράλληλα θεωρείται απαραίτητο να καλλιεργηθούν νέα πρότυπα αναψυχής και να ενθαρρυνθούν νέες μορφές ηπιότερου τουρισμού και διαφοροποιημένες περιοχές υποδοχής των επισκεπτών. Σε αυτό θα συντελέσει και η δημιουργία πλέγματος προστατευόμενων περιοχών σε ευρωπαϊκό επίπεδο, που θα αφορούν το φυσικό περιβάλλον (Οδηγία 92/43), αλλά και το πολιτιστικό απόθεμα.

2.4 ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ "ΑΕΙΦΟΡΟΣ" ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Ο "αγροτουρισμός" και γενικότερα η κάθε μορφής εναλλακτικός τουρισμός στην ύπαιθρο όπως και η "αιφόρος" ανάπτυξη είναι έννοιες που συζητήθηκαν και χρησιμοποιήθηκαν ευρύτατα τα τελευταία χρόνια, γιατί προσπαθούν να δώσουν νέες προσεγγίσεις στο ζήτημα της "τοπικής" ή "εκ των κάτω" ανάπτυξης.

Ο αγροτουρισμός, ειδικότερα, έχει την ιδιομορφία να διασυνδέει άμεσα και ενεργά την τουριστική δραστηριότητα με τη γεωργική εκμετάλλευση, τα προϊόντα της και την αγροτική κληρονομιά γενικότερα. Κατ' αυτή την έννοια θεωρείται ως μια από τις κατεξοχήν δραστηριότητες που προωθεί την αγροτική ανάπτυξη και είναι συμβατή με την έννοια της "αιφορίας". Αυτό, γιατί συμβάλλει στην οικονομική ενεργοποίηση των αγροτικών ζωνών χωρίς να ανταγωνίζεται τους φυσικούς ή τους ανθρώπινους πόρους. Είναι δηλαδή, συμβατός με τις περιβαλλοντικές, κοινωνικές και κοινοτικές αξίες επιτρέποντας τόσο στους αγρότες όσο και στους τουρίστες να απολαύσουν τις θετικές αλληλεπιδράσεις και τις κοινές εμπειρίες τους (Κουτσούρης, Γάκη, 1998).

Αντικειμενικός και μακροχρόνιος στόχος του αγροτουρισμού, έτσι όπως καταγράφεται στην πολιτική της Ε.Ε., είναι να συμβάλλει στην αντιστροφή του κλίματος εγκατάλειψης που υπάρχει στην ύπαιθρο, εξαιτίας κυρίως της συρρίκνωσης της γεωργίας, και στη συνέχεια, στη δημιουργία ευνοϊκότερων συνθηκών για την ανάπτυξη νέων οικονομικών δραστηριοτήτων. Μέσα από την κινητοποίηση των τοπικών πόρων (ανθρώπινοι, φυσικών, χρηματικών) επιχειρείται να τεθεί σε λειτουργία ένας μηχανισμός ενδογενούς ανάπτυξης από ένα συνολικό σχέδιο.

Πως όμως ο αγροτουρισμός εντάσσεται στην προοπτική της αγροτικής, αιφόρου ανάπτυξης ενισχύοντας στην πραγματικότητα τις τοπικές δυναμικές. Ο αγροτουρισμός με οποιαδήποτε μορφή και αν είναι εμφανίζεται πρόκειται για τουρισμό "ενός τύπου", με την έννοια ότι αναδεικνύει τα τοπικά στοιχεία. Στις αγροτικές περιοχές το "τοπικό" είναι ένας χώρος οικειότητας, επικοινωνίας και εργασίας. Ένας χώρος με ζωή, παράδοση, ιστορία και ταυτότητα. Περιβάλλει ευάριθμα άτυπα δίκτυα και ανομοιότητες που προσπαθούν να βρουν το δρόμο τους -/ία να αρθρωθούν έτσι, ώστε να "γεννήσουν" την ανάπτυξη (Coulmin, 1986):

Από την άλλη, η εφαρμογή αγροτουριστικών προγραμμάτων "εκ των άνω" κάνει εμφανή την ανάγκη για συμμετοχικές διαδικασίες σε επίπεδο σχεδιασμού και παρέμβασης, ενώ προϋποθέτει το "άκουσμα" του τοπικού πληθυσμού.

Επίσης πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι ο αγροτουρισμός, και γενικότερα ο αγροτικός τουρισμός, ακόμα και με μια κατεύθυνση αιφόρου χρήσης των φυσικών πόρων, δε φαίνεται ικανός να συντηρήσει μακροπρόθεσμα το κοινωνικό-πολιτιστικό σύστημα. Η προσπάθεια πρέπει να έχει ως κατεύθυνση τη συνεύρεση των τοπικών αρχών/ φορέων/ οργανισμών (συμπεριλαμβανόμενων των τουριστικών πρακτορείων και των ξενοδόχων) για να συζητήσουν τις προοπτικές του τουρισμού με απώτερο σκοπό τόσο τις ποσοτικές (υποδομές, φέρουσα ικανότητα κλπ.), όσο και τις ποιοτικές συνιστώσες (ποιότητα υπηρεσιών, αξιοποίηση τοπικών προϊόντων, σήμα ποιότητας, ανάπτυξη διαφοροποιημένων τουριστικών προϊόντων πέραν της φιλοξενίας και εστίασης κλπ.) του ζητήματος.

Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι οι αγροτικές περιοχές διαφέρουν σημαντικά ως προς την οικονομική δομή και δραστηριότητα, την περιφερικότητα του κάθε τόπου,

τους φυσικούς και ανθρωπίνους πόρους, τις δημογραφικές και κοινωνικές συνθήκες. Η συμφιλίωση της αγροτικής ανάπτυξης με τις ανάγκες και ικανότητες των γεωργών, η τεράστια ποικιλία συνθηκών -με όρους οικολογίας, πληθυσμιακών πιέσεων, οικονομικών σχέσεων και κοινωνικής οργάνωσης -πρέπει να ληφθεί υπόψη (Muheim, 1995, Collectif, 1986).

Μια τέτοια προσέγγιση συνεπάγεται ότι οι πολιτικές πρέπει να είναι εξειδικευμένες και οι μηχανισμοί παρέμβασης ευέλικτοι. Επιπλέον, στη διαδικασία (καθ)ορισμού και εφαρμογής της "ανάπτυξης" είναι πολύ πιθανή η δημιουργία συγκρουσιακών καταστάσεων μεταξύ οργανισμών και διαφόρων φορέων, τόσο λόγω της λειτουργικής τους αλληλεξάρτησης όσο και λόγω της σπανιότητας των πόρων. Σε όλα τα δίκτυα (action-oriented networks) η διαπραγμάτευση για την επίλυση συγκρούσεων / κρίσεων φαίνεται πως αποτελεί κύρια πολιτική διαδικασία.

Οι διαδικασίες οικοδόμησης "συναινέσεων" απαιτούν δεξιότητες και επιμονή. Αφορούν στο πώς γίνονται τα πράγματα (διαδικασία, σκέψεις και συναισθήματα) καθώς και τι γίνεται. Η προσαρμογή ή η αλλαγή αντιλήψεων είναι κεντρικό σημείο των διαδικασιών αυτών (Koutsouris, 1998).

3.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο αγροτουρισμός αποτελεί μια σύνθετη και πολύπλευρη δραστηριότητα με την ευρεία έννοια μπορούμε να χαρακτηρίσουμε αγροτουρισμό εκείνες τις τουριστικές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρο εκτός των πόλεων και των μεγάλων τουριστικών συγκροτημάτων.

Ο αγροτουρισμός υποδιαιρείται σε αυτόν που με την στενή έννοια λαμβάνει χώρο στα αγροκτήματα και σε εκείνον που έχει ευρύτερη έννοια και αφορά γενικά δραστηριότητες που γίνονται σε αγροτικές περιοχές. Οι δραστηριότητες αυτές περιλαμβάνουν μια ποικιλία εμπειριών αναψυχής όπως οικολογικό τουρισμό, κυνήγι, ψάρεμα, περίπατους κ.λ.π. Γενικότερα, από την πλευρά της τουριστικής ζήτησης, οι επισκέπτες επιδιώκουν τη γαλήνη και την ανάπαυση" σε επαφή με την φύση, σε ειδικό αγροτικό περιβάλλον.

Στην τυπική του έκφραση ορίζεται ως αγροτουρισμός ή καλύτερα ως τουρισμός υπαίθρου, η τουριστική εκείνη δραστηριότητα που αναπτύσσεται σε χώρο μη αστικό, από μόνιμους κατοίκους του τόπου (γεωργούς κυρίως) σε μονάδες οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής, με κύριο χαρακτηριστικό την αμεσότητα της επικοινωνίας ανάμεσα σε εκείνον που φιλοξενεί και εκείνον που φιλοξενείται και που η τροφοδοσία γίνεται με προϊόντα τοπικής παραγωγής.

Στον αγροτουρισμό συχνά συνυπάρχουν η δραστηριότητα της τοπικής χειροτεχνίας, η δραστηριότητα της πολιτιστικής εκδήλωσης - αναβίωση τοπικού εθίμου, καθώς και η ανάδειξη μιας φυσικής και παραδοσιακής μοναδικότητας του χώρου, κατά μια εναλλακτική οριοθέτηση του αγροτουρισμού, προερχόμενη από τον Ε.Ο.Τ., μπορούμε να προσδιορίσουμε τον αγροτουρισμό ως τουρισμό που γίνεται σε μικρούς αγροτικούς οικισμούς, όσο και τον τουρισμό σε αγροκτήματα, τον οικολογικό τουρισμό, τον τουρισμό περιπέτειας, τον θεραπευτικό τουρισμό, τον θαλάσσιο τουρισμό," τον κνηγητικό τουρισμό κ.λ.π. Η σημασία της προσφοράς του αγροτουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη της υπαίθρου έχει τεκμηριωθεί επανειλημμένα στο παρελθόν.

Καθώς η λέξη "αγροτουρισμός" είναι η σύνθετη αφού περιέχει τον "αγρό" και "τουρισμό", η διαφορά εντοπίζεται στο πιο από τα δυο έχει μεγαλύτερη βαρύτητα. Αν και το πρώτο συνθετικό έχει μεγαλύτερη σημασία και με το πέρασμα του χρόνου φάνηκε να έχει, τότε θα πρέπει να θεωρήσει κανείς την εναλλακτική αυτή μορφής τουριστικής δραστηριότητας ως ένα συμπλήρωμα στην εργασία του αγρότη (κατά κύριο επάγγελμα) και το εισόδημα από την δραστηριότητα αυτή ως συμπληρωματικό του αγρότη. Σύμφωνα όμως με τον νεότερο ορισμό του Ε.Ο.Τ. (έγγραφο 520541 της 22/7/94), η δυσχέρεια στον προσδιορισμό του αγροτουρισμού, εντοπίζεται στην δεσμευτικότητα της σύνδεσης της συμμετοχής σε αγροτικές δραστηριότητες ανεξάρτητα από την κοινωνική και επαγγελματική ένταξη του παρέχοντος της τουριστικής υπηρεσίας. Κατά συνέπεια διαφαίνεται πως το δεύτερο συνθετικό "τουρισμός" δείχνει να υπερισχύει. Στην πραγματικότητα όμως και τα δυο συνθετικά έχουν την ίδια βαρύτητα στην πράξη.

3.2 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟ-ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Αξίζει να δοθεί η δέουσα έμφαση στην κατάσταση που εμφανίζεται για τον χώρο της υπαίθρου, μετά την αποδοχή από την Ευρωπαϊκή Ένωση των συμφωνιών της πρώην GATT (Γενικευμένη Συμφωνία Λασμών και Εμπορίου) από τον WTO (Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου) όπου συμμετέχουν 116 χώρες.

Ο πρόσφατος γύρος της Ουρουγουάης που κράτησε επτά ολόκληρα χρόνια (αντί τεσσάρων που είχε προγραμματιστεί) κλείνει με την Ευρώπη να υποχρεώνεται να καταργεί σταδιακά τις γεωργικές επιδοτήσεις και την γεωργία να αναγκάζεται να κινηθεί στο πλαίσιο των επιταγών της ελεύθερης αγοράς. Στον βαθμό που η Ελληνική γεωργία είναι σχετικά λιγότερο των αντίστοιχων των εταίρων μας, το πρόβλημα επιβίωσης δείχνει να γίνεται ιδιαίτερα σοβαρό για τον γεωργικό κόσμο της υπαίθρου. Με ένα πολύ ψηλό λειτουργικό κόστος και σχετικά χαμηλή απόδοση, η Ελληνική κοινωνία πλήττεται, με άμεση συνέπεια την μείωση του εισοδήματος των ανθρώπων της υπαίθρου. Παράλληλα στον ευρύτερο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με την ανεργία στις αστικές περιοχές να αυξάνεται διαρκώς, οι αναπτυξιακές προοπτικές των αγροτικών περιοχών γίνονται ακόμη δυσκολότερες.

Κατά συνέπεια η μερική έστω στροφή προς τις εναλλακτικές αναπτυξιακές λύσεις στον αγροτικό χώρο αποτελεί πλέον αναγκαιότητα, έστω και μέσα από την προοπτική των δραστηριοτήτων του γεωργικού εισοδήματος.

Ο τουρισμός γενικά, κυρίως σε μικρές χώρες όπως η Ελλάδα, αποτελεί ανθρώπινη δραστηριότητα η οποία εντάσσεται στις προσπάθειες οικονομικής ανάπτυξης της χώρας. Περιέχει όμως πολλά στοιχεία αστάθειας στην σχέση ανθρώπου και περιβάλλοντος και περικλείει πολλούς κινδύνους.

Αρκεί να θυμηθούμε ότι σε μικρές κοινωνίες (π.χ νησιά) ο ανθρώπινος πληθυσμός στη τουριστική περίοδο μπορεί να δεκαπλασιαστεί, με όλα τα επακόλουθα, για τους τοπικούς φυσικούς πόρους, τους ρυθμούς ζωής της συγκεκριμένης κοινότητας και τον πολιτισμό της. Σε αυτή την κλίμακα του κοινωνικού φαινομένου της απότομης πληθυσμιακής επίθεσης η συμβατική λύση που δίνει ο βιομηχανοποιημένος τουρισμός είναι κατ' ανάγκη επιθετική.

- ❖ Μεγάλα ξενοδοχειακά συγκροτήματα πολλές φορές "βιάζουν" το περιβάλλον.

- ❖ "Πακέτα " για την καλύτερη "εκμετάλλευση" των τουριστών ετοιμάζονται.
- ❖ Αγροτικά προϊόντα γεμάτα χημικά στοιχεία.
- ❖ Κακότεχνα προϊόντα "δήθεν" λαϊκής τέχνης παράγονται.

Ο αγροτουρισμός στην Ελλάδα δεν έχει παράδοση συγκρινόμενος με άλλες χώρες τις Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχει όμως την μικρή αλλά αξιοπρόσεκτη ιστορία του που διδάσκει ότι μπορεί να υλοποιηθεί και να πετύχει ένα πρόγραμμα αγροτουρισμού σε μια νέα περιοχή, από την ως σήμερα εμπειρία και σύμφωνα την έκθεση του εμπειρογνώμονα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Henry Grolkau, το πιο επιτυχημένο πρόγραμμα δομημένου αγροτουρισμού έχει αποδειχθεί το δίκτυο των Γυναικείων Αγροτουριστικών Συνεταιρισμών, που ξεκίνησε το 1983 ως ιδέα και πρωτοβουλία του συμβουλίου ισότητας των δυο φύλων και λειτουργεί με αυξανόμενη επιτυχία ως σήμερα έχοντας ανοίξει τον δρόμο σε πολλούς νέους γυναικείους αγροτικούς συνεταιρισμούς.

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΙΝΑΙ:

- ☞ Της Πέτρας Λέσβου
- ☞ Των Ψαράδων στις Πρέσπες.
- ☞ Στα Αμπελάκια Θεσσαλίας.
- ☞ Στη Μαρώνεια της Θράκης
- ☞ Στην Αράχωβα της Βοιωτίας.

3.3 ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Βασικό χαρακτηριστικό των Αγροτουριστικών μονάδων είναι ότι αποτελούν μικρές μονάδες. Η δυναμικότητα των επιχειρήσεων φιλοξενίας υπολογίζεται με τον αριθμό των ατόμων που μπορούν να φιλοξενήσουν (σε κρεβάτια ή δωμάτια).

Η διανυκτέρευση των τουριστών μπορεί να γίνει:

- α) σε αγροκτήματα
- β) σε κάμπινγκ
- γ) σε ξενώνες
- δ) σε ενοικιαζόμενα δωμάτια

Η διατροφή μπορεί να γίνει με διάφορους τρόπους:

- α) πρωινό
- β) *self catering*
- γ) σε εστιατόρια της μονάδας

Πρέπει να σημειωθεί ότι ένα σημαντικό ποσοστό των πελατών μπορεί να είναι εκδρομείς που δεν διανυκτερεύουν.

Οι δραστηριότητες των αγροτουριστικών μονάδων ευρίσκονται εκτός των οργανωμένων δικτύων διανομής των τουριστικών προϊόντων. Οι έννοιες του μαζικού τουρισμού και αγροτουρισμού είναι μη συμβατές μεταξύ τους.

Οι αγροτουριστικές μονάδες είναι εξαιρετικά αποκεντρωμένες. Αναπτύσσονται

κυρίως σε περιοχές με προβλήματα ερήμωσης, λόγω της εξόδου των κατοίκων τους σε αστικά κέντρα ή της μετανάστευσης τους σε άλλες χώρες. Η φθίνουσα πληθυσμιακή βάση και η παραμόρφωση της ηλικιακής πυραμίδας, λόγω της διαφυγής των νέων, οδήγησαν αναρίθμητα χωριά πολλά από αυτά σε ευαίσθητες παραμεθόριες περιοχές σε πλήρη εγκατάλειψη.

Οι αγροτουριστικές δραστηριότητες είναι συμπληρωματικές και έρχονται να ενισχύσουν την οικονομική βάση των αγροτικών νοικοκυριών που λόγω μειωμένων εισοδημάτων από τις συνήθεις αγροτικές δραστηριότητες (γεωργία, κτηνοτροφία κ.α) αντιμετωπίζουν προβλήματα επιβίωσης. Το σωστό μείγμα δραστηριοτήτων του πρωτογενούς τομέα παραγωγής και του τουρισμού μπορεί να βοηθήσει στη διατήρηση της αυθεντικής φυσιογνωμίας της περιοχής και της βιοποικιλότητας του οικοσυστήματος.

Οι δραστηριότητες που αναπτύσσονται στο πλαίσιο του αγροτουρισμού είναι ήπιας μορφής με μικρές επιβαρύνσεις στο φυσικό και στο τεχνητό περιβάλλον. Είναι συμβατές με τη σύγχρονη τάση για ανάπτυξη αειφορικών δραστηριοτήτων στον τουρισμό.

Η δημιουργία των αγροτουριστικών μονάδων είναι συνήθως αποτέλεσμα συλλογικών προσπαθειών είτε ιδιωτικών είτε της τοπικής αυτοδιοίκησης. Ιδίως στη χώρα μας, τα τελευταία χρόνια στο πλαίσιο πολιτικών περιφερειακής ανάπτυξης, έχουν δοθεί για τον σκοπό αυτό σημαντικοί πόροι από το κράτος και την Ευρωπαϊκή Ένωση (λ.χ. προγράμματα Leader, Now κ.α). Παρά όμως την παραπάνω βοήθεια και τη δημιουργία της αναγκαίας υποδομής πρωταρχικό ρόλο παίζει η ιδιωτική πρωτοβουλία και η ύπαρξη ηγετικών προσωπικοτήτων ή ομάδων με όραμα και στόχους. Καταλυτικό παράγοντα αποτελεί και η τοπική αυτοδιοίκηση που με τη δημιουργία εταιρειών τοπικής ανάπτυξης προωθεί μέσα από ειδικά προγράμματα διάφορες δραστηριότητες συμβατές με τις επικρατούσες τοπικές συνθήκες. Πρέπει επίσης να τονιστεί ότι από τη συλλογικότητα που προκύπτει από τις παραπάνω δράσεις, προάγεται η ισορροπημένη κοινωνική εκπροσώπηση. Ενισχύεται, συνεπώς, ο θεσμός της κοινωνίας των πολιτών και της κοινωνικής οικονομίας στην περιφέρεια, η οποία ιστορικά διακρινόταν για τον υψηλό της βαθμό κοινωνικής συνοχής.

Σε πολύ μεγάλο ποσοστό οι αγροτουριστικές μονάδες χρησιμοποιούν γυναίκες. Είναι γνωστό ότι οι σχετικές πρωτοβουλίες βασίζονται στη χώρα μας στον θεσμό των γυναικείων αγροτουριστικών συνεταιρισμών. Οι δραστηριότητες

αυτές αποτελούν μοχλό για την αξιοποίηση και την αναβάθμιση του ρόλου των γυναικών στο οικονομικό και κοινωνικό γίγνεσθαι της περιοχής.

Τέλος, πρέπει να τονιστεί ότι ο χαρακτήρας του αγροτουρισμού είναι κατά βάση παραδοσιακός, κυλάει με αργούς ρυθμούς, σέβεται τα τοπικά ήθη και έθιμα συντηρεί και προάγει την παραδοσιακή φιλοξενία των κατοίκων γεωργικών περιοχών. Η βιολογική καλλιέργεια παραδοσιακών φυτών και η αξιοποίηση της τοπικής μαγειρικής καθώς και η λαϊκή τέχνη και οικοτεχνία επιβιώνουν χάρη στην παρουσία των τουριστών.

3.4 ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ-ΜΟΡΦΕΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Αγροτουρισμός σε ενοικιαζόμενα δωμάτια και αγροτικές κατοικίες στον οικιστικό ιστό όπου ο τουρίστας μοιράζεται φαγητό και διαμονή με τους ιδιοκτήτες.

Αγροτουρισμός σε αγροκτήματα (φάρμες - Farm tourism), με διαμονή και φαγητό των τουριστών σε ξεχωριστό οίκημα. Ο τουρισμός και οι διακοπές σε αγροκτήματα θεωρείται σαν μια νέα μορφή αγροτουρισμού που έχει εφαρμοσθεί σε άλλες χώρες (Δανία, Αγγλία). Η σχετική δραστηριότητα αποσκοπεί στην παροχή ευκαιριών σε Έλληνες και αλλοδαπούς τουρίστες να γνωρίσουν την ελληνική αγροτική ζωή και ύπαιθρο, καθώς και στην δυνατότητα αύξησης του αγροτικού εισοδήματος.

Αγροτουρισμός σε ξενώνες, δημιουργία σειράς ξενώνων από δημοτικούς φορείς ή κοινοτικούς φορείς και επιχειρήσεις, καθώς και κοινωνικούς φορείς και οργανώσεις π.χ (οργάνωση ξενώνων Ελλάδας) κατά προτίμηση με ανακαίνιση και επισκευή παλιών κτισμάτων σε παραδοσιακούς οικισμούς.

Πρόγραμμα δεύτερης κατοικίας (σπίτια διακοπών) σε αγροτικούς παραδοσιακούς οικισμούς. Προωθείται πρόγραμμα (επενδύσεις, κίνητρα, νομοθετικά και οικιστικά μέτρα), ώστε από τη μια μεριά να ικανοποιηθεί μέρος των αναγκών για δεύτερη κατοικία του πληθυσμού και από την άλλη να προστατευθεί ο παραδοσιακός χώρος και να τονωθεί οικονομικά. Ιδιαίτερη έμφαση στα πλαίσια αυτού του προγράμματος δίνεται στο θέμα των οικογενειακών-προγονικών σχέσεων (ελληνική διασπορά), στην ενίσχυση δηλαδή δεσμών και σχέσεων Ελλήνων του εξωτερικού ή αλλοδαπών ελληνικής καταγωγής με τους τόπους-χωριά καταγωγής τους.

Πρόγραμμα οργανωμένων συγκροτημάτων παραδοσιακών σπιτιών, σειρά έργων πιλοτών (pilot projects) που αναλαμβάνουν (με διάφορα σχήματα - οργάνωσης-διαχείρισης - εκμετάλλευσης) φορείς όπως ο ΕΟΤ.

Υποδομή ημιμόνιμων εγκαταστάσεων παραθερισμού-αναψυχής (camping - caravanning). δημιουργία και οργάνωση δημοτικών-κοινοτικών εγκαταστάσεων για κατασκηνώσεις, τροχόσπιτα, κατά προτίμηση σε ιδιόκτητους χώρους (κοινοτικούς) χώρους και σε κατάλληλες θέσεις από άποψη συγκοινωνιακής προσπέλασης.

4.1 ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΙΣ ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΕΣ ΖΩΝΕΣ

Ο τουρισμός θεωρείται σχεδόν εκ προοιμίου ως "μια φυσική οδός προς την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών της Ευρώπης, ιδίως των περισσότερο μειονεκτικών" (Leader Magazine, 1993). Με την αναθεώρηση της ΚΑΠ και στο πνεύμα της διαφοροποίησης των παραγωγικών δραστηριοτήτων, ο αγροτουρισμός ανταποκρίνεται στην οικονομική λογική ανάπτυξης μικρών επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών αναψυχής στον αγροτικό χώρο, που όμως έρχεται σχεδόν σε ρήξη με την κυρίαρχη γεωργική επαγγελματική ταυτότητα των αγροτών (Perrier - Cornet και Capr, 1995).

Κατ' αυτήν την έννοια ο αγροτουρισμός ως επαγγελματικός κλάδος παροχής υπηρεσιών, και μάλιστα εξειδικευμένων, συναντά δυσκολίες στην εφαρμογή του. Καταρχήν, είναι δύσκολο για τους γεωργούς να αναπτύξουν δραστηριότητες σε τομείς που δεν διαθέτουν παραδοσιακά την (Απαραίτητη εμπειρία και να γίνουν δια-

χειριστές μιας μικρής πολυδραστήριας και καινοτόμου γι' αυτούς επιχείρησης. Αυτό θα σήμαινε για τους αρχηγούς των γεωργικών εκμεταλλεύσεων μια ριζική κοινωνικό-επαγγελματική μεταστροφή περνώντας από τον χειρισμό τεχνικών μεθόδων γεωργικής παραγωγής σ' ένα επάγγελμα που απαιτεί κοινωνικό άνοιγμα κατ. κατάλληλες υποδομές που θα ανταποκρίνονται στην αγροτουριστική ζήτηση. Οι γεωργοί και οι άλλοι εμπλεκόμενοι αγροτικοί φορείς έχουν ανάγκη από χρόνο για να αποδεχθούν, καταρτισθούν και τελικά υιοθετήσουν τις τεχνικές και οργανωτικές καινοτομίες που προϋποθέτει η υλοποίηση των αγροτουριστικών προγραμμάτων. Αυτή η επαγγελματική "υπέρβαση" και η ικανότητα τεχνικής και κοινωνικής προσαρμογής είναι βέβαια πολύ περισσότερο δύσκολες στις απομονωμένες ορεινές και μειονεκτικές αγροτικές ζώνες, που αποτελούν και τις περιοχές-στόχους σε προτεραιότητα ανάπτυξης.

Περά όμως από αυτή τη γενική παρατήρηση, που αγγίζει το σύνολο των αγροτικών ζωνών, οι ιδιαιτερότητες του μεσογειακού κόσμου αναφορικά με τις αγροτικές δομές και την κοινωνικοοικονομική εξέλιξη των αγροτικών περιοχών μπορούν να ερμηνεύσουν τις δυνατότητες και τους περιορισμούς της αγροτουριστικής ανάπτυξης στη Νότια Ευρώπη απέναντι στο κατεστημένο πρότυπο και τις εμπειρίες της ΒΔ Ευρώπης. Ειδικότερα (6):

- Στο επίπεδο των αγροτικών δομών, στη Μεσόγειο δεν συναντάμε το πρότυπο της "απομονωμένης φάρμας" που ενσωματώνει το χώρο εργασίας (γεωργική γη, σταβλικές και άλλες εγκαταστάσεις) μαζί με το χώρο κατοικίας της αγροτικής οικογένειας, όπως αυτό συμβαίνει συνήθως στον ευρωπαϊκό Βορρά. Στη μεσογειακή ύπαιθρο χώρα, η αγροτική κατοικία συγκεντρώνεται στον οικισμό της κοινότητας (πυρηνικό χωριό ενώ η γεωργική εκμετάλλευση ως μονάδα παραγωγής είναι ανεξάρτητη από το χώρο κατοικίας του αρχηγού και βρίσκεται μακριά από το οικιστικό κέντρο (Lebeau, 1992). Έτσι η άμεση διασύνδεση της διαμονής των τουριστών στην ύπαιθρο με τις γεωργικές δραστηριότητες της οικογένειας υποδοχής δεν είναι ευδιάκριτη, όπως και η ενσωμάτωση του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος στην αγροτική ζωή. Φαίνεται λοιπόν δύσκολο να μπορούν να ολοκληρωθούν οι δύο αυτές διαφορετικές δραστηριότητες της εκμετάλλευσης - η παραγωγική και η παροχή τουριστικών υπηρεσιών - σ' ένα δυναμικό αγροτουριστικό προϊόν που θα ενσωματώνει την "εικόνα του τόπου".

Στο κοινωνικό και δημογραφικό επίπεδο, οι αγροτικές μεσογειακές ζώνες, ιδιαίτερα οι ορεινές και μειονεκτικές περιοχές, χαρακτηρίζονται από τη δημογραφική συρρίκνωση και τη γήρανση του αγροτικού πληθυσμού. Το γεγονός αυτό ερμηνεύει εν μέρει την απουσία καινοτόμων πρωτοβουλιών ή τη σχετική επιφύλαξη των αγροτών απέναντι σε νέες μορφές οικονομικών δραστηριοτήτων, όπως ο αγροτουρισμός. Ερμηνεύει, επίσης, τη δυσκολία των αγροτών να διευρύνουν την επαγγελματική τους - γεωργική- ταυτότητα προς την παροχή υπηρεσιών σε μια εξειδικευμένη πελατεία.

Σε τεχνικό-οικονομικό επίπεδο, οι αγροτικές ζώνες των χωρών της μεσογειακής Ευρώπης υποφέρουν από την ανεπάρκεια συλλογικών υποδομών και δικτύων υπηρεσιών που θα στήριζαν και ενθάρρυναν τις τοπικές αναπτυξιακές δράσεις, όπως ο αγροτουρισμός.

Από την άλλη, στην κλίμακα της οικογενειακής μονάδας, οι αγροτικές εκμεταλλεύσεις στις μειονεκτικές ζώνες δεν είναι σε θέση να επενδύσουν σε τουριστικές υποδομές και εξοπλισμό (επισκευές παραδοσιακών κτιρίων, κατασκευή νέων, οικιακός εξοπλισμός, χωρικές διευθετήσεις της γεωργικής γης κλπ) χωρίς την ουσια-

στική τεχνικό-οικονομική βοήθεια από την πλευρά των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων που εμπλέκονται. Επιπλέον, στις μεσογειακές χώρες, όπου το θεσμικό και οργανωτικό πλαίσιο στήριξης των αγροτικών εκμεταλλεύσεων είναι κατά κανόνα ανεπαρκές, οι αγρότες βρίσκονται αδύναμοι να εκσυγχρονίσουν /διαφοροποιήσουν τις δραστηριότητες τους εξαιτίας της στενότητας δικτύων πληροφόρησης και διάχυσης της τεχνικής τεχνογνωσίας σε τοπική- περιφερειακή και εθνική κλίμακα.

Από την πλευρά της ζήτησης αγροτουριστικών υπηρεσιών, παρατηρείται μια σχετικά χαμηλή ζήτηση στις μεσογειακές ζώνες και ιδιαίτερα για μορφές αγροτικού τουρισμού στις "αποτραβηγμένες" ενδοχώρες των αγροτικών περιφερειών.

Καταρχήν θα πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι η σχετικά πρόσφατη αγροτική έξοδος στη Μεσόγειο και την Ελλάδα (σε σχέση με την Β.Α. Ευρώπη που χρονολογεί από τον προηγούμενο αιώνα) και η διατήρηση των σχέσεων των κατοίκων των πόλεων με τους τόπους καταγωγής τους, τους κάνει να επιστρέφουν τακτικά στα χωριά τους σε περιόδους διακοπών, χωρίς ουσιαστικά να έχουν χάσει την επαφή τους με τον αγροτικό κόσμο. Η κοινωνική συνοχή μέσω των συγγενικών και φιλικών σχέσεων διατηρείται ακόμα σε σημαντικό βαθμό, κατά τρόπο ώστε οι αστοί των μεγαλουπόλεων να μην νοιώθουν ακόμα -πιστική την ανάγκη να "αναζητήσουν τις ρίζες τους" ή την "αυθεντικότητα του αγροτικού κόσμου", συχνά ωραιοποιημένη, μέσω του αγροτουρισμού.

Δεύτερον, στις μεσογειακές χώρες, η για χρόνια κυρίαρχη τάση για θερινό παραθαλάσσιο τουρισμό -τροφοδοτούμενη από τους διεθνείς τουριστικούς πράκτορες- πόλωσε το ενδιαφέρον των τουριστών τόσο των κατοίκων των μεσογειακών χωρών όσο και των αλλοδαπών προς τις παράκτιες περιοχές σε σχέση με τις εσωτερικές αγροτικές ζώνες.

Οι τεχνικό-οικονομικές και οργανωτικές αδυναμίες που προαναφέρθηκαν και η παραδοσιακή προτίμηση της τουριστικής πελατείας υπέρ του παραθαλάσσιου τουρισμού εννοούν τελικά την εγκατάσταση του αγροτουρισμού σε περιοχές που διαθέτουν τα σχετικά συγκριτικά πλεονεκτήματα και ο τουρισμός

είναι ήδη αναπτυγμένος, όπως π.χ. σε παραλιακούς οικισμούς, νησιά ή ακόμα και σε βουνά με υποδομή χειμερινών σπορ (ορεινός τουρισμός). Οι περιοχές αυτές αντίστοιχες κοινότητες για την ακρίβεια) θεωρούνται κατά κανόνα αγροτικές και συχνά χαρακτηρίζονται ως μειονεκτικές στη βάση της δημογραφικής τους κατάστασης και των γεωργό-οικονομικών τους επιδόσεων, σύμφωνα με τα κριτήρια της ευρωπαϊκής νομοθεσίας (Οδηγία ΕΟΚ.775/268). Μπορούν έτσι να επωφεληθούν των ειδικών χρηματοδοτήσεων για την ανάληψη δράσεων τοπικής ανάπτυξης, μεταξύ των οποίων και ο αγροτουρισμός. Παράλληλα στις αναπτυγμένες τουριστικά περιοχές οι αγροτουριστικές μονάδες επωφελούνται από τις υπάρχουσες συλλογικές υποδομές και υπηρεσίες, τον τουριστικό εξοπλισμό και το υπάρχον τουριστικό ρεύμα, με άλλα λόγια από τις εξωτερικές οικονομίες που δημιούργησε η προϋπάρχουσα τουριστική άνθηση.

Αυτή η άνιση χωρική κατανομή του αγροτουρισμού στη Μεσόγειο αντικατοπτρίζει τον "αποπροσανατολισμό" από τον αρχικό στόχο των τοπικών και περιφερειακών δράσεων για την κοινωνικό-οικονομική ανάκαμψη των παρηκμασμένων αγροτικών περιοχών. Ο στόχος αυτός είναι η διάχυτη ανάπτυξη στο σύνολο της εδαφικής τους επικράτειας με την ενεργοποίηση των τοπικών πόρων. Η συγκέντρωση των αγροτουριστικών μονάδων σε ζώνες που ήδη ευνοούνται από τα κλασικά τουριστικά πλεονεκτήματα παραπέμπει στο ίδιο παραγωγικό φορντιστικό μοντέλο που προτρέπει στην ανάληψη παραγωγικών δραστηριοτήτων στις ανταγωνιστικές

οικονομικά περιοχές επισύροντας τις ίδιες παρενέργειες με τον συμβατικό /μαζικό τουρισμό (εποχικός υπερπληθυσμός, ρύπανση χερσαίων και θαλάσσιων οικοσυστημάτων, υποβάθμιση οικισμών κλπ) (Anthoroulou, 1998).

Όμοια, η αγροτουριστική εξάπλωση στις παραθαλάσσιες μεσογειακές ζώνες αναπαράγει το μέχρι σήμερα κυρίαρχο τουριστικό μοντέλο που βασίζεται στο στερεότυπο "ήλιος και θάλασσα" βάζοντας στο περιθώριο της τουριστικής κίνησης και των επενδύσεων τις αγροτικές ζώνες. Έτσι επιβεβαιώνεται το γεγονός ότι η ανάπτυξη του αγροτουρισμού και η εδραίωση της αγροτουριστικής αντίληψης δεν μπορεί να είναι στόχος αποκλειστικά και μόνο των αγροτικών ή περιφερειακών πολιτικών για τη στήριξη των αγροτικών περιοχών, θα πρέπει να είναι συμβατός επίσης με μια ολοκληρωμένη τουριστική πολιτική που θα αποσκοπεί στην αλλαγή των παραδοσιακών προτύπων προς ένα τουρισμό που θα βασίζεται και θα "ανακαλύπτει" τον πολιτισμό της επισκεπτόμενης περιοχής.

4.1.1 ΧΩΡΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. ΜΕΛΕΤΗ ΤΡΙΩΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ (ΠΡΕΣΠΕΣ, ΠΕΤΡΑΣ ΛΕΣΒΟΥ, ΛΙΜΝΗΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑ)

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπ. Γεωργίας (1997) σε σύνολο 835 "αγροτουριστικών" καταλυμάτων που επιδοτήθηκαν από τους Καν.797/85, 2328/91(7), τα 2/3 βρίσκονται σε νησιά και το 9% σε παράκτιες κοινότητες που δύσκολα θα χαρακτηρίζαμε ως αγροτικές σε σχέση με την οικιστική δομή, τη σύνθεση της απασχόλησης και των εισοδημάτων, αλλά και αυτό το είδος των καταναλωτικών προτύπων.

Από τα 835 αγροτουριστικά καταλύματα τα 298 (35,7% του συνόλου) προσφέρουν απλά διαμονή, τα 386 (46,2%) προσφέρουν μαζί με τη διαμονή και πρωινό, τα 56 (6,7%) διαμονή, πρωινό και γεύμα, ενώ τα 95 (11,4%) νοικιάζουν δωμάτια με κοινή κουζίνα ή επιπλωμένα δωμάτια.

Τα καταλύματα αυτά απαντώνται μεμονωμένα, χωρίς να είναι ενταγμένα σ' ένα συνολικό σχέδιο ανάπτυξης μιας συγκεκριμένης περιοχής, όπου ο αγροτουρισμός ν' αποτελεί μια συνιστώσα της (Αναπτυξιακής στρατηγικής. Πρόκειται επομένως για αγροτουρισμό που έχει "εκτραπεί" από τους πρωταρχικούς στόχους της ανάδειξης και αξιοποίησης των αγροτικών πόρων στα πλαίσια μιας βιώσιμης /αειφόρου ανάπτυξης, της διασύνδεσης υπαίθρου-πόλης μέσα από την πολιτισμική ανταλλαγή, της δραστηριοποίησης της τοπικής κοινωνίας.

Οι τρεις μελέτες περιπτώσεων που ακολουθούν αποτελούν τρεις διαφορετικές περιπτώσεις ως προς τις διαδικασίες εφαρμογής "εκ των άνω" αγροτουριστικών προγραμμάτων, τους ενδογενείς μηχανισμούς επεξεργασίας, αφομοίωσης και δράσης σε σχέση με τα ανθρωπογεωγραφικά χαρακτηριστικά των περιοχών και τις αναπτυξιακές επιδράσεις στον "τόπο" αναφοράς.

Η περίπτωση της Πέτρας

Η κοινότητα της Πέτρας, παραθαλάσσιος οικισμός σε απόσταση 55 χλμ από την πόλη της Μυτιλήνης (960 κάτοικοι, 130 χλμ) και μόλις 5χλμ από τον Μόλυβο, από τις πιο τουριστικά αναπτυγμένες κοινότητες του νησιού, έχει ιδιαίτερα μελετηθεί ως πετυχημένο παράδειγμα αγροτουριστικής ανάπτυξης χάρη στις δραστηριότητες του γυναικείου συνεταιρισμού της.

Ο "γυναικείος αγροτουρισμός" της Πέτρας, αποτελεί την πρώτη ουσιαστικά εμπειρία στην Ελλάδα, τόσο ως νέα μορφή εναλλακτικού τουρισμού που εμφανίστηκε στη χώρα από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 όσο και ως οργανωτική δομή προσφοράς τουριστικών υπηρεσιών που ξεφεύγει από το καθιερωμένο σχήμα του μαζικού τουρισμού. Σχεδιασμένος "εκ των άνω" από την Γενική Γραμματεία Ισότητας των Δύο Φύλων, με την τεχνική και οικονομική "υποστήριξη διαφόρων δημοσίων φορέων (Αγροτική Τράπεζα, ΕΟΤ, Υπ. Γεωργίας, ΕΛΚΕΠΑ κ.ά.) ο γυναικείος αγροτουρισμός της Πέτρας προόδευσε χάρη στο δυναμισμό των ίδιων των γυναικών, που συχνά προσέκρουσε στη γραφειοκρατία του θεσμικού πλαισίου ή τις αντιδράσεις της τοπικής κοινωνίας και της τοπικής αυτοδιοίκησης. Ο συνεταιρισμός αριθμεί σήμερα 36 μέλη και 210 κλίνες οι οποίες προσφέρονται στα σπίτια των αγροτισσών.

Τα αποτελέσματα της επιτόπιας έρευνας με την εφαρμογή ερωτηματολογίου στο σύνολο των μελών του συνεταιρισμού της Πέτρας (Π/μιο Αιγαίου-Πρόγραμμα ΠΛΑΤΩΝ, άνοιξη 1997) έδειξαν ότι οι αρχικοί στόχοι που είχαν τεθεί κατά το σχεδιασμό και εφαρμογή του αγροτουρισμού προγράμματος από τη Γ.Γ.Ι. έχουν επιτευχθεί. Βασικοί απ' αυτούς ήταν: η κοινωνική χειραφέτηση των αγροτισσών με τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης σε μια μειονεκτική αγροτική περιφέρεια και η κοινωνική καταξίωση με την ενίσχυση του αισθήματος της δημιουργικότητας μέσα από τη συλλογική εργασία, η οικονομική αυτονομία των αγροτισσών με τη δημιουργία εξω-γεωργικών εισοδημάτων και η βελτίωση του οικογενειακού εισοδήματος, η ανταλλαγή εμπειριών και η επαφή με άλλους τρόπους ζωής εκτός της μικρής αγροτικής κοινότητας.

Η λειτουργία του γυναικείου συνεταιρισμού (1986) ως πρότυπο αγροτουριστικής μονάδας που προσφέρει ένα καινοτόμο τουριστικό προϊόν, η προβολή του ως τέτοιο στην Ελλάδα και το εξωτερικό και το τουριστικό ρεύμα που δημιούργησε προς την Πέτρα και το νησί γενικότερα δημιούργησε θετικά πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα -στη βάση οικονομικών κριτηρίων- στην ευρύτερη περιοχή. Κατασκευή μικρών ξενοδοχείων και νοικιαζόμενων δωματίων (αύξηση από 461 δωμάτια και 949 κλίνες το 1987 σε 827 και 1739 αντίστοιχα το 1994, στοιχεία ΕΟΤ), εστιατόρια, εμπορικά καταστήματα, τουριστικά γραφεία κλπ.

Η τουριστική αυτή άνθηση λειτούργησε θετικά για την ενίσχυση και των άλλων τομέων της οικονομίας, όπως ο κατασκευαστικός και γενικότερα ο τομέας των υπηρεσιών. Βέβαια δεν πρέπει να παραβλεφθούν οι αρνητικές συνέπειες της γρήγορης τουριστικής ανάπτυξης της Πέτρας και της γύρω περιοχής όπως ανεξέλεγκτη οικιστική επέκταση (περιοχή Ανάξου), υποβάθμιση δομημένου και φυσικού περιβάλλοντος, αλλοίωση τοπίου κλπ. Από την άλλη ο πρόσφατα αναπτυσσόμενος μαζικός τουρισμός με την προσφορά "τουριστικών πακέτων" για φθηνές διακοπές δημιουργεί αθέμιτο ανταγωνισμό στο γυναικείο συνεταιρισμό που δεν διαθέτει ούτε τα τεχνικά μέσα ούτε διεθνή οργανωτική εμπειρία και διασυνδέσεις για να μειώσει το κόστος προσφοράς του προϊόντος του.

Το βασικό όμως ερώτημα που παραμένει αφορά σ' αυτό το ίδιο το περιεχόμενο και την "Αυθεντικότητα" του προσφερόμενου αγροτουριστικού προϊόντος. Κατά πόσο πρόκειται για ένα ολοκληρωμένο προϊόν (ύπνος, εστίαση στη βάση τοπικών γεωργικών προϊόντων, επαφή με την αγροτική οικογένεια και τον τόπο), διασυνδέεται με την τοπική παραγωγή, γεωργική ή χειροτεχνική και τον τοπικό πολιτισμό και τρόπο ζωής. Με άλλα λόγια, κατά πόσο δεν προσφέρει τελικά ένα οικονομικό τουριστικό προϊόν παραλίας στη βάση του "ήλιος και θάλασσα" και την επίφαση του

"αγροτουρισμού", χωρίς αυτό να υποτιμά την προσπάθεια των γυναικών για προσφορά ποιοτικών υπηρεσιών, αλλά να δηλώνει την έλλειψη στρατηγικής και συνολικού σχεδιασμού εκ μέρους του αρμόδιου εθνικού φορέα (Υπ. Γεωργίας) ή των περιφερειακών υπηρεσιών.

Η εφαρμογή και ανάλυση των ερωτηματολογίων σε 19 ενεργά μέλη του συνεταιρισμού μας επέτρεψε να διακρίνουμε 3 κατηγορίες αγροτουριστικών /μονάδων:

Οι μονάδες που προσφέρουν ένα πραγματικό αγροτουριστικό προϊόν" με την έννοια ότι η γεωργία και ο τουρισμός διασυνδέονται μεταξύ τους και ολοκληρώνονται στα πλαίσια της "αγροτουριστικής εκμετάλλευσης". Οι γυναίκες- αρχηγοί της εκμετάλλευσης είναι ενεργές αγρότισσες ή νοικοκυρές που απασχολούνται εποχικά στη γεωργο-κτηνοτροφία με μέση ηλικία 54.3 χρόνια (διακύμανση από 34 - 68 χρόνια). Διαθέτουν κατά μέσο όρο 3.5 νοικιαζόμενα δωμάτια (από 1-5) και 7.7 κλίνες (από 2-12) σε ανεξάρτητο χώρο από την κατοικία τους στην ίδια αυλή ή αλλού στο χωριό.

Η αγροτική εκμετάλλευση αφορά κάποιες μικρές εκτάσεις ελαιοκαλλιέργειας (5-25 στρέμματα ή 25 - 300 δένδρα), αγροκήπια των οποίων η παραγωγή (τομάτες, μελιτζάνες, φασολάκια κλπ) εκτός από την αυτοκατανάλωση απευθύνεται και στην τοπική αγορά, τριφύλλι για τα ζώα (max. 15 στρ.) και μια μικρή οικόσιτη κτηνοτροφία (1-10 προβατίνες /κατσίκες, κότες) για το τυρί, το γιαούρτι και τα αυγά που προσφέρονται στους πελάτες.

Οι γυναίκες αυτές προσφέρουν πρωινό με δικά τους προϊόντα και σπάνια γεύμα. Πουλούν επίσης στους τουρίστες γεωργικά και χειροτεχνικά προϊόντα, όπως λάδι, τυρί, τραχανά, κριθαράκι, δαντέλες και κεντήματα. Μία συνεταιίρος δίνει μαθήματα μαγειρικής, ελληνικών χορών και συμμετέχει σε οργανωμένους περίπατους γνωριμίας με την περιοχή.

Όλες ομολογούν ότι η γεωργία είναι απαραίτητη για τη στήριξη του αγροτουριστικού τους προϊόντος γιατί τροφοδοτεί σε προϊόντα υψηλής ποιότητας με χαμηλό κόστος, το πλεόνασμα της αποφέρει κάποιο συμπληρωματικό εισόδημα στην αγροτική οικογένεια (κυρίως το ελαιόλαδο και η κτηνοτροφία), ενισχύει την "αγροτική" εικόνα του προσφερόμενου προϊόντος, ενώ δεν είναι ανταγωνιστική ως προς την απασχόληση κατά την περίοδο αιχμής του τουρισμού.

Οι "ενδιάμεσες" αγροτουριστικές μονάδες με την έννοια ότι οι συνεταιίρες / ιδιοκτήτριες των καταλυμάτων απασχολούνται κατά κύριο λόγο σε έξω-γεωργική δραστηριότητα, συναφή με την ευρύτερη τουριστική ανάπτυξη της περιοχής (μαγειρίσες / σερβιτόρες και μία ιδιοκτήτρια εστιατορίου, υπάλληλος τοπικού μουσείου), ενώ η γεωργία είναι καθαρά περιθωριακή δραστηριότητα.

Η μέση ηλικία των μελών αυτών είναι 48.5 χρόνια (διακύμανση από 32 -69 χρόνια). Διαθέτουν κατά μέσο όρο 3.2 νοικιαζόμενα δωμάτια (από 1-8) και 6.5 κλίνες (από 3-16). Σε δύο περιπτώσεις πρόκειται για επιπλωμένα διαμερίσματα/studio (6 στο σύνολο).

Η αγροτική εκμετάλλευση περιορίζεται σε μερικές ρίζες ελαιόδενδρων (10 -150 δένδρα) και ορισμένες φορές 1-2 κατσίκες και λίγες κότες. Πρόκειται για μια μικρή οικογενειακή γεωργία της αυτοκατανάλωσης που απευθύνεται πολύ λίγο στην αγροτουριστική πελατεία. Παρόλα αυτά οι γυναίκες προσπαθούν να προσφέρουν για το πρωινό ή το γεύμα τοπικά προϊόντα (τυριά, αυγά, κηπευτικά), ενώ πουλούν στους πελάτες τους τα παραδοσιακά τοπικά χειροτεχνήματα. 3 γυναίκες δίνουν μαθήματα μαγειρικής, εφόσον ζητηθεί. Όλες τους ομολογούν ότι η γεωργία, κατά κύ-

ριο λόγο ελαιοκομία, ακόμα και αν είναι περιθωριακή σε σχέση με την απασχόληση και τα εισοδήματα που προσφέρει στο νοικοκυριό τους, παίζει σημαντικό ρόλο για την ολοκλήρωση του αγροτουριστικού προϊόντος της περιοχής. Όμως είναι αμφίβολο αν η υπολειμματική αυτή γεωργία θα επιβιώσει και δεν θα εγκαταλειφθεί μελλοντικά, ιδιαίτερα όταν η "αγροτουριστικής μονάδα" θα περάσει στη νεότερη γενιά, αφού άλλωστε τα επαγγέλματα και τα εισοδήματα των μελών της οικογένειας προέρχονται από τον εξωγεωργικό τομέα.

Οι μονάδες των οποίων το προσφερόμενο προϊόν δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως αγροτουριστικά με την έννοια ότι οι συντέταρες/ ιδιοκτήτριες δεν διαθέτουν αγροτική εκμετάλλευση ή και αν ακόμα κατέχουν γεωργική γη τη νοικιάζουν. Πρόκειται με άλλα λόγια για απλά νοικιαζόμενα δωμάτια ή επιπλωμένα διαμερίσματα, με ή χωρίς πρωινό, χωρίς το τοπικό στοιχείο να ενσωματώνεται στις προσφερόμενες υπηρεσίες: διαθέτουν κατά μέσο όρο 2.1 δωμάτια (από 1-4) και 4.4 κλίνες (από 2-8). 5 γυναίκες της κατηγορίας αυτής είναι νοικοκυρές, των οποίων οι σύζυγοι ασκούν έξω-αγροτικό επάγγελμα, ή συνταξιούχοι / χήρες και 2 απασχολούνται στο κατάστημα του συζύγου τους. Η μέση ηλικία τους είναι 48.9 χρόνια.

Στην περίπτωση της Πέτρας παρατηρούμε ότι, παρά το γεγονός ότι οι αρχικοί στόχοι της κοινωνικής και οικονομικής δραστηριοποίησης των αγροτισσών και της γενικότερης ανάπτυξης της τοπικής οικονομίας επιτεύχθηκαν στα πλαίσια της εφαρμογής του αγροτουριστικού προγράμματος, αυτός ο ίδιος ο αγροτουρισμός δεν ολοκληρώθηκε ως καινοτόμος δραστηριότητα που θα διασυνδέει τη γεωργία με τις τουριστικές υπηρεσίες, θα αξιοποιεί τους τοπικούς πόρους μέσα από την τουριστική κατανάλωση, θα αναδεικνύει τον αγροτικό πολιτισμό μέσα από την ανακάλυψη του τόπου". Από την άλλη η ραγδαία ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού στην μικροπεριοχή της Β. Λέσβου, πέρα από τις αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις, κινδυνεύει να συρρικνώσει εντελώς το ζωτικό χώρο του αγροτουρισμού: τον αγροτικό χώρο και την ίδια τη γεωργία. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι στην περίπτωση των νησιών η συμβίωση των δύο τελείως διαφορετικών λογικών οργάνωσης και προώθησης του τουρισμού -του μαζικού τουρισμού παραλίας και του αγροτικού τουρισμού μικρής κλίμακας- δεν είναι εύκολη και συνήθως καταλήγει στην απορρόφηση του αγροτουρισμού από το μαζικό τουρισμό.

Στην καλύτερη περίπτωση, εφόσον η αγροτουριστική δραστηριότητα έχει ήδη εδραιωθεί και αποκτήσει τα απαραίτητα ποιοτικά χαρακτηριστικά μπορεί να επηρεάσει θετικά, αναβαθμίζοντας το τουριστικό προϊόν της περιοχής. Τα αποτελέσματα της ανάπτυξης του αγροτουρισμού στη Λέσβο, αλλά και στη γειτονική Χίο, και παρά την πρωτοπόρο δράση των γυναικείων συνεταιρισμών της Πέτρας και των Μεστών, υπογραμμίζουν τη δυσκολία αυτή (Σπιλάνης, 1998).

Η περίπτωση του Αγίου Γερμανού

Ο Άγιος Γερμανός είναι μία μικρή ορεινή κοινότητα του νομού Φλώρινας ο οποίος βρίσκεται κοντά στις λίμνες Μικρή και Μεγάλη Πρέσπα. Η γεωμορφολογία της περιοχής, οι υπάρχοντες εκεί υγρότοποι, η βλάστηση, τα άγρια και ενημερωμένα ζώα καθώς και τα ίχνη από τη μακραίωνη παρουσία του ανθρώπου δημιουργούν μια ποικιλότητα τοπίου η οποία είναι χαρακτηριστική των Πρεσπών. (Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας. Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων - Υγροτόπων, 1996)

Η κοινωνική του δομή χαρακτηρίζεται από περιορισμένη κοινωνική και επαγγελματική κινητικότητα, συντηρητική αντιμετώπιση κάθε καινοτομικής πρωτοβουλίας ή αλλαγής στα κοινωνικά πρότυπα κ.λ.π. Η απασχόληση των κατοίκων χαρακτηρίζεται από την πλήρη επικράτηση του πρωτογενή τομέα με κυρίαρχη την καλ-

λιέργεια των φασολιών. Η κτηνοτροφία και η αλιεία είναι τομείς με τους οποίους ασχολείται μέρος μόνο των κατοίκων του Αγίου Γερμανού. Οι καλλιέργειες ήταν ξηρικές μέχρι τη δεκαετία του '80 και το εισόδημα των κατοίκων μικρό, ακόμη και μετά τα έργα υποδομής που / κατασκευάστηκαν στην περιοχή.

Ο τουρισμός ήταν ελάχιστα - και πολύ εξειδικευμένα - αναπτυγμένος στην περιοχή πριν το 1985. Ελάχιστοι περαστικοί τουρίστες έφθαναν στην περιοχή με βασικό κίνητρο την οικολογία, τη φυσιολατρία, την επιστημονική παρατήρηση κ.α. ενώ η απουσία καταλυμάτων λειτουργούσε ως αντικίνητρο για την παραμονή τους για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα.

Η ιδέα για την ίδρυση ενός γυναικείου συνεταιρισμού με αντικείμενο τον αγροτουρισμό, προέκυψε το 1984, την εποχή που οι γυναίκες παρακολουθούσαν κάποια επιμορφωτικά σεμινάρια σχετικά με το θέμα αυτό και με πρωτοβουλία της τοπικής Νομαρχίας και της τότε Γενικής Γραμματείας Ισότητας. Οικονομικοί είναι οι λόγοι που καθόρισαν την επιλογή των γυναικών να δημιουργήσουν ένα συνεταιρισμό, παρά τους στόχους για κοινωνική καταξίωση και οικονομική αυτονομία των αγροτισσών που είχαν τεθεί από την Γενική Γραμματεία Ισότητας. Τα χαμηλά εισοδήματα που επετύγχαναν από την απασχόληση τους στην οικογενειακή γεωργική εκμετάλλευση, ως συμβοηθούντα μέλη, και η ανάγκη για εξεύρεση νέων πηγών εισοδημάτων απετέλεσαν τους βασικούς παράγοντες της επιλογής αυτής των γυναικών.

Μέσα από τα σεμινάρια αυτά βγήκε ένας πυρήνας 7 γυναικών οι οποίες είχαν πεισθεί για την αναγκαιότητα της ίδρυσης του συνεταιρισμού καθώς και για την κατεύθυνση των δραστηριοτήτων του προς τον τουρισμό.

Οι επιλογές των γυναικών αντιμετωπίστηκαν με σκεπτικισμό και συχνά εχθρότητα από διάφορες πλευρές. Υπήρξαν αντιδράσεις από τους κατοίκους της περιοχής, λόγω της δημιουργίας του ίδιου του συνεταιρισμού, καθώς και αντιδράσεις που αφορούσαν στην επιλογή των αγροτουριστικών δραστηριοτήτων ως σκοπό του συνεταιρισμού. Ήταν η πρώτη φορά που κάποιος μιλούσε για την πιθανότητα προσέλκυσης τουριστών σ' αυτήν την περιοχή και όπως ήταν φυσικό, η ιδέα αυτή φάνηκε εξωφρενική.

Οι αντιδράσεις αυτές ξεπεράστηκαν και έτσι το Μάρτιο του 1985 έγινε το καταστατικό του συνεταιρισμού με βασικό σκοπό την εκμετάλλευση τριών ξενώνων, που τους παραχωρήθηκαν από τη Νομαρχία Φλώρινας.

Το 1987 με την ολοκλήρωση της αναπαλαίωσης 3 παραδοσιακών κτιρίων που παραχωρήθηκαν στο συνεταιρισμό από τη Νομαρχία, η οποία χρηματοδοτήθηκε κατά 70% από τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα και κατά 30% από το ελληνικό δημόσιο, άρχισε η λειτουργία τριών ξενώνων δυναμικότητας 25 κλινών. Παράλληλα με τη λειτουργία των ξενώνων, οι γυναίκες του συνεταιρισμού ασχολήθηκαν με την παρασκευή, τυποποίηση και διάθεση τοπικών παρασκευασμάτων, όπως μαρμελάδες, πιπεριές Φλωρίνης, τραχανά κ.α.

Η συμμετοχή των γυναικών στο συνεταιρισμό από την ίδρυση του μέχρι και το 1997 ήταν πολύ εύκολη. Δεν απαιτούνταν παρά η αποδοχή των όρων του καταστατικού και του εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας καθώς και η καταβολή 10.000 δραχμών ως συνεταιριστική μερίδα. Έτσι, στη διάρκεια των 10 χρόνων λειτουργίας του συνεταιρισμού, και κυρίως στα πρώτα δύο χρόνια, εγγράφηκε στο συνεταιρισμό το σύνολο σχεδόν των μελών του, τα οποία ανέρχονταν σε 20. Τα τελευταία χρόνια αποχωρήσαν από το συνεταιρισμό 6 γυναίκες, λόγω συνταξιοδότησης, με αποτέλε-

σμα το 1997 να αριθμεί 14 μέλη. Από το Μάρτιο του 1997 και μετέπειτα, το ποσό της συνεταιριστικής μερίδας ανήλθε στις 200.000 δραχμές, της εγγραφής στο συνεταιρισμό στις 300.000 και έπρεπε να υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία προϋπηρεσίας σε τουριστικές επιχειρήσεις.

Τα μέτρα αυτά θεωρήθηκαν απαραίτητα προκειμένου να διασφαλισθούν τα συμφέροντα των γυναικών που ήταν ήδη μέλη του συνεταιρισμού, γιατί ο τρόπος λειτουργίας του συνεταιρισμού και η μικρή υποδομή θέτουν ορισμένα όρια στην αύξηση των μελών, ενώ τα παλιά μέλη εργάσθηκαν πολύ σκληρά για να φθάσει ο συνεταιρισμός στο επίπεδο που είναι σήμερα. Αυτό το γεγονός, και κυρίως το αυξημένο συνολικό ποσό που πρέπει να καταβάλλει κάθε νέο μέλος του συνεταιρισμού, λειτουργεί ανασταλτικά στην αύξηση των μελών του, παρά την υπάρχουσα ζήτηση. Η αναμόρφωση των συνθηκών εισόδου νέων μελών στο συνεταιρισμό συνδέθηκε με τη λειτουργία του τέταρτου ξενώνα του συνεταιρισμού, το 1995, ο εξοπλισμός του οποίου έγινε με δαπάνες των ίδιων των γυναικών, καθώς και με τη λειτουργία του εστιατορίου που ξεκίνησε δοκιμαστικά το 1996 και λειτουργεί κανονικά από το 1997. Σήμερα, η συνολική δυναμικότητα των ξενώνων ανέρχεται στα 45 δωμάτια.

Η μέχρι τώρα λειτουργία του συνεταιρισμού, παρά τα προβλήματα που αντιμετώπισε κατά τη διάρκεια της λειτουργίας του, κατάφερε καταρχήν να διαψεύσει τους επικριτές του και να βάλει τον Άγιο Γερμανό στο χάρτη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού της Ελλάδας. Είναι χαρακτηριστικό στοιχείο η πληρότητα που έχουν οι ξενώνες του συνεταιρισμού η οποία ανέρχεται στο 70 -100% της δυναμικότητας του τα τελευταία χρόνια.

Ο συνεταιρισμός λειτούργησε για τις γυναίκες ως μία οικονομική και κοινωνική διέξοδος από την έως το 1985 υπάρχουσα κατάσταση στην περιοχή. Οι γυναίκες μέλη του συνεταιρισμού πέτυχαν την σταθερή αύξηση των εισοδημάτων τους και παράλληλα τη δυναμική είσοδο των συντεταίρων στην κοινωνική ζωή της περιοχής αναλαμβάνοντας πρωτοβουλίες και σημαντικές ευθύνες για πρώτη φορά εκτός της οικογένειας. Η μορφή συνεργασίας των γυναικών, που στηρίχθηκε στην συνεκμετάλλευση των ξενώνων και στη συμμετοχή τους με προσωπική εργασία στη λειτουργία τους, ανάλογα με τις υπάρχουσες ανάγκες και το διαθέσιμο από τις γυναίκες χρόνο, είχε ως αποτέλεσμα την απρόσκοπτη και χωρίς τριβές λειτουργία του συνεταιρισμού. Το γεγονός της μη παράλληλης απασχόλησης σε άλλες εργασίες, εκτός της γεωργίας, υπήρξε σημαντικός παράγοντας της ομαλής λειτουργίας του συνεταιρισμού και του ρόλου που διαδραματίζει τόσο για τις ίδιες τις γυναίκες όσο και για τον τόπο.

Από την ανάπτυξη των εργασιών του συνεταιρισμού στην περιοχή διαπιστώθηκαν οι σημαντικές πολλαπλασιαστικές επιδράσεις στην τοπική οικονομία, με τη δημιουργία νέων καταστημάτων, χωρών εστίασης και διασκέδασης τόσο στον Άγιο Γερμανό όσο και στο Λαιμό. Λειτούργησε ενθαρρυντικά και καθοριστικά και στην ίδρυση και λειτουργία του Γυναικείου Αγροτουριστικού Συνεταιρισμού Ψαράδων, ο οποίος από το 1994 διαχειρίζεται ένα ξενοδοχείο στους Ψαράδες, δυναμικότητας 37 κρεβατιών και ένα εστιατόριο.

Η προσαρμογή των παρεχόμενων από το συνεταιρισμό υπηρεσιών στις οικολογικές κι περιβαλλοντικές ιδιαιτερότητες των Πρεσπών, με την αξιοποίηση για παράδειγμα παλαιών παραδοσιακών κτιρίων, συνέβαλε άμεσα ή έμμεσα στην περιβαλλοντική ισορροπία της περιοχής και τον ταξινόμησε στους τουριστικούς τόπους ιδιαίτερης σημασίας.

Η περίπτωση της Λίμνης Πλαστήρα

Η περιοχή της Λίμνης Πλαστήρα φέρει όλα τα τυπικά χαρακτηριστικά μιας φθίνουσας ορεινής ζώνης: έντονη γήρανση πληθυσμού, υποαπασχόληση, κυριαρχία του πρωτογενή τομέα στη βάση μιας εκτατικής αιγοπροβατοτροφίας και της δασοκομίας. Η κατασκευή της λίμνης (1959-1962) και η κάλυψη της κοιλάδας με νερό είχε σαν αποτέλεσμα τη διάλυση των τοπικών γεωργοκτηνοτροφικών συστημάτων παραγωγής και τη μετανάστευση των κατοίκων στις γειτονικές πεδιάδες και τις πόλεις. Η απώλεια του ζωτικού αυτού χώρου είχε σαν αποτέλεσμα τη διάρρηξη του συνδυετικού κρίκου επικοινωνίας και κοινωνικής παρουσίας των παραλίμνιων χωριών.

Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο και με δεδομένο το φυσικό κάλλος (δάσος ελάτης με υποζώνες δρυός και καστανιάς, βιότοπος λίμνης, ποικιλότητα τοπίου κλπ), τα αξιόλογα ιστορικά και θρησκευτικά μνημεία (εκκλησίες και μοναστήρια) και τις ενδιαφέρουσες πολιτιστικές εκδηλώσεις της ευρύτερης περιοχής (πανηγύρια και τοπικά έθιμα), ο (οικο)-(αγρο)-τουρισμός θεωρείται ότι αποτελεί μια σοβαρή εναλλακτική προοπτική.

Ήδη μετά τη λειτουργία των πρώτων κοινοτικών ξενώνων (1992-1993), η περιοχή γνωρίζει μια ανοδική τουριστική πορεία. Πρόκειται για "εσωτερικό τουρισμό" κυρίως κατά τη θερινή περίοδο, τις εορτές και τα Σαββατοκύριακα. Η αύξηση της τουριστικής κίνησης αφορά διάφορες ομάδες και δραστηριότητες, όπως περιπατητικές και ορειβατικές, επίσκεψη μνημείων και τοπίων, κυνήγι, ψάρεμα κλπ. Κοινό γνώμονα των επισκεπτών αποτελεί το ενδιαφέρον για τη γνωριμία με το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον και η φυγή από τον αστικό τρόπο ζωής.

Στην περιοχή δραστηριοποιούνται σήμερα 7 κοινοτικοί ξενώνες, συνολικής δυναμικότητας 250 κλινών, οι οποίοι νοικιάζονται σε ιδιώτες και 3 ιδιωτικοί δυναμικότητας 115 κλινών. Χρηματοδοτήθηκαν κατά σειρά από τα Μ.Ο.Π, τον Α.Ν. 1262/82, τα Π.Ε.Π, το Ε ΑΠΤΑ και επιχορήγηση από τη Νομαρχία. Στο σύνολο των ξενώνων, 7 ενοικιαστές/ιδιοκτήτες κατάγονται από την περιοχή, ενώ οι υπόλοιποι από αλλού, 5 ξενώνες προσφέρουν γεύμα τοπικής κουζίνας (πίτες, φασολάδα, λουκάνικα κλπ), ενώ σε 2 λειτουργεί μικρό εκθετήριο τοπικών προϊόντων, κατά κύριο λόγο γλυκά του κουταλιού Συν/σμου Γυναικών της Λίμνης. Συνολικά απασχολούνται 50 άτομα (35 άντρες και 15 γυναίκες), από τα οποία 45 προέρχονται από την περιοχή.

Λειτουργούν επίσης 3 μονάδες ενοικιαζόμενων δωματίων (2 δυναμικότητας 5 δίκλινων δωματίων η κάθε μια και 1 δυναμικότητας 6 δίκλινων δωματίων) που έχουν χρηματοδοτηθεί από τον Ν.2328/91/ΕΟΚ. Από το Π.Ε.Π έχουν χρηματοδοτηθεί 3 μονάδες ενοικιαζόμενων δωματίων (2 δυναμικότητας 7 δίκλινων δωματίων και 1 δυναμικότητας 3 τρίκλινων δωματίων). Επίσης σ' όλη την περιοχή της Λίμνης Πλαστήρα λειτουργούν 4 κατασκηνώσεις.

Παράλληλα επιχειρείται, μέσω μιας σειράς προγραμμάτων που χρηματοδοτούνται από τα ευρωπαϊκά ταμεία και με τη στενή συνεργασία της Αναπτυξιακής Καρδίτσας (ΑΝΚΑ ΑΕ) με τους τοπικούς φορείς, η προσέλκυση τουριστών με την ανάδειξη του φυσικού κάλλους και την βελτίωση / κατασκευή τεχνικών υποδομών. Από το ΠΕΠ χρηματοδοτήθηκαν πάρκα αναψυχής, διαμόρφωση περιβάλλοντος χώρου ξενώνων, υποδομή για συγκέντρωση και επεξεργασία απορριμμάτων και άλλα έργα υποδομής (οδοποιία, ύδρευση, αποχέτευση). Στα πλαίσια του LEADER II το οποίο υπέβαλε και διαχειρίζεται η ΑΝΚΑ έχουν πραγματοποιηθεί επενδύσεις που αποσκοπούν στη βελτίωση των υφιστάμενων τουριστικών υποδομών όσον αφορά σε

ξενώνες (μεγαλύτερου μεγέθους από αυτό των μικρών καταλυμάτων) καθώς και στη βελτίωση των συνθηκών στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα.

Μέσω των προγραμμάτων LIFE/EE και ΕΠΠΕΡ/ΥΠΕΧΩΔΕ η Αναπτυξιακή Καρδίτσας σε στενή συνεργασία με το Συμβούλιο Περιοχής της Λίμνης και το Δ. Καρδίτσας έχει πραγματοποιήσει στην περιοχή μια σειρά παρεμβάσεων προς την κατεύθυνση του οικο-τουρισμού με απώτερο στόχο την αειφόρο ανάπτυξη και την εξάπλωση του αγρο-οικοτουρισμού.

Ωστόσο, παρά τις σημαντικές παρεμβάσεις για τη διευθέτησή / οργάνωση του φυσικού περιβάλλοντος και των "αγροτουριστικών πόρων", οι επενδύσεις σε αγροτουριστικά καταλύματα δεν είναι οι αναμενόμενες με βάση τα κίνητρα των αναπτυξιακών νόμων (2328/91 και ΠΕΠ). Ως κύριοι ανασταλτικοί παράγοντες μπορούν ν' αναφερθούν η έλλειψη "δυναμικών" γεωργο-κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων που συνδέεται τόσο με την γηρασμένη ηλικία των αρχηγών τους όσο και με την οικονομική αδυναμία τους να επενδύσουν σε νέες δραστηριότητες καθώς και η σημαντική υστέρηση στην πληροφόρηση των αγροτών από την πλευρά των Νομαρχιακών Υπηρεσιών που διαχειρίζονται τα προγράμματα αυτά.

Σήμερα, με τις νέες συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί και ιδιαίτερα με την εκτεταμένη προβολή της περιοχής της Λίμνης, παρατηρείται αυξημένο επενδυτικό ενδιαφέρον. Κρίσιμο ρόλο στην όλη προσπάθεια θεωρείται ότι θα διαδραματίσει προς την κατεύθυνση αυτή η αναλυτική ενημέρωση και κατάρτιση του αγροτικού πληθυσμού σε θέματα αγροτουρισμού.

Η περίπτωση της Λίμνης Πλαστήρα παρουσιάζει την ιδιαιτερότητα ενός ολοκληρωμένου αγροτουριστικού σχεδίου σε "meso" επίπεδο με την παράλληλη τεχνική υποστήριξη και υλοποίηση έργων υποδομής χάρις στη δυναμική παρουσία της τοπικής αναπτυξιακής εταιρείας (ΑΝΚΑ) και της συνεργασίας των εμπλεκομένων τοπικών φορέων. Το σύνολο των προγραμμάτων που βρίσκονται σε εξέλιξη συγκλίνουν στη προσπάθεια ολοκληρωμένης αγροτικής ανάπτυξης με άξονα τις ήπιες μορφές τουρισμού και την καθιέρωση ειδικού τουριστικού ρεύματος στην περιοχή (χειμερινός τουρισμός, περιπατητικός, αθλητικός, παραδοσιακών εκδηλώσεων, περιπέτειας, περιβαλλοντικός, κλπ). Ειδικότερα αφορούν αφενός μεν στην ενδυνάμωση του τουρισμού σε άμεση διασύνδεση με την προστασία του περιβάλλοντος και του τοπικού τρόπου ζωής και αφετέρου στην ενθάρρυνση του τοπικού πληθυσμού να ασχοληθεί με τη μεταποιητική δραστηριότητα αξιοποιώντας τα πρωτογενή προϊόντα. Βασική παράμετρος σε αυτή τη λογική είναι η διατήρηση του τοπικού τρόπου ζωής και της πολιτισμικής κληρονομιάς με την παράλληλη δημιουργία συμπληρωματικών εισοδημάτων και αναβάθμιση της ποιότητας ζωής. Η φιλοσοφία των προγραμμάτων αυτών αφορά στη δημιουργία συνθηκών ανάπτυξης με σκοπό την συγκράτηση του τοπικού πληθυσμού μέσω δημιουργίας προϋποθέσεων απασχόλησης και αύξησης του εισοδήματος τους. Η περίπτωση του αγροτουριστικού προγράμματος της Λίμνης διαφοροποιείται ως προς τις δυο προηγούμενες περιπτώσεις, γιατί δεν εστιάζει σ' αυτήν την ίδια την ανάπτυξη του αγροτουρισμού με την κατασκευή της σχετικής τουριστικής μικρο-υποδομής, αλλά τον διασυνδέει εξαρχής με τις λοιπές δραστηριότητες και πόρους της περιοχής εντάσσοντας τον σ' ένα ευρύτερο αναπτυξιακό σχέδιο των παραλίμνιων κοινοτήτων.

Συμπεράσματα

Θα μπορούσε να γενικεύσει κανείς λέγοντας ότι οι νέες δραστηριότητες υψηλής ποιότητας και μικρής κλίμακας μπορούν δύσκολα να αναπτυχθούν και να επιβιώσουν, διατηρώντας όλα τα διακριτά χαρακτηριστικά τους, σε περιοχές που έχουν

ενσωματωθεί στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα. Ειδικότερα στην περίπτωση του αγροτουρισμού, η εξάπλωση του στις τουριστικά αναπτυγμένες παραθαλάσσιες ζώνες και η εδραίωση της αγροτουριστικής αντίληψης δε φαίνεται να μπορεί να επιβληθεί στο κυρίαρχο τουριστικό μοντέλο που επικρατεί στην περιοχή. Στην περίπτωση αυτή, ο μόνος ρόλος που θα μπορούσε να παίξει ο αγροτουρισμός, εκτός της εξασφάλισης συμπληρωματικών εισοδημάτων στην αγροτική οικογένεια, αναφέρεται στη συμβολή του στις ποιοτικές συνιστώσες του τουρισμού καθώς και στη διαφοροποίηση των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών.

Δεν αποτελεί λοιπόν έκπληξη το γεγονός ότι τα πιο επιτυχή παραδείγματα αγροτουριστικής ανάπτυξης, τα οποία συνάδουν και με τους πρωταρχικούς στόχους του αγροτουρισμού, βρίσκονται σε ορεινές περιοχές, σε αγροτικές περιοχές σε κρίση ή σε μειονεκτικές αγροτικές περιοχές. Οι ζώνες αυτές που μπορεί να βρίσκονται κοντά σε πολύ αναπτυγμένες περιοχές-έχοντας μείνει έξω από την ευρωπαϊκή και εθνική εξωγενή αναπτυξιακή διαδικασία δεν έχουν άλλη προοπτική επιβίωσης από το να αναλάβουν οι ίδιες δράση. Εξάλλου, η ήδη διαμορφωμένη ζήτηση αγροτουριστικών υπηρεσιών κατευθύνεται προς εκείνο το πρότυπο αγροτουρισμού που είναι συμβατό με τις περιβαλλοντικές, κοινωνικές, πολιτισμικές και κοινοτικές αξίες του αγροτικού χώρου, καθώς και με την αναζήτηση της πραγματικής ζωής και της αυθεντικότητας, τα οποία είναι διάσπαρτα στον αγροτικό χώρο.

Το ερώτημα που τίθεται είναι εάν θα μπορούσαμε να προχωρήσουμε στην προώθηση ενός νέου μοντέλου αγροτουριστικής ανάπτυξης, προσαρμοσμένου στις ιδιαιτερότητες του ελληνικού χώρου, στις παραδόσεις και τον πολιτισμό της αγροτικής κοινωνίας, τα πρότυπα και συμπεριφορές αναψυχής των καταναλωτών. Ενός μοντέλου που θα ανταποκρίνεται στις προσδοκίες των αγροτών για ανάπτυξη και στις αντιλήψεις της τουριστικής πελατείας για διακοπές στην ύπαιθρο και που θα είναι, ωστόσο, συμβατό με τις αρχές της αειφορίας. Η απάντηση θα μπορούσε να είναι θετική. Ωστόσο, ο πολυδιάστατος χαρακτήρας τόσο του αγροτικού χώρου, όσο και του αγροτουριστικού προϊόντος επιβάλλουν μια στρατηγική "εκ των άνω" και ένα ευέλικτο θεσμικό πλαίσιο που θα προσαρμόζεται στις ιδιαιτερότητες, το δυναμικό και τις προσδοκίες για ανάπτυξη της κάθε περιοχής έτσι όπως εκφράζονται "εκ των κάτω". Στη λογική αυτή, ο σχεδιασμός της ανάπτυξης του αγροτουρισμού, ο οποίος θα πρέπει να εντάσσεται στη συνολική ανάπτυξη μιας περιοχής, πρέπει να καθορίζεται από έξι κατευθυντήριες αρχές.

4.2 Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ - ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Ο αγροτουρισμός, μια από τις πλέον συζητημένες στρατηγικές ανάπτυξης των μειονεκτικών αγροτικών περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παρά τα αναμφισβήτητα περιβαλλοντικά, ιστορικά, πολιτιστικά πλεονεκτήματά τους, υστερεί στο μεσογειακό Νότο, σε σχέση με την βόρεια Ευρώπη, τόσο σε ποσοστιαία συμμετοχή των γεωργικών εκμεταλλεύσεων σ' αυτόν, όσο και σε ποικιλία προσφερόμενων υπηρεσιών.

Σε χώρες με μακρά αγροτουριστική παράδοση, όπως η Σουηδία και η Ελβετία, οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις που ασχολούνται με τον αγροτουρισμό φτάνουν το 20% του συνόλου, στην Αυστρία το 10%, στο Ηνωμένο Βασίλειο το 8%, λιγότερο στη Γαλλία της τάξης του 2%, μόνο 0,5% στην Ισπανία, ενώ στην Ελλάδα και την

Πορτογαλία οι εκμεταλλεύσεις αυτές είναι εντελώς περιθωριακές. Εκτός αυτού, στην Ευρωπαϊκή ύπαιθρο και οι ίδιες οι δράσεις και εύρος του προσφερόμενου αγροτουριστικού προϊόντος, ποικίλουν και εμπλουτίζονται σημαντικά τα τελευταία χρόνια, στην προσπάθεια των τοπικών φορέων και των ίδιων των αγροτών, να εκμεταλλευτούν τους τοπικούς πόρους (φυσικό περιβάλλον, αγροτικό τοπίο, παραδοσιακή αρχιτεκτονική, πολιτισμική κληρονομιά) και να αυξήσουν κατά αυτό τον τρόπο τα εισοδήματά τους.

Η ανακάλυψη του αγροτουρισμού στην Ελλάδα, έγινε όταν πλέον στην Ευρώπη τα αγροτικά καταλύματα προσέφεραν Υπηρεσίες "πέντε αστέρων", με ανάλογο βέβαια οικονομικό όφελος για τους κάτοικους της υπαίθρου, ακόμα και σήμερα στη χώρα μας, παρατηρείται μια σύγχυση όσον αφορά αυτή την ίδια έννοια και το περιεχόμενο του αγροτουρισμού και πολύ περισσότερο τον προσδιορισμό από τους αρμόδιους φορείς.

Η πρώτη συγκροτημένη προσπάθεια εφαρμογής κάποιου αγροτουριστικού προγράμματος στην Ελλάδα, ήταν η δημιουργία των γυναικείων συνεταιρισμών το 1984, με πρωτοβουλία του Συμβουλίου Ισότητας των δυο φύλων, βέβαια, η δημιουργία των γυναικείων συνεταιρισμών, απέβλεπε πρώτιστα στην κοινωνικό-οικονομική χειραφέτηση των αγροτισσών και όχι στη συνολική ανάδειξη των τοπικών πόρων και οικονομικών. Ο πρώτος γυναικείος Αγροτουριστικός συνεταιρισμός λειτούργησε το 1984 στην Πέτρα της Λέσβου. Σήμερα λειτουργούν περίπου 18 σε ολόκληρη την Ελλάδα, από τις Πρέσπες ως την Κρήτη.

Σταδιακά, και μέσα από τις Ευρωπαϊκές οδηγίες και πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη της ορεινής και μειονεκτικής υπαίθρου, δημιουργήθηκε στον Ελλαδικό χώρο μια πλειάδα "αγροτουριστικών" καταλυμάτων, συγκεντρωμένα όμως στις παραθαλάσσιες ζώνες ή διάσπαρτα στο χώρο, ασύνδετα συνήθως με την γεωργική παραγωγή και το τοπικό αγροτικό στοιχείο γενικότερα.

Επίσης, αγνοήθηκε πλήρως η πλευρά της τουριστικής ζήτησης. Παρά τα οποία λάθη και προβλήματα, ο αγροτουρισμός αναπτύσσεται με σταθερούς ρυθμούς στη χώρα μας όπως και στις άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, αυτό είναι αποτέλεσμα, τόσο της πολιτικής στον τομέα του τουρισμού, που ακολουθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη της, όσο και της προτίμησης των ανθρώπων, να κάνουν τις διακοπές τους στην ύπαιθρο. Οι Έλληνες πάντως, ακόμα και σήμερα, δεν προτιμούν ιδιαιτέρως τον εναλλακτικό τρόπο διακοπών.

4.3 Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΟΥΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥΣ

Ο πρώτος γυναικείος αγροτουριστικός συνεταιρισμός λειτούργησε το 1984 στην Πέτρα της Λέσβου. Σήμερα λειτουργούν περίπου 18 σε ολόκληρη την Ελλάδα από τις Πρέσπες ως την Κρήτη.

Οι γυναίκες αγρότισσες έχουν συμβάλει σημαντικά στο πρόγραμμα του αγροτουρισμού. Με την επιθυμία τους να ενταχθούν στην παραγωγική διαδικασία και να αυξήσουν το εισόδημα της Αγροτικής οικογένειάς τους, έχουν πραγματικά καταφέρει να συνδυάσουν την εργασία με το νοικοκυριό τους. Η αγροτουριστική δραστηριότητα λειτουργεί ως συμπληρωματική στην ενασχόληση με την γεωργία, "έτσι μεγαλώνοντας τα παιδιά τους και μέσα στα όρια του αγροτικού νοικοκυριού ασχο-

λούνται και με τους αγροτουριστικούς συνεταιρισμούς που οι ίδιες έχουν ιδρύσει και προσπαθούν όλο και περισσότερο να προβάλλουν το έργο τους και τις προσπάθειες τους για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Επίσης, προβάλλουν μια εναλλακτική λύση απέναντι στον μαζικό τουρισμό, προσφέροντας στον επισκέπτη την ευκαιρία να μείνει για λίγες μέρες σε ένα ήσυχο και ειδυλλιακό περιβάλλον κοντά σε ανοιχτόκαρδους ανθρώπους, απολαμβάνοντας την φιλοξενία τους. ακόμα πρωινό και γεύματα σερβίρονται σε όσους επισκέπτες επιθυμούν να γνωρίσουν από κοντά την παραδοσιακή τοπική κουζίνα και το αγνό σπιτικό φαγητό.

Στους συνεταιρισμούς χειροποίητων έργων παραδοσιακής Λαϊκής τέχνης μπορούμε να βρούμε τραπεζομάντιλα, κουρτίνες, σεντόνια, μαξιλάρια, παραδοσιακά-θεατρικά κοστούμια και κούκλες ντυμένες με παραδοσιακές στολές, κατασκευασμένα με το μεράκι και την φροντίδα των γυναικών της περιοχής, τα οποία εκτιμούνται και αγοράζονται με θαυμασμό από τους επισκέπτες-τουρίστες.

4.4 ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΙ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

1) ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΡΤΟΠΟΙΩΝ ΤΑΧΕΙΑΣ-ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ

Κοινότητα Τραχεία

Δήμος Επιδαύρου

Νομός Αργολίδος

Ιστορικό

Η ανάγκη για την αναγέννηση του τόπου τους αλλά και της ευρύτερης περιοχής καθώς για τη διατήρηση της παράδοσης του ψωμιού και των ειδών αρτοποιίας οδήγησε τους αρτοποιούς της Τραχείας, το 1988, στη δημιουργία του συνεταιρισμού τους.

Προϊόντα

Παραδοσιακό ψωμί, όλων των ειδών τα κουλουράκια, ζυμαρικά, τραχανάς κ.λ.π., είναι μερικά από τα προϊόντα, που μπορείτε να προμηθευτείτε αγοράζοντας τα απευθείας από την πηγή τους είτε με τηλεφωνική παραγγελία.

2) ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ «ΒΙΟΤΕΧΝΙΑΣ» ΟΙΚΟΤΕΧΝΙΑΣ-ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑΣ ΑΝΩΓΕΙΩΝ ΛΑΚΩΝΙΑΣ

Ιστορικό

Ο συνεταιρισμός ιδρύθηκε το 1988. Οι 24 γυναίκες των Ανωγείων που δραστηριοποιήθηκαν για την ίδρυση του έχουν δύο στόχους : ο ένας είναι η προβολή της παράδοσης της περιοχής σε συνδυασμό με την οικονομική η κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη των μελών του. Ο άλλος στόχος είναι: «... Η διαφύλαξη και η διαίωξη της παράδοσης από εμάς τις μανάδες στα παιδιά όπως χαρακτηριστικά λέει η πρόεδρος του συνεταιρισμού.

Προϊόντα

Το Μάιο του 2000 τα μέλη του συνεταιρισμού παρακολούθησαν ένα πρόγραμμα 350 ωρών για την κατάρτιση τους στην παραδοσιακή χειροτεχνία. Έτσι ο συνεταιρισμός σήμερα κατασκευάζει χειροποίητες παραδοσιακές στολές, χειροποίητα μαξιλάρια και τραπεζομάντιλα. Επίσης παρασκευάζει τοπικά παραδοσιακά γλυκίσματα με βάση το ελαιόλαδο, το φύλλο των γλυκισμάτων «δεν είναι της μηχανής. Είναι οι ίδιες οι γυναίκες που το φτιάχνουν με παραδοσιακή συνταγή και το ανοίγουν στο σοφρά» όπως συνεχίζει η πρόεδρος.

3) ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Δήμος Ηρακλεωτών

Νομός Γρεβενών

Κοινότητα Αγίου Γεωργίου

Ιστορικό

Ο συνεταιρισμός ιδρύθηκε το 1992. Οι 18 γυναίκες-μέλη δραστηριοποιούνται για τη διατήρηση και την προβολή της παράδοσης της περιοχής τους. Μέσα από τις δράσεις του συνεταιρισμού επιτυγχάνεται η οικονομική, η κοινωνική και η πολιτιστική ανάπτυξη των μελών του.

Προϊόντα

Οι γυναίκες παρασκευάζουν χυλοπίτες, ευριστόν, τραχανάδες και πέτουρα. Χρησιμοποιούν μόνο ντόπιες πρώτες ύλες και ακολουθούν παραδοσιακές τοπικές συνταγές. Αν είστε στον Άγιο Γεώργιο, μπορείτε να προμηθευτείτε τα προϊόντα από τον συνεταιρισμό, από το σούπερ μάρκετ του κ. Νικολάου Τζίκα, (0462)41237, και από το παντοπωλείο της κ. Θεοδώρας Καραμεσίνης, (0462) 41206.

4) ΓΕΩΡΓΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΡΑΧΟΒΑΣ «Η ΚΥΠΑΡΙΣΣΟΣ»

Δήμος Αράχovas

Νομός Βοιωτίας

Ιστορικό

Ο «Γυναικείος Αγροτουριστικός Βιοτεχνικός Συνεταιρισμός Αράχovas» εδρεύει στην Αράχovas του Νομού Βοιωτίας, ιδρύθηκε το 1985 με πρωτοβουλία των γυναικών και με την υποστήριξη των υπ. Γεωργίας ΕΟΜΜΕΧ, ΠΑΣΕΓΕΣ, Γενικής Ισότητας και ΕΟΤ.

Προϊόντα

Χειροποίητα Υφαντά

Χειροποίητα ολόμαλλα υφαντά σε παραδοσιακούς αργαλειούς. Για το χρωματισμό τους χρησιμοποιούνται «φυτικές βαφές»

Χρυσοκέντημα

Για παραδοσιακές φορεσιές, κεντήματα για το σπίτι, καθώς και χρυσοκεντήματα που απεικονίζουν εκκλησιαστικά θέματα.

Συνθέσεις αποξηραμένων λουλουδιών

Διακοσμητικά

Αντικείμενα από ζυμάρι

Διακοσμητικά

Στολισμός μπουκαλιών

Για ποτά και παραδοσιακό τσίπουρο

Τα προϊόντα εκτίθενται σε εκθετήριο που λειτουργεί μόνιμα στα γραφεία του συνεταιρισμού.

5) ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΛΩΣΣΑΣ Δ. ΣΚΟΠΕΛΟΥ

Κοινότητα Γλώσσας

Δήμος Σκοπέλου

Νομός Μαγνησίας

Ιστορικό

Το 1999, 24 γυναίκες της Γλώσσας Σκοπέλου δημιούργησαν το συνεταιρισμό με σκοπό :

- ☞ Να στηρίξουν την εγχώρια οικονομία.
- ☞ Να ενισχύσουν το εισόδημα των γυναικών της περιοχής
- ☞ Να βελτιώσουν το κοινωνικό και πολιτιστικό επίπεδο των γυναικών του χωριού.

Ο συνεταιρισμός ασχολείται με την παρασκευή παραδοσιακών νησιωτικών γλυκών, εδεσμάτων και ποτών με παραδοσιακές συνταγές και αγνά υλικά σε γεύσεις αυθεντικές και μοναδικές. Επίσης δραστηριοποιείται για την αναβίωση εθίμων με έντονο το νησιώτικο χαρακτήρα. Ο συνεταιρισμός αναλαμβάνει την οργάνωση κοινωνικών εκδηλώσεων σύμφωνα με την παράδοση του νησιού (γλωσσιώτικος γάμος, βαφτίσια, συνεστιάσεις, λαϊκά πανηγύρια κ.α.), καθώς και την τροφοδοσία σε εκδηλώσεις συνεδριακού χαρακτήρα εντός και εκτός του νησιού.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το εκθετήριο των προϊόντων με τη μορφή λαϊκού μουσείου, όπου εκτίθενται παλαιά χειροτεχνήματα

Προϊόντα

Ο συνεταιρισμός παρασκευάζει παραδοσιακά γλυκά : χαμαλιά και ροζέδες (γλυκά που ως βάση έχουν την αμυγδαλόπιχα), γλυκά του κουταλιού (αμύγδαλο, δαμάσκηνο και φρούτων κάθε εποχής), μαρμελάδες και γλυκά ταψιού. Επίσης φτιάχνει παραδοσιακά φαγητά : στριφτές τυρόπιτες Σκοπέλου, ροφός στιφάδο, κρέας με κυδόνια, κοχύλια και πεταλίδες με ρύζι, και χταπόδι με χόρτα.

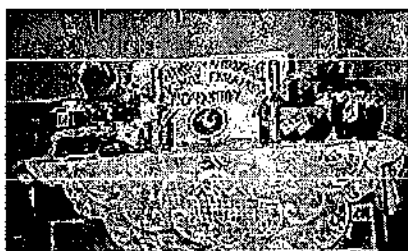
Περιοχή

Περίπου 4.000 χρόνια πριν, η Σκόπελος είχε το όνομα Πεπάρηθος. Στο νησί υπήρχαν πόλεις όπως η Κνωσός, η Πάνορμος και η Σελινούς που μαρτυρούν την επιρροή του μινωικού πολιτισμού. Βασιλιάς της Σκοπέλου ήταν ο Στάφυλος, γιος της Αριάδνης (κόρης του Μίνωα της Κρήτης) και του Θεού Διόνυσου. Το νησί είχε ως έμβλημα το σταφύλι και ο Πεπάρηθος οίνος ήταν εξαιρετικά γνωστός στον αρχαίο κόσμο.

Η αρχαία Κνωσός είναι η σημερινή Γλώσσα, συνεχίζει την παράδοση, παρασκευάζοντας παραδοσιακά προϊόντα από υποπροϊόντα του οίνου, όπως μούστο, πετιμέζι, μουσταλευριά και ριτσέλια, αλλά και σκοπελίτικες τυρόπιτες και ωραίο ψωμί.

Οι γυναίκες της Γλώσσας σας καλούν να τα απολαύσετε όλα αυτά, ζώντας λίγες μέρες στον όμορφο τόπο τους, και να περάσετε τις διακοπές σας ετοιμάζοντας ξεχωριστές γεύσεις.

6) ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΑΓΡΟΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΠΟΛΙΧΝΟΥ

Νομός Λέσβου

Ιστορικό

Θέλοντας να διασώσουν την παράδοση, να αναβαθμίσουν το βιοτικό τους επίπεδο, να βγουν από τα σπίτια τους και να αυξήσουν το οικογενειακό τους εισόδημα, 31 νέες γυναίκες του

Πολιχνίτου αποφάσισαν και ίδρυσαν το 1997 τον Αγροτουριστικό Αγροβιοτεχνικό Συνεταιρισμό Γυναικών Πολιχνίτου. Έκτοτε, έχουν πάρει μέρος σε πολλές εκθέσεις στην Μυτιλήνη καθώς και αυτήν του ΕΟΜΜΕΧ. Βραβεύτηκαν από τον ΕΟΜΜΕΧ ως τρίτη κατά την επιχείρηση του νησιού. Έχουν ένα πλήρως εξοπλισμένο εργαστήριο και ένα εκθετήριο για υποδοχή πελατών.

Προϊόντα

Γλυκά του κουταλιού, μαρμελάδες, λικέρ, εργόχειρα : πλεκτά με βελονάκι, κοφτά μηχανής και κέντημα με σταυροβελονιές. Τα γλυκά του κουταλιού και οι μαρμελάδες φτιάχνονται με παραδοσιακές συνταγές που κληρονόμησαν από τις μητέρες και τις γιαγιάδες τους, και είναι κυρίως χωρίς συντηρητικά. Τα φρούτα είναι από τα περιβόλια τους όπου δεν χρησιμοποιούνται λιπάσματα και φυτοφάρμακα. Τα λικέρ είναι με αγνά υλικά.

Μπορείτε επίσης να βρείτε προϊόντα του συνεταιρισμού στο ζαχαροπλαστείο «Μασκωτίτσα» στη Μυτιλήνη και στα καταστήματα Λαγούτατζη στην Πέτρα και Βουρσούκη στο Μόλυβδο.

7) ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΑΝΘΟΚΟΜΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Κοινότητα Μακρυρράχης

Δήμος Ζαγοράς-Πήλιο

Ιστορικό

Μακρυρράχη είναι ο τόπος κατεξοχήν των λουλουδιών και γι' αυτό είναι ιδιαίτερα φημισμένη. Οι γυναίκες της, που μεγαλώνουν μαθαίνοντας αγαπούν και να τα φροντίζουν, αποφάσισαν να ενώσουν

την πείρα τους και 20 από αυτές δημιούργησαν τον Αγροτικό ανθοκομικό Συνεταιρισμό του οποίου κύριοι στόχοι είναι η αναπαραγωγή, η καλλιέργεια και η διακίνηση των φυτών.

Προϊόντα

Ο συνεταιρισμός της Μακρυρράχης, που φημίζεται για τα λουλούδια της καλλιεργεί καμέλιες, αζαλέες, ιβίσκους, ορτανσίες και γαρδένιες.

8) ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

Δήμος Σταυρούπολης

Νομός Ξάνθης

Ιστορικό

Ο συνεταιρισμός των γυναικών της Σταυρούπολης αποτελεί οργανωμένη έκφραση της συμμετοχής των κατοίκων του χωριού στην τουριστική προβολή του και στη δημιουργία εναλλακτικών δραστηριοτήτων. Οι κοινές εκδηλώσεις, η παραδοσιακή κουζίνα με την ποικιλία των εδεσμάτων και η συμμετοχή της κάθε νοικοκυράς εξελίχθηκαν σε μια κοινή επιχείρηση Catering που συνδυάζει την παράδοση με τις σύγχρονες απαιτήσεις της αγοράς.

Ο συνεταιρισμός και οι προϋποθέσεις για την απασχόληση των γυναικών της κωμόπολης και για την ικανοποίηση των καταναλωτών της περιοχής.

Διαμονή

Ο συνεταιρισμός διαθέτει επιπλωμένα δωμάτια Α' κατηγορίας με μπάνιο και κοινόχρηστο σαλόνι με τηλεόραση, τόσο στη Σταυρούπολη όσο και στα Κομνηνά (5χμ. από τη Σταυρούπολη) συνολικής δυναμικότητας 31 κλινών και τα οποία λειτουργούν όλο το χρόνο. Ο συνεταιρισμός διαθέτει 13 κλίνες στη Σταυρούπολη και 18 κλίνες στα Κομνηνά, 5χμ. από τη Σταυρούπολη. Οι τιμές των δωματίων είναι 12.000 δρχ. την ημέρα για δίκλινο, 14.000 δρχ. για τρίκλινο και 8.000 δρχ. για μονόκλινο (με ημίδιπλο κρεβάτι). Με επιπλέον χρέωση σερβίρεται πρωινό, όπως και γεύματα για περισσότερα από 4 άτομα.

Δραστηριότητες

Από τις γυναίκες του συνεταιρισμού προσφέρεται εγγύηση και πακέτου δραστη-

ριοτήτων ανάλογα με τις επιθυμίες του επισκέπτη

- ◊ Επίσκεψη στο Λαογραφικό Μουσείο
- ◊ Περίπατος στα δρομάκια της κωμόπολης με τα παραδοσιακά σπίτια
- ◊ Εκδρομές στα δέκα (10) παρεκκλήσια που βρίσκονται γύρω από την Σταυρούπολη.
- ◊ Επίσκεψη στο Φράγμα του Νέστου, ένα από τα μεγαλύτερα της Ευρώπης.
- ◊ Επίσκεψη στο δασικό χωριό στη Χαϊντού.
- ◊ Εκδρομή στο αρχαίο κάστρο της Καλύβας, τοποθεσία με καταπληκτική θέα.
- ◊ Εκδρομή στο διατηρητέο μνημείο της φύσης και στον καταρράκτη του
- ◊ Λειβαδίτη, είτε με αυτοκίνητο είτε ακολουθώντας το Διεθνές Ορειβατικό Μονοπάτι Ε6.
- ◊ Ατέλειωτες διαδρομές στα δασωμένα βουνά μέχρι τα βουλγαρικά σύνορα μέσα στη σπάνια χλωρίδα και ορνιθοπανίδα της Ροδόπης, ακολουθώντας το τεράστιο δίκτυο δασικών δρόμων και μονοπατιών.
- ◊ Κατάβαση του Νέστου με καγιάκ και φουσκωτά σκάφη, με οδηγό και εξοπλισμό.

Μέσα στις δραστηριότητες του συνεταιρισμού είναι επίσης η παρασκευή και πώληση γλυκών του κουταλιού (καρύδι και σύκο σε συσκευασία των 500γρ. και αξίας 1.000δρχ.)

Περιοχή

Κωμόπολη (πρωτεύουσα του ομώνυμου δήμου) κτισμένη δίπλα στον ποταμό Νέστο, η Σταυρούπολη βρίσκεται 28χμ. από την πόλη της Ξάνθης στην καρδιά του ορεινού όγκου της Ροδόπης. Ήταν κέντρο καλλιέργειας και επεξεργασίας καπνού μέχρι την δεκαετία του '60, με έντονα τα σημάδια της οικονομικής ευημερίας του πρόσφατου παρελθόντος αποτυπωμένο στην παραδοσιακή «πολεοδόμηση» και στα μακεδόνικης και θρακικής αρχιτεκτονικής σπίτια της. Ιδανικό σημείο για διαμονή και ξεκούραση αφετηρία για μικρές και μεγάλες εκδρομές στην Κοιλιάδα του Νέστου στα γύρω βουνά. Η πρόσβαση μπορεί να γίνει από την Ξάνθη ή από την Δράμα με αυτοκίνητο, λεωφορείο ή τρένο, μέσα από τα δασωμένα βουνά της Ροδόπης. Το αεροδρόμιο της Καβάλας βρίσκεται σε απόσταση 40χμ.

9) ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΖΑΓΟΡΑΣ

Δήμος Ζαγοράς-Πήλιο

Νομός Μαγνησίας

Ιστορικό

Ο Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Ζαγοράς ιδρύθηκε το Νοέμβριο του 1993 από 50 γυναίκες. Ο σκοπός τους ήταν να αξιοποιήσουν τις παραδόσεις τους και να προσφέρουν υπηρεσίες με κέφι, μεράκι και ποιότητα. Η περιοχή της Ζαγοράς

είναι πλούσια σε φρούτα, βότανα και λουλούδια. Αλλά υπάρχει και μια σπουδαία παράδοση, κυρίως στην κατασκευή γλυκών. Από εκεί συνταγές για προϊόντα αγνά ποιοτικά και νόστιμα.

Προϊόντα

Τα προϊόντα κατασκευάζονται σε καινούριο εργαστήριο. Έτσι, υπάρχει δυνατότητα για μεγαλύτερη παραγωγή με καλύτερο ποιοτικό έλεγχο. Παρ' όλα αυτά δεν λείπει η σπιτική φροντίδα. Όλα τα προϊόντα είναι αγνά φτιαγμένα αποκλειστικά από φρούτα και βότανα της περιοχής, χωρίς νοστιμιά της παραδοσιακής ελληνικής κουζίνας.

Δραστηριότητες

Ο Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Ζαγοράς λειτουργεί κατάστημα «καφεγλυκοπωλείο» στην κεντρική πλατεία Ζαγοράς συνοικία του Αη Γιώργη Εκεί μπορείτε να δοκιμάσετε γλυκά του κουταλιού, μαρμελάδες, σπιτικά λικέρ σπιτικούς μεξέδες και παραδοσιακά γλυκά ταψιού συνοδευόμενα από ντόπιο τσίπουρο. Υπάρχει μεγάλη ποικιλία. Στον ίδιο χώρο λειτουργεί εκθετήριο με χειροτεχνίες, κοσμήματα, κεντήματα, συνθέσεις αποξηραμένων λουλουδιών καλάθια για δώρα, βότανα της περιοχής, κρέμες και άλλα καλλυντικά φτιαγμένα από βότανα ντόπιο λάδι και κερί. Τα είδη διατίθενται προς πώληση. Μια άλλη δραστηριότητα του συνεταιρισμού είναι η παροχή υπηρεσίας τροφοδοσίας. Ο συνεταιρισμός αναλαμβάνει την προετοιμασία γευμάτων, δεξιώσεων κ.ά.

10) ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΟΡΤΑΡΙΑΣ

Δήμος Πορταριάς-Πήλιο

Νομός Μαγνησίας

Ιστορικό

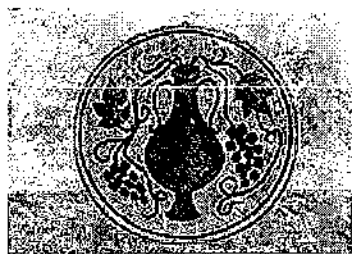
Ο Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Πορταριάς Πηλίου και Περιχώρων «Η Πορταριά» έχει έδρα την Πορταριά Πηλίου του Νομού Μαγνησίας. Ο συνεταιρισμός δραστηριοποιείται στη γεωγραφική περιφέρεια του Δήμου Πορταριάς και των περιχώρων-συγκεκριμένα Κοινότητα Μακρινίτσας και στις πρώην Κοινότητες Πορταριάς, Άλλης Μεριάς, Κατηχωρίου και Σταγιατών. Ο συνεταιρισμός ιδρύθηκε το Μάρτιο του 1997 ύστερα από μεγάλη επιθυμία των γυναικών του χωριού για εργασία. Έχει 35 μέλη εκ των οποίων τα 25 είναι ενεργά. Μέλη μπορούν να είναι μόνο γυναίκες ενήλικοι, κάτοικοι ή δημότες της συγκεκριμένης περιφέρειας. Ο κύριος σκοπός του συνεταιρισμού είναι να έχει η γυναίκα της υπαίθρου μια σπουδαία απασχόληση στον τόπο της, κοντά στο σπίτι της, στα παιδιά της και γενικότερα την οικογένειά της. Το εργαστήριο του κάθε συνεταιρισμού λειτουργεί σε καθημερινή βάση με ελεύθερο ωράριο για κάθε συνεταιρίστρια. Υπάρχει και εκθετήριο (κατάστημα λιανικής πώλησης) στο κέντρο της Πορταριάς που παραμένει ανοιχτό όλη την ημέρα.

Προϊόντα

Οι γυναίκες ξεκίνησαν με την παρασκευή γλυκών του κουταλιού και μαρμελάδας όλων των φρούτων της περιοχής. Βασική προϋπόθεση οι συνταγές να είναι παραδοσιακές χωρίς συντηρητικά και χρώματα. Επίσης φτιάχνουν παραδοσιακά

λικέρ, γλυκά τσιγιού (μπακλαβάς, φωλιές κ.α.), τραχανάδες, χυλοπίτες και πηλιορείτικα φαγητά. Επιπλέον, ασχολούνται με τη συλλογή αρωματικών φυτών και βοτάνων (ρίγανη, μέντα).

11) ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΨΗΦΙΔΩΤΩΝ ΑΡΧΑΙΑ ΠΕΛΛΑ

Δήμος Πέλλας

Νομός Πέλλας

Ιστορικό

Το 1990 δεκαεπτά μαθητές, που εκπαιδεύτηκαν στην τέχνη του ψηφιδωτού στη Σχολή Ταχύρυθμης Επαγγελματικής Κατάρτισης στην Πέλλα, ίδρυσαν το Συνεταιρισμό Ψηφιδωτών η «Αρχαία Πέλλα». Μέσα από τα ψηφιδωτά, ο συνεταιρισμός προωθεί την αναβίωση της παράδοσης αλλά και την έκφραση της ελεύθερης καλλιτεχνικής δημιουργίας.

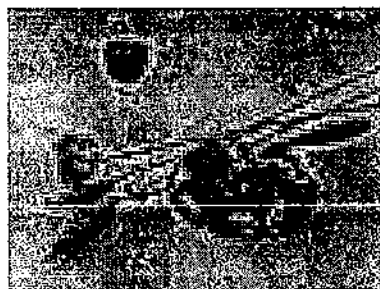
Προϊόντα

Ψηφιδωτά με ελεύθερες συνθέσεις

Ψηφιδωτά αντίγραφα από την Αρχαία Πέλλα. Διακόσμηση δημοσίων ιδιωτικών χώρων.

Όλα τα ψηφιδωτά φτιάχνονται με μεράκι και έπειτα από πολλές ώρες λεπτοδουλειάς και προσεγμένης εργασίας.

12) ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΣΠΡΟΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ασπροκκλησιά Καλαμπάκας

Νομός Τρικάλων

Ιστορικό

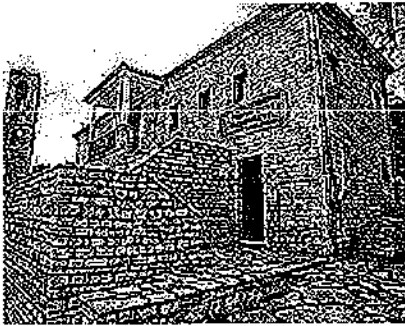
Ο συνεταιρισμός ιδρύθηκε το φθινόπωρο του 1996 στα πλαίσια ενός προγράμματος της Νομαρχιακής Επιτροπής Λαϊκής Επιμόρφωσης Τρικάλων και του Κέντρου Επαγγελματικής Κατάρτισης «ΚΟΧΛΙΑΣ». Σήμερα ο συνεταιρισμός έχει δέκα μέλη. Παρασκευάζει αγνά προϊόντα με παραδοσιακές συνταγές που περνούν «από γιαγιά σε εγγονή»

Προϊόντα

Στα προϊόντα του συνεταιρισμού περιλαμβάνονται:

- Γλυκά κουταλιού
- Μαρμελάδες
- Λικέρ
- Τραχανάς, γλυκός και ξινός

13) ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΚΟΥ «Η ΜΙΚΡΗ ΛΑΚΚΑ ΣΟΥΛΙ»

483 00 Θεσπρωτικό
Νομός Πρέβεζας
Ιστορικό

Ο Αγροτικός Γυναικείος Συνεταιρισμός Θεσπρωτικού «Η Μικρή Λάκκα Σούλι» ιδρύθηκε το 1995 και αριθμεί 17 μέλη. Σκοπός του είναι η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των μελών του. Στεγάζεται σε ένα παραδοσιακό πέτρινο κτίριο στο ιστορικό κέντρο του Θεσπρωτικού. Την προσπάθεια των γυναικών στήριξαν οικονομικά και εκπαιδευτικά η ETENAM (Εταιρεία Ανάπτυξης Αμβρακικού), η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, το υπουργείο Γεωργίας (τμήμα Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας) και Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ.

Προϊόντα

Οι γυναίκες του συνεταιρισμού ασχολούνται με την παραδοσιακή κουζίνα παρασκευάζοντας γλυκά του κουταλιού (σε περιορισμένη παραγωγή), ζυμαρικά, πίτες και γλυκά ταψιού.

Περιοχή

Το Θεσπρωτικό βρίσκεται νοτιοανατολικά του Σουλίου και στο βόρειο τμήμα του Νομού Πρέβεζας. Απέχει 36χλμ. Από την Πρέβεζα, την πρωτεύουσα του νομού. Είναι ημιορεινή περιοχή και η πλειονότητα των κατοίκων ασχολείται με τη γεωργία και την κτηνοτροφία.

14) ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΓΕΡΜΑΝΟΥ

Δήμος Πρεσπών
Νομός Φλώρινας
Κοινότητα Αγίου Γερμανού
Ιστορικό

Οι γυναίκες των χωριών Αγ. Γερμανός, Πύλη και Λαιμός, το 1985, δημιούργησαν το Γυναικείο Αγροτουριστικό Συνεταιρισμό Αγίου Γερμανού με σκοπό την παροχή καταλυμάτων, την προβολή της παραδοσιακής κουζίνας αλλά και την γνωριμία των επισκεπτών με το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον της περιοχής. Αρωγοί στην προσπάθεια τους ήταν η Γενική Γραμματεία Ισότητας, η Νομαρχία Φλώρινας και ο ΕΟΤ.

Διαμονή

Τέσσερα παραδοσιακά και ανακαινισμένα σπίτια στο χωριό Αγ. Γερμανός αποτελούν των ξενώνα του συνεταιρισμού, στον οποίο μπορούν να φιλοξενηθούν μέχρι 40 άτομα. Τη φροντίδα του ξενώνα όσο και τη λειτουργία του εστιατορίου έχουν οι ίδιες οι γυναίκες-μέλη, οι οποίες με γνήσιες παραδοσιακές συνταγές ετοιμάζουν

φαγητά της περιοχής, όπως πρασόπιτα, τραχανά, κρεατόσουπα, τα γνωστά φασόλια των Πρεσπών και πολλά άλλα, προς τέρψιν όλων αυτών που θα επιλέξουν τον Αγ. Γερμανό στις Πρέσπες για να περάσουν κάποιες ημέρες. Ο ξενώνας λειτουργεί και το χειμώνα και ζεσταίνεται με ξυλόσομπες. Βέβαια φεύγοντας θα έχετε πάντα τη δυνατότητα να πάρετε μαζί σας σπιτικές μαρμελάδες, γλυκά του κουταλιού, ζυμαρικά κ.λ.π.

Δραστηριότητες

Οι γυναίκες του συνεταιρισμού φροντίζουν επίσης και για τη βαθύτερη γνωριμία του επισκέπτη με τον τόπο τους. Έτσι, το πρώτο δεκαπενθήμερο του Αυγούστου διοργανώνονται μαθήματα παραδοσιακών χορών, τα οποία παρακολουθούν τόσο οι Έλληνες όσο και οι ξένοι φιλοξενούμενοι, οι οποίοι επίσης, με οργανωμένους περιπάτους, γνωρίζουν την ομορφιά του βουνού και της λίμνης που δεσπόζουν στην περιοχή.

15) ΑΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΝΥΜΦΑΙΟΥ «Η ΝΥΜΦΗ»

Νομός Φλώρινας

Κοινότητα Νυμφαίου

Ιστορικό

Ο συνεταιρισμό ιδρύθηκε στο Νυμφαίο τον Απρίλιο του 1994. Αριθμεί 65 μέλη. Σκοποί του συνεταιρισμού είναι η οικονομική και πνευματική ανάπτυξη των μελών του, η διατήρηση και η ανάπτυξη του παραδοσιακού οικισμού του Νυμφαίου, των παραδόσεων του, της ιστορικής φυσιογνωμίας του και του φυσικού περιβάλλοντος του. Για την εκπλήρωση των στόχων του, ο συνεταιρισμός παράγει και εμπορεύεται παραδοσιακά προϊόντα. Αξίζει να σημειώσουμε ότι μέρος των κερδών του συνεταιρισμού μοιράζεται στις γυναίκες εταίρους, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό προσφέρεται στην κοινότητα Νυμφαίου για έργα και επενδύσεις.

Προϊόντα

Μαρμελάδες, γλυκά του κουταλιού, τραχανάδες, χυλοπίτες, λικέρ, ξυλοκατασκευές. Χειροτεχνήματα του Νυμφαίου και της ευρύτερης περιοχής. Τα προϊόντα πωλούνται στο κατάστημα του συνεταιρισμού στο Νυμφαίο, όπου επίσης μπορείτε να βρείτε και τα προϊόντα της εταιρείας «Αρκτούρος».

Δραστηριότητες

Ο συνεταιρισμός έχει ένα εντευκτήριο-καφενείο, «Ο Ντράγκας», με παραδοσιακά γλυκά και πίτες που φτιάχνουν οι ίδιες οι γυναίκες. Διοργανώνει εκδηλώσεις με

χορούς από παραδοσιακό συγκρότημα της περιοχής στις γιορτές Χριστούγεννα-Πρωτοχρονιά, Απόκριες, Καθαρή Δευτέρα και Πρωτομαγιά, ενώ το Δεκαπενταύγουστο έχει την επιμέλεια παζαριού με εκθέσεις βιβλίου, ζωγραφικής και πώληση των προϊόντων του συνεταιρισμού.

16) ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΝΩ ΚΑΛΛΙΝΙΚΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ «Η ΠΕΛΑΓΟΝΙΑ»

Ιστορικό

Ο συνεταιρισμός «Πελαγονία» ιδρύθηκε το Μάιο του 1997 από γυναίκες της Άνω Καλλίνικης. Ιδρύθηκε με σκοπό να συμβάλει στη διατήρηση και τη διάδοση της ελληνικής λαϊκής τέχνης. Οι δέκα γυναίκες μέλη ασχολούνται με τη χειροτεχνία και ειδικότερα με την κατασκευή χειροποίητων παραδοσιακών φορεσιών της Φλώρινας αλλά και άλλων περιοχών της Ελλάδας. Η κατασκευή αυθεντικών στολών, με τον πατροπαράδοτο τρόπο, απαιτεί γνώσεις ιστορικές, λαογραφικές και βέβαια αγάπη και μεράκι για το αντικείμενο.

Προϊόντα

Οι γυναίκες φτιάχνουν με το χέρι σε παραδοσιακό αργαλειό τις ακόλουθες στολές: του Ανταρτικού, των Αλώνων, του Κρατερού, καθώς και στολές «χειμερινού κάμπου» και «καλοκαιρινού κάμπου». Επίσης υπάρχουν οι στολές των: Ψαράδων Φλώρινας, Νυμφαίου, και Δροσοπηγής Φλώρινας. Για την κατασκευή χρησιμοποιούνται υλικά-υφάσματα και κλωστές των παλιών τεχνιτών και ακολουθείται η παλιά μέθοδος ύφανσης, ραφής και κεντήματος. Η έμφαση δίνεται στην ποιότητα και στην αυθεντικότητα των φορεσιών.

17) ΑΓΡΟΤΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΨΑΡΑΔΩΝ

Δήμος Πρεσπών

Νομός Φλώρινας

Ιστορικό

Το 1994, οι γυναίκες του χωριού Ψαράδες των Πρεσπών ίδρυσαν τον Αγροτουριστικό Συνεταιρισμό Ψαράδων, αναλαμβάνοντας τη διαχείριση και τη λειτουργία του νεόκτιστου «Ξενοδοχείου Ψαράδες».

Διαμονή

Το Ξενοδοχείο Ψαράδες βρίσκεται στην ωραιότερη τοποθεσία του χωριού και διαθέτει 30 δωμάτια (μονόκλινα-δίκλινα) με θαυμάσια θέα στον όρμο της Μεγάλης Πρέσπας. Το ξενοδοχείο έχει καφέ-μπαρ και κυλικείο, όπου οι γυναίκες του συνεταιρισμού θα σας σερβίρουν τα παραδοσιακά τους γλυκά, προσφέροντας σας την ξεχωριστή φιλοξενία τους.

Περιοχή

Το χωριό Ψαράδες, παραδοσιακό χωριό κτισμένο με μακεδονική αρχιτεκτονική, βρίσκεται στον όρμο της Μεγάλης Πρέσπας και συνδυάζει τα εντυπωσιακά βουνά με τη γαλήνη της λίμνης. Γύρω από το χωριό υπάρχουν πολλοί παραδοσιακοί οικισμοί όπως και βυζαντινά-μεταβυζαντινά μνημεία, που αξίζει να επισκεφτείτε, παραδοσιακά ταβερνάκια θα σας προσφέρουν εδέσματα της ντόπιας παραδοσιακής κουζίνας με τα ψάρια της λίμνης και τα δικά τους κηπευτικά. Η παραλία «Κούλα»

προσφέρεται για απολαυστικό κολύμπι, η λίμνη για βαρκάδες με τις ιδιόμορφες λιμνίσσιες βάρκες και οι γύρω πόλεις, εντός και εκτός συνόρων, διδάσκουν την ιστορία της περιοχής. Τον Αύγουστο, για 30 ημέρες, οι επισκέπτες έχουν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν ποικιλία πολιτιστικών εκδηλώσεων στο πλαίσιο της εορτής «Πρέσπεια».

18) ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΡΑΝΟΥ «Η ΑΓΡΟΤΙΣΣΑ»

Κοινότητα Καράνου

Νομός Χανίων

Ιστορικό

Το 1995 ιδρύθηκε ο «Σύλλογος Γυναικών Καράνου», ο οποίος έπειτα από δύο χρόνια διευρύνθηκε και μετονομάστηκε σε «Αγροτικός Συνεταιρισμός Γυναικών Καράνου» (1997). Τα

προϊόντα που παράγει είναι παραδοσιακό φτιαγμένα μόνο με αγνά υλικά και χωρίς συντηρητικά. Ο συνεταιρισμός έχει 20 μέλη και συμμετέχει με μεγάλη επιτυχία σε διάφορες εκθέσεις.

Προϊόντα

Τα κύρια προϊόντα του συνεταιρισμού είναι: γλυκά του κουταλιού, ελιές (τουρσί, πάστες, τσακιστές), χυλόπιτες, κουλουράκια κανέλας, πορτοκαλιού, κρασιού και λαδιού, τσικουδιά, κρασί και ανάλογα με την εποχή, ξεροτήγανα, χοντρός, καλιτσούνια και πετιμέζι.

19) ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΙΣΣΑΜΜΟΥ

Δήμος Κισσάμμου

Νομός Χανίων

Ιστορικό

Ο «Συνεταιρισμός Γυναικών Παραδοσιακής Χειροτεχνίας Επαρχίας Κισσάμμου» (ΣΥΝΠΕ) ιδρύθηκε τον Απρίλιο του 1995 για να προωθήσει τα οικοτεχνικά προϊόντα του Κισσάμμου. Δραστηριοποιείται σε όλη την επαρχία. Τα μέλη του αριθμούν 140, από τα οποία τα 100 περίπου είναι ενεργά.

Προϊόντα

Τα μέλη του συνεταιρισμού ασχολούνται με την υφαντική, το κέντημα (λευκό κέντημα, κρητική βελονιά, μακροβελονιά, σταυροβελονιά), την κατασκευή εργόχειρων με κουκούλια, μακραμέν (δεσιές), κρητικών φορεσιών, εικόνων, διάκοσμητικών, καθώς και με τη ζωγραφική και την αγγειοπλαστική. Επίσης γυναίκες φτιάχνουν πατροπαράδοτα παρασκευάσματα όπως χυλόπιτες, ξινόχονδρο, ξεροτήγανα, γλυκά κουταλιού και ελιές, και συλλέγουν αρωματικά φυτά όπως ρίγανη, μέντα, χαμομήλι, φασκόμηλο κ.α.

Δραστηριότητες

Ο Συνεταιρισμός Γυναικών είναι υπεύθυνος για τη διακίνηση των οικοτεχνικών προϊόντων των μελών του. Για την προώθηση των προϊόντων διοργανώνει εκθέσεις και συμμετέχει σε σχετικές εκθέσεις προϊόντων. Επίσης, φροντίζει την προώθηση τους και μέσω εμπόρων.

20) ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΤΡΙΓΩΝΟΥ «Η ΓΑΙΑ»

Δήμου Τριγώνου

Νομός Έβρου

Ιστορικό

Ο Αγροτικός Συνεταιρισμός Γυναικών Τριγώνου «Η Γαία» ιδρύθηκε στις 30 Σεπτεμβρίου του 1998 και στεγάζεται στο κτίριο του Δημοτικού Σχολείου το οποίο δεν λειτουργεί πια.

Οι δραστηριότητες των 52 μελών του συνεταιρισμού είναι κατά βάση αγροτουριστικές. Πρώτη επιχειρηματική τους δραστηριότητα ήταν η ίδρυση και η λειτουργία εργαστηρίου παραδοσιακών εδεσμάτων. Η επένδυση ύψους 10,5 εκατομμυρίων δραχμών αξιοποίησε πόρους από το LEADER. Μεταξύ άλλων, το εργαστήριο αναλαμβάνει την ετοιμασία μπουφέ με παραδοσιακά εδέσματα, καθώς και τη διοργάνωση εκδηλώσεων (γάμων, βαπτίσεων, συνεδρίων, συνεστιάσεων κ.α.).

Τα αποτελέσματα της δραστηριότητας του συλλόγου μέχρι στιγμής είναι οικονομικά και κοινωνικά όπως :

- Αξιοποίηση του γυναικείου δυναμικού
- Ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού με την προβολή και την προώθηση της τοπικής παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων.
- Αναβάθμιση της κοινωνικής θέσης της γυναίκας στην περιοχή.
- Προώθηση της οικονομικής, της κοινωνικής και της πολιτιστικής ανάπτυξης της περιοχής.

Στο εργαστήριο απασχολούνται σήμερα 15 γυναίκες του Συνεταιρισμού (12 στην παραγωγή και 3 στην οργάνωση παραγωγής, στην προώθηση και στο λογιστήριο).

Προϊόντα

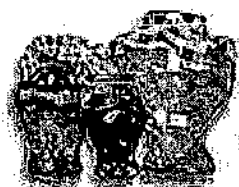
Όλα τα προϊόντα είναι χειροποίητα και παρασκευάζονται με παραδοσιακό τρόπο από τοπικά αγροτικά προϊόντα. Έτσι, από το συνεταιρισμό μπορείτε να προμηθευτείτε θρακιώτικο κόκκινο τραχανά, ξινό ή καυτερό ιφιάδιο (χυλοπίτες), κουσκούς, ουμάτς (άσπρος τραχανάς), μπιμπιρίτσα (είδος καρυκεύματος) και μαρμελάδες από φρούτα του δάσους (τσάπουρνο και κρίνο).

Περιοχή

Ο Δήμος Τριγώνου βρίσκεται στα ελληνοβουλγαρικά σύνορα, έχει έδρα το χωριό Δίκαια και βρίσκεται σε απόσταση 162χλμ. Από την Αλεξανδρούπολη. Το χωριό Καναδάς απέχει 15χλμ. Από τα Δίκαια και είναι κτισμένο δίπλα στον ποταμό Αδρά. Σε αυτή την ακριτική περιοχή μπορεί κανείς να περπατήσει στο δάσος του ορεινού όγκου Πενταλόφου Πτερωτών, να επισκεφτεί τη Λαογραφική Συλλογή στο χωριό

Πενταλόφου τα ερείπια Ακρόπολης στο χωριό Πτερωτά, καθώς και τα ερείπια βυζαντινού οχυρού κοντά στο χωριό Κάμαρα.

21) ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΤΟΠΟΛΩΝ «Η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ»

Κοινότητα Τοπόλιο

Νομός Χανίων

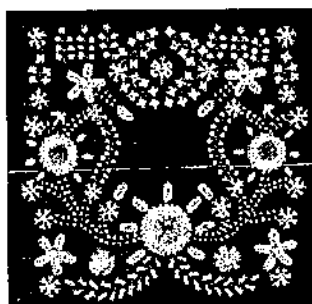
Ιστορικό

Ο Αγροτικός Συνεταιρισμός Γυναικών Τοπολίων «Η Συνεργασία» έχει έδρα τα Τοπόλια στην επαρχία Κισσάμμου του Νομού Χανίων. Ιδρύθηκε το 1988 από 20 αγρότισσες της Κοινότητας Τοπολίων. Σκοπός του συνεταιρισμού είναι η οικονομική, η κοινωνική και η πολιτιστική ανάπτυξη των μελών του.

Προϊόντα

Ο συνεταιρισμός ασχολείται με την παραγωγή των ειδών παραδοσιακής αγροτικής βιοτεχνίας και οικοτεχνίας, όπως παραδοσιακά κεντήματα και υφαντά, κεντήματα χειρός, παραδοσιακά ξεροτήγανα, καλιτσούνια, χαρτοκαλιτσούνια, παραδοσιακά τοπολιανά παξιμαδάκια, παξιμαδάκια, πετιμέζι, μουσταλευριά, ξινόχονδρος, χυλοπίτες, γλυκά κουταλιού, μαρμελάδες, ανθόνερο και άλλα προϊόντα και εδέσματα παραδοσιακής αγροτικής βιοτεχνίας και οικοτεχνίας.

22) ΠΡΟΤΥΠΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΟΙΚΟΤΕΧΝΙΑΣ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑΣ ΑΓΡΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ (ΠΑΣΟΠΑΠ)

Δήμος Κύμης

Νομός Εύβοια

Ιστορικό

Ο συνεταιρισμός ξεκίνησε το 1985 με 15 ιδρυτικά στελέχη. Από τότε μέχρι σήμερα συνεχίζει την παράδοση της περιοχής με μόνο αντικείμενο τα κουλουράκια Κύμης.

Προϊόντα

Τα κουλουράκια Κύμης είναι χειροποίητα έργα τέχνης που κατασκευάζονται από κουκούλια μεταξοσκώληκα κεντημένα επάνω σε βελούδο. Στην παλιά αρχοντική Κύμη της Εύβοιας και στα γύρω χωριά της, σε κάθε σπίτι καλλιεργούταν ο μεταξοσκώληκας και παρήγαν μετάξι. Επίσης κεντούσαν τα κουκουλάρικα για να στολίζουν τους τοίχους των σπιτιών τους. Συνήθιζαν να βάζουν φωτογραφίες των αγαπημένων προσώπων τους μέσα στα κάδρα. Οι γυναίκες του συνεταιρισμού της Κύμης προσπαθούν και στα δικά τους σπίτια. Ο μεταξοσκώληκας, στην εποχή της βυζαντινής αυτοκρατορίας, καλλιεργούταν μόνο στην Κίνα και απαγορευόταν να περάσει τα σύνορα. Παρά ταύτα εξήχθη στον υπόλοιπο κόσμο από δυο ιεραποστόλους του Βυζαντίου, που μέσα σε κούφια μπαστούνια έβαλαν σπόρο μεταξοσκώληκα. Ο μεταξοσκώληκας τρέφεται την άνοιξη, όταν οι μουριές αρχίζουν να βγάζουν

φύλλα, αφού η μοναδική τροφή του είναι το μαρουλόφυλλο. Η όλη διάρκεια της ζωής του είναι 40 ημέρες (σκουλήκι 30 ημέρες, χρυσαλλίδα 10 ημέρες, και πεταλούδα έως ότου γεννήσει τα αβγά για την επόμενη καλλιέργεια). Για να μεταμορφωθεί από σκουλήκι σε χρυσαλλίδα, πλέκει ένα κουκούλι γύρω από το σώμα του. Από αυτό το κουκούλι παράγεται το μετάξι και τα κουκουλάρικα Κύμης.

23) ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΔΑΔΙΑΣ

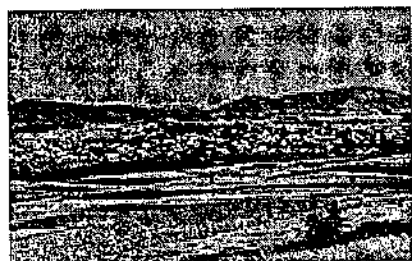
Δάσος Δαδιά
Κοινότητα Δαδιά
Δήμος Σουφλίου
Νομός Έβρου
Ιστορικό

Ο Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Δαδιάς ιδρύθηκε το 1994. Σήμερα έχει 45 μέλη ηλικίας από είκοσι μέχρι εξήντα δυο ετών. Σκοπός του είναι η ανάπτυξη δραστηριοτήτων με τις οποίες τα μέλη του θα μπορέσουν να έχουν ένα πρόσθετο εισόδημα. Ο συνεταιρισμός λειτουργεί στη μεγάλη αίθουσα του ξύλινου αναψυκτηρίου, που βρίσκεται στο δάσος της Δαδιάς σε έκταση 750 στρεμμάτων, στο χώρο αναψυχής.

Προϊόντα

Την άνοιξη και το καλοκαίρι λειτουργεί το αναψυκτήριο καθημερινά. Εκεί μπορεί κανείς να γευτεί τις παραδοσιακές ντόπιες νοστιμιές, όπως παραδοσιακή πίτα στα κάρβουνα. Τον υπόλοιπο χρόνο λειτουργεί μόνο τα Σαββατοκύριακα. Τους καλοκαιρινούς μήνες επίσης οι γυναίκες του συνεταιρισμού παρασκευάζουν χειροποίητα παραδοσιακά ζυμαρικά, φτιαγμένα από αγνά υλικά του τόπου.

24) ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΤΥΧΕΡΟΥ

Δήμος Τυχερού
Νομός Έβρου
Ιστορικό

Ο Παραγωγικός Συνεταιρισμός Γυναικών Τυχερού έχει 120 μέλη ηλικίας 18-60 ετών. Από το 1996 λειτουργεί το Κέντρο Οικοτεχνίας Χειροτεχνίας Φυλακτού, που αποτελεί πυρήνα συστηματοποίησης της οικοτεχνικής χειροτεχνικής δραστηριότητας των γυναικών της περιοχής. Προωθεί προϊόντα τους στην ελληνική και ξένη αγορά και συμμετέχει σε πολλές τοπικές, πανελλήνιες και διεθνείς εκθέσεις. Πρόκειται για μια συλλογική προσπάθεια των γυναικών της ακριτικής περιοχής, με στόχους τη διατήρηση της παράδοσης και της πολιτιστικής κληρονομιάς, τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου.

Προϊόντα

Ο συνεταιρισμός φτιάχνει, μεταξύ άλλων, χειροποίητα πετσετάκια, κελέμια, δαυτέλες, οργαντίνες, τραπεζομάντιλα και ταγάρια.

25) ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΣΟΦΑΔΩΝ

Άγιος Γεώργιος

Δήμος Σοφάδων

Νομός Καρδίτσας

Ιστορικό

Η αγάπη και το μεράκι για την παραδοσιακή φορεσιά οδήγησαν 14 γυναίκες του Δήμου Σοφάδων στο να ερευνήσουν και να καταγράψουν ό,τι αφορούσε στην παραδοσιακή φορεσιά και μέσω σεμιναρίων να λάβουν κάθε δυνατή επιμόρφωση πάνω στο θέμα αυτό που τόσο τις ενδιέφερε. Αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν η δημιουργία το 1995 του Συνεταιρισμού Γυναικών

Περιοχής Σοφάδων του Νομού Καρδίτσας. Στόχοι του συνεταιρισμού είναι η κατασκευή αυθεντικών φορεσιών της περιοχής Σοφάδων, της περιοχής Καρδίτσας και της υπόλοιπης Ελλάδας καθώς και η κατασκευή επιπλέον ειδών λαϊκής τέχνης.

Προϊόντα

Ο συνεταιρισμός παράγει:

Κεντήματα κάθε είδους, τα θέματα των οποίων αντλούνται από τη χιώτικη παράδοση. Υπάρχει η δυνατότητα παραγγελίας σε οποιαδήποτε μέγεθος, σχέδιο και ποιότητα σύμφωνα με την προτίμηση του πελάτη.

Πάνινες κούκλες με παραδοσιακές ενδυμασίες, οι οποίες γεμίζονται με βαμβάκι, από ειδική μηχανή, ζωγραφίζονται στο χέρι, φορούν τοπικές φορεσιές χωριών της Χίου και είναι συσκευασμένες ανά μια σε σελοφάν.

Οι κούκλες παράγονται σε τρία διαφορετικά μεγέθη.

26) ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΡΟΥΣΩΝΑ «ΚΡΟΥΣΑΝΙΩΝ»

Δήμος Κρουσών

Νομός Ηρακλείου

Ιστορικό

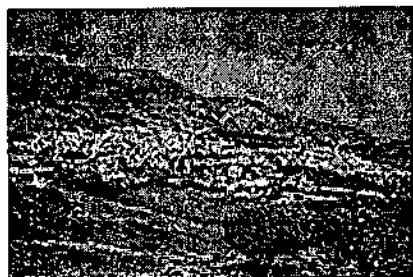
Ο συνεταιρισμός, που έχει 20 μέλη, ιδρύθηκε το 1999. στο πλαίσιο μιας προσπάθειας δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας, καθώς και διατήρησης των παραδόσεων του τόπου.

Προϊόντα

Στο σύντομο διάστημα λειτουργίας, τα μέλη του έχουν αναπτύξει σημαντικές δραστηριότητες στην παραγωγή παραδοσιακών γλυκών και αρτοσκευασμάτων με παλιές παραδοσιακές συνταγές και πρώτες ύλες που παράγει ο τόπος (κυδώνια, μή-

λα, λάδι, σταφίδα, κρασί, ρακί, τυροκομικά προϊόντα κ.λ.π.). Τα προϊόντα διατίθενται από την έδρα του συνεταιρισμού στον Κρούσωνα. Δεκτές κάθε είδους παραγγελίες για κάθε κοινωνική εκδήλωση.

27) ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΜΕΣΟΤΟΠΟΥ ΔΗΜΟΥ ΕΡΕΣΟΥ-ΛΕΣΒΟΥ

Κοινότητα Μεσοτόπου

Ιστορικό

Η πρώτη σκέψη για τη δημιουργία του συνεταιρισμού ανήκει στον Αγροτικό Κτηνοτροφικό Συνεταιρισμό των ανδρών του χωριού. Η όλη στρατηγική σχεδιάστηκε από την Κοινωνική Παρέμβαση σε συνεργασία με το τμήμα Αγροτικής

Οικιακής Οικονομίας της Γεωργικής Υπηρεσίας Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης. Έτσι, το Δεκέμβριο του 1998 ιδρύεται από τις γυναίκες ο συνεταιρισμός με την επωνυμία Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Γυναικών Μεσοτόπου. Το Φεβρουάριο του 1999 ξεκινά η επαγγελματική δραστηριότητα και ένα μήνα μετά γίνεται μέλος του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Λέσβου. Μέσα σε έξι μήνες τα προϊόντα με τις παραδοσιακές συνταγές που παρασκεύασε ο συνεταιρισμός είχαν τόση ζήτηση, ώστε το παλιό εργαστήριο αντικαταστάθηκε από μια σύγχρονη μικρή μονάδα παραγωγής με άρτιο μηχανολογικό εξοπλισμό.

Προϊόντα

Ποτά, τρόφιμα, γλυκά και βότανα είναι τα προϊόντα που μπορείτε να προμηθευτείτε από το συνεταιρισμό, με ένα απλό τηλεφώνημα. Αρκεί να υπάρχουν για να σας τα στείλουν, διαφορετικά θα περιμένετε λιγάκι αφού, από ό,τι μαθαίνουμε, τα προϊόντα γίνονται ανάρπαστα. Σημειώστε ότι δεν χρησιμοποιούνται χρωστικές ουσίες και συντηρητικά και να παρ' ελπίδα βρεθεί προϊόν αλλοιωμένο, υπάρχει εγγύηση αλλαγής ή επιστροφής χρημάτων.

Περιοχή

Ο Μεσοτόπος, που βρίσκεται κοντά στην Ερεσό της Λέσβου, είναι ένα συνηθισμένο ελληνικό χωριό, με μια όμως σημαντική διαφορά. Έχει πλέον 340 ημέρες το χρόνο. Αν προσθέσει κανείς σε αυτό τις όμορφες παραλίες του (επιτρέπεται το ελεύθερο camping), τα γραφικά ταβερνάκια δίπλα στη θάλασσα και την ηρεμία του τοπίου, τότε σίγουρα ο Μεσοτόπος είναι ιδανικός τόπος για ημέρες ξεκούρασης, χαλάρωσης και ανανέωσης δυνάμεων, οποιαδήποτε στιγμή του χρόνου.

Οι πολιτιστικοί σύλλογοι της περιοχής με διάφορες εκδηλώσεις, κυρίως πρώτο 15ήμερο του Αυγούστου, που κορυφώνονται με το 2ήμερο πανηγύρι στην Κοίμηση της Θεοτόκου στις 15 Αυγούστου, οι αναβιώσεις των εθίμων, όπως η υποδοχή του Αυγούστου με το άναμμα φωτιάς που δεν θα σας αφήσουν να πλήξετε.

28) ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ

Ιστορικό

Ο Αγροτικός Γυναικείος Ηπειρώτικος Συνεταιρισμός (ΓΗΣ) ιδρύθηκε το 1998 έπειτα από αίτημα των αγροτισσών της ευρύτερης περιοχής των Ιωαννίνων. Σκοπός του καθίσταται η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των μελών του με τη συμμετοχή στην παραγωγή, μεταποίηση και εμπορία παραδοσιακών προϊόντων. Στεγάζεται σε κατάλληλα εξοπλισμένο εργαστήριο, στη δημιουργία του οποίου συνέβαλαν όλα τα μέλη του συνεταιρισμού. Το όλο πρόγραμμα επιδοτήθηκε από το Leader II.

Προϊόντα

Οι γυναίκες του συνεταιρισμού ασχολούνται με την παραδοσιακή κουζίνα παρασκευάζοντας όλων των ειδών τις πίτες (με χειροποίητο φύλλο), ζυμαρικά (χυλόπιτες, τραχανά κ.α.), μαρμελάδες και γλυκά του κουταλιού (χωρίς συντηρητικά). Όλα φτιαγμένα με αγνά υλικά, από παραδοσιακές ηπειρώτικες συνταγές και σπιτική φροντίδα. Ο συνεταιρισμός αναλαμβάνει μάλιστα, τον επισιτισμό εκδηλώσεων (συνέδρια, γιορτές κ.λ.π.).

Τα προϊόντα του συνεταιρισμού τα βρίσκει κανείς σε τουριστικά καταλύματα του Ζαγορίου, στο νησάκι των Ιωαννίνων, στο κατάστημα Ένωσης Συνεταιρισμών στα Γιάννενα κ.α. και, φυσικά, μπορεί να τα παραγγείλει για να του σταλούν.

Περιοχή

Τα Ιωάννινα, με 56.496 κατοίκους, είναι το πολιτιστικό, εμπορικό και συγκοινωνιακό κέντρο της Ηπείρου. Η πόλη διατηρεί ακόμη τη γραφικότητα των παλαιότερων χρόνων με τα αρχοντικά σπίτια, τα μνημεία και τα μεγαλόπρεπα κτίρια των ιδρυμάτων από δωρεές των εθνικών ευεργετών. Στην πόλη των Ιωαννίνων μπορεί κανείς να επισκεφθεί το αρχαιολογικό, το δημοτικό και το λαογραφικό μουσείο, το κάστρο δίπλα στη λίμνη, το σπήλαιο με τις κατακόμβες και αυτό του Περάματος και τέλος, το νησάκι στη λίμνη Παμβώτιδα.

29) ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ «ΑΞΙΟΚΕΡΣΑ»

Νομός Έβρου

Ιστορικό

Ο Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Σαμοθράκης «Αξιοκέρσα» ιδρύθηκε το 2000 και αριθμεί 76 μέλη. Βασικοί σκοποί του είναι, αφενός να προσφέρει ευκαιρία απασχόλησης στις γυναίκες του χωρίου και αφετέρου, να στηρίζει το αγροτικό οικογενειακό εισόδημα. Ο Δήμος Σαμοθράκης στήριξε το συνεταιρισμό τόσο στο ξεκίνημα του όσο και στην παραγωγική λειτουργία του με την αξιοποίηση των αργαλειών του χειροτεχνικού κέντρου του ΕΟΜΜΕΧ.

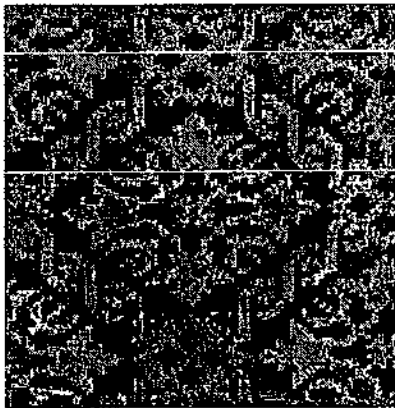
Προϊόντα

Οι γυναίκες του συνεταιρισμού ασχολούνται με την παραδοσιακή κουζίνα και παρασκευάζουν γλυκά του κουταλιού και ζυμαρικά από αγνά υλικά ντόπιας παραγωγής. Επίσης, υφαίνουν στον αργαλειό κουρελούδες και κιλίμια.

Περιοχή

Η Σαμοθράκη, με πληθυσμό 3.000 κατοίκων περίπου, βρίσκεται στο βορειοανατολικό Αιγαίο, κοντά στη Θράκη, και αποτελεί δήμο του Νομού /Εβρου. Είναι νησί καταπράσινο, με ιαματικές πηγές και στο κέντρο του υψώνεται το βουνό Φεγγάρι ή Σάος, το ψηλότερο του Αιγαίου (ύψος 11μ). Η αρχαία Σαμοθράκη, το ιερό των Μεγάλων Θεών, όπου τελούνταν τα Καβείρια μυστήρια, το Αρσινόειο, όπου τελούνταν η μύηση των πιστών, είναι χώροι που ελκύουν το ενδιαφέρον του επισκέπτη. Σε τέσσερις ώρες από τη χώρα της Σαμοθράκης, μπορεί κανείς να ανέβει στην κορυφή Φεγγάρι του όρους Σάος και να απολαύσει τον καταρράκτη Φονιά, που πέφτει από ύψος 20 μέτρων.

30) ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΛΙΜΝΗΣ ΕΥΒΟΙΑΣ

Ο χειροτεχνικός Συνεταιρισμός Γυναικών Λίμνης Ευβοίας αριθμεί σήμερα 35 μέλη. Ιδρύθηκε με πρωτοβουλία του δήμου και τη συμπαράσταση του ΕΟΜΜΕΧ που προμήθευσε με αργαλειούς τον συνεταιρισμό ο οποίος στεγάζεται στο αναπαλαιωμένο κτίριο της παλαιάς ΔΕΗ.

Στόχος του είναι η διατήρηση των ηθών και εθίμων καθώς και της πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής.

Προϊόντα

Κουρελούδες, κιλίμια και χαλιά φτιαγμένα στον αργαλειό με σχέδια που ακολουθούν την παράδοση του τόπου και χρώματα φυτικά είναι τα προϊόντα του συνεταιρισμού.

Περιοχή

Η λίμνη Ευβοίας είναι πλέον ένα κατ' εξοχήν τουριστικό μέρος. Συνδυάζει το βουνό με τη θάλασσα. Η φυσική ομορφιά της περιοχής δεν είναι το μόνο πράγμα που τραβάει τον επισκέπτη. Στη Λίμνη Ευβοίας ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να θαυμάσει την πλούσια συλλογή παραδοσιακών κεντημάτων καθώς και άλλα αντικείμενα οικογενειακής και γεωργικής χειροτεχνίας που βρίσκονται στο Λαογραφικό Μουσείο της πόλης. Μπορεί επίσης ο επισκέπτης να επισκεφτεί το σπήλαιο δίπλα στη θάλασσα που ασκήτησε ο Αγ. Χριστόδουλος και να επιδοθεί σε ναυτικά αθλήματα ή να ακολουθήσει τις πεζοπορικές διαδρομές του βουνού.

31) ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΑΓΙΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ιστορικό

Ο συνεταιρισμός ιδρύθηκε το 1999 από 26 γυναίκες και είναι ο μοναδικός γυναικείος συνεταιρισμός στο νομό Θεσσαλονίκης. Στόχοι του είναι η ενίσχυση της τοπικής ανάπτυξης, η προώθηση και διάδοση της παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων υψηλής ποιότητας και η στήριξη

και ενθάρρυνση παρόμοιων παραγωγικών και επιχειρηματικών προσπαθειών των γυναικών της περιοχής.

Προϊόντα

Οι γυναίκες του συνεταιρισμού παράγουν στους σύγχρονους εργαστηριακούς χώρους χειροποίητα προϊόντα όπως φύλλο, ζυμαρικά, μαρμελάδες, γλυκά του κουταλιού υψηλής ποιότητας χρησιμοποιώντας αγνά υλικά συμβάλλοντας έτσι στη διαφύλαξη της ελληνικής παράδοσης.

Περιοχή

Το χωριό του Αγίου Αντωνίου ανήκει στο δήμο Βασιλικών του νομού Θεσσαλονίκης και βρίσκεται σε υψόμετρο 220 μέτρων. Οι κάτοικοι του προέρχονται από τον Πόντο και τη Θράκη. Ο πληθυσμός είναι 931 κάτοικοι και ασχολούνται με την γεωργία και την κτηνοτροφία.

32) ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΒΕΛΒΕΝΤΟΥ

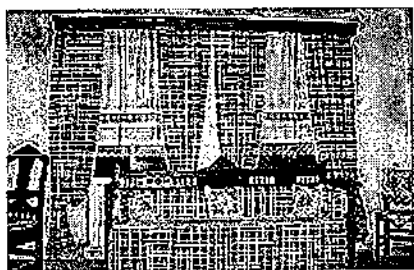
Ιστορικό

Ο Αγροτικός Βιοτεχνικός Συνεταιρισμός της κωμόπολης του Βελβεντού του νομού Κοζάνης ιδρύθηκε από τις γυναίκες της περιοχής το 1985. Σκοπός των γυναικών αυτών είναι να κάνουν γνωστή την παράδοση της περιοχής παράγοντας προϊόντα που προέρχονται από τη γη τους.

Προϊόντα

Παρασκευάζονται γλυκά του κουταλιού σε τρεις γεύσεις : Κολοκυθιού, πορτοκαλιού και σύκου, καθώς και σπιτικές μαρμελάδες σε πολλές γεύσεις με έντονο άρωμα και ολόκληρα κομματάκια φρούτου όπως αχλάδι, ροδάκινο, φράουλα, πορτοκάλι, μανταρίνι, μήλο, βερίκοκο, βατόμουρο, νάσν, καρότο με μέλι και δαμάσκηνο.

33) ΑΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΠΕΙΡΑΝΘΟΥ ΝΑΞΟΥ

Ιστορικό

Ο συνεταιρισμός ιδρύθηκε το 1987 από 23 γυναίκες. Οι γυναίκες του συνεταιρισμού δουλεύουν στα σπίτια τους όλο το χειμώνα μέχρι τον Μάιο και στη συνέχεια εκθέτουν τα δημιουργήματά τους. Θέλουν όπως λένε και οι ίδιες η υφαντική να μην μηχανοποιηθεί και τα υφαντά να βγαίνουν από την ψυχή και τα χέρια των Απειρανθιτισσών.

Προϊόντα

Οι γυναίκες υφαίνοντας στον αργαλειό δημιουργούν κάθε είδους υφαντά όπως κουρτίνες, μαξιλάρια, καλύμματα κ.α. Όλα έχουν σχέση με τον στολισμό του σπιτιού. Η κοστολόγηση γίνεται σε συνάρτηση με το φάρδος, το μήκος της δαντέλας που έχει, του σχεδίου κ.τ.λ. και οι γυναίκες του συνεταιρισμού καλούν τον επισκέπτη να προτιμά τα δημιουργήματά τους ώστε να στηρίζει οικονομικά τον συνεταιρισμό.

Περιοχή

Η Νάξος είναι το μεγαλύτερο νησί των Κυκλάδων. Η Απειρανθος είναι ένα μικρό ορεινό χωριό της Νάξου. Χαρακτηριστικό της είναι τα κατάλευκα σπίτια και τα στενά δρομάκια καθώς και ένας πύργος χτισμένος πάνω σε βράχια. Τα υφαντά θα τα βρείτε στο εκθετήριο του συνεταιρισμού απέναντι από την εκκλησία της Παναγίας στο έμπα του χωριού.

34) ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΦΥΛΛΙΔΟΣ

Ιστορικό

Ο συνεταιρισμός ιδρύθηκε το 1997 από 15 γυναίκες της επαρχίας Φυλλίδος. Αυτές οι γυναίκες παρακολούθησαν επιμορφωτικά σεμινάρια σχετικά με τον Αγροτουρισμό και χρειάστηκε να ξεπεράσουν αρκετές δυσκολίες. Το 1999 αυξήθηκαν σε 34 και καλούν μέσα από τη δουλειά τους τον επισκέπτη να γνωρίσει τον τόπο τους, την παράδοση και το σύγχρονο τρόπο ζωής της περιοχής.

Προϊόντα

Οι γυναίκες του συνεταιρισμού παρασκευάζουν παραδοσιακά προϊόντα όπως γλυκά του κουταλιού, μαρμελάδες, ζυμαρικά, χυμούς, λικέρ και άλλα.

5.1 ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ-ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΓΙΑ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Η γεωγραφική θέση, οι φυσικοί πόροι, τα ιστορικά και παραδοσιακά δεδομένα, το οικιστικό δίκτυο ενός τόπου, αποτελούν τα βασικά χαρακτηριστικά προς εκτίμηση, που μπορούν να οδηγήσουν ή να αποτρέψουν την εφαρμογή αγροτουριστικών προγραμμάτων σ' αυτόν.

Ο αγροτουρισμός αναπτύσσεται σε χώρους μη αστικούς, σε ορεινές κυρίως περιοχές, με μικρό πληθυσμό ή τάσεις εγκατάλειψης. Σημαντική προϋπόθεση αποτελεί το φυσικό περιβάλλον που τις περισσότερες φορές αν και όχι πάντα, διαθέτει απίστευτες ανεξερεύνητες ομορφιές, αλλά και το οικιστικό περιβάλλον το οποίο θα πρέπει να απέχει όσο το δυνατό περισσότερο από τα αστικά πρότυπα. Τεράστιας σημασίας ρόλο, παίζει η αγροτική απασχόληση των κατοικιών της περιοχής, η οποία είναι συνυφασμένη με τον αγροτουρισμού και συνήθως δεδομένη στις εν λόγω περιοχές.

5.2 ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ ΣΕ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Για να ενταχθεί ένας κάτοικος της υπαίθρου στο συγκεκριμένο πρόγραμμα πρέπει να απευθυνθεί στον τομέα Γεωργικής Ανάπτυξης των νομαρχιών και να υποβάλει τα απαραίτητα δικαιολογητικά. Βεβαίως, συχνά δημιουργούνται προβλήματα με την εξυπηρέτηση των δικαιούχων, αφού οι υπάλληλοι δεν επαρκούν για να τους εξυπηρετήσουν. Επιπλέον, το ενδιαφέρον περιορίζεται σε ήδη αναπτυγμένες περιοχές, λόγω περιορισμού της ίδιας της απόφασης, η οποία απαιτεί οι δικαιούχοι ενίσχυσης να είναι αρχηγοί γεωργικών εκμεταλλεύσεων και να έχουν πόρους 50% τουλάχιστον από τη γεωργία. Σε κάθε περίπτωση τα δικαιολογητικά είναι τα εξής Αίτηση και Υπεύθυνη Δήλωση του Ν. 1599/86.

Σχέδιο Βελτίωσης για τις επενδύσεις του αγροτουρισμού ή της αγροβιοτεχνίας, που προτίθεται να πραγματοποιήσει, Βεβαίωση της Κοινότητας στην οποία διαμένει μόνιμα, Τίτλοι Κυριότητας της μόνιμης κατοικίας, Τίτλοι Κυριότητας του οικοπέδου, όπου θα γίνει η κτιριακή επένδυση, Συμφωνητικό Μίσθωσης για τα αγροτεμάχια, Αποδεικτικό επαρκούς επαγγελματικής ικανότητας,

Επικυρωμένο αντίγραφο της αρχιτεκτονικής μελέτης του κτιρίου και αναλυτικό προϋπολογισμό που συντάσσεται από ιδιώτη μηχανικό, Έγκριση-Καταλληλότητας από τον Ε.Ο.Τ., Άδεια Οικοδόμησης από την Πολεοδομία.

Ο Κανονισμός 950/97 (Νόμος 2520/97) ίσχυε ως το τέλος του έτους 1999. Με τη νέα χιλιετία αναμένεται να γίνουν κάποιες μικρές τροποποιήσεις.

5.3 ΒΑΣΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΜΙΑΣ ΑΓΡΟ- ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Αειφορική χρήση των πόρων

Η διαχείριση των φυσικών πόρων θα πρέπει να διέπεται από τις αρχές της αειφορίας και της οικονομικότητας.

Η αρχή της αειφορίας αναφέρεται στην ιδιότητα των ίδιων των πόρων να παράγουν αγαθά στο διηνεκές και στη δυνατότητα προγραμματισμού των χειρισμών και των απολήψεων ώστε τα αγαθά αυτά να αποδίδονται σε σταθερές ποσότητες από περίοδο σε περίοδο.

Η αρχή της οικονομικότητας αναφέρεται στη δυνατότητα εξισορρόπησης των μέσων, υλικών και χρηματικών, και του αποτελέσματος δηλαδή τη συγκομιδή, τη λήμμα, την αναψυχή.

Εδώ αναφερόμαστε στη διαδικασία αξιοποίησης των φυσικών πόρων (εδαφικών, υδάτινων κ.α.) μέσα από ένα ολοκληρωμένο σχέδιο, με την αναζήτηση νέων μορφών αξιοποίησης αυτών και αναδιάρθρωσης των παραγωγικών δραστηριοτήτων που σήμερα φθίνουν.

Βασικοί τομείς παραγωγής

Οι περιοχές στις οποίες πραγματοποιούνται αγροτουριστικά προγράμματα είναι κατά κύριο λόγο ορεινές περιοχές. Βασικές δραστηριότητες είναι αυτές του πρωτογενή τομέα.

Ο πρωτογενής τομέας θα αποτελέσει το βασικό τομέα παραγωγής, ενώ παράλληλα θα πρέπει να υπάρξει μια αύξηση παραγωγής, ενώ παράλληλα θα πρέπει να υπάρξει μια αύξηση και των υπόλοιπων τομέων, δηλαδή κάποιες μεταποιητικές δραστηριότητες συναρτημένες με τους φυσικούς πόρους, μικρές οικιακές βιοτεχνίες επεξεργασίας προϊόντων της περιοχής, αύξηση του τουρισμού, καθώς και μια ένταση των τομέων υπηρεσιών και μεταφορών.

Η οποία αναδιάρθρωση στους παραπάνω τομείς παραγωγής ή η ανάπτυξη τυχόν νέων θα πρέπει να λάβει σοβαρά υπόψη τις παραμέτρους του φυσικού περιβάλλοντος καθώς η διατάραξη και καταστροφή τους, θα έχει άμεσα δυσμενείς οικονομικές επιπτώσεις στους προαναφερθέντες τομείς. Έτσι, οι δραστηριότητες αυτές θα ενισχύσουν τις τοπικές αγορές και θα κάνουν αναγκαία την ύπαρξη υπηρεσιών εξυπηρέτησης.

Μεταφορές

Πολλές φορές, φυσικά εμπόδια, συνήθως ορεινοί όγκοι, απομονώνουν τους οικισμούς, τόσο από την μεταξύ τους επικοινωνία, όσο και από την ένταξη τους στην ευρύτερη περιοχή. Η επιλογή του κατάλληλου οδικού δικτύου εξασφαλίζει:

Την αποκατάσταση των διασυνδέσεων των κοινοτήτων μεταξύ τους και με τα οικιστικά κέντρα των νομών και κατ' επέκταση με την περιφέρεια. Την οργανική ένταξη της περιοχής που έχει επιλεγεί για αγροτουριστικές δραστηριότητες, στην ευρύτερη περιοχή.

Υποδομές

Η αντιμετώπιση των υποδομών είναι αναγκαία ώστε:

Να καλυφθούν οι ανάγκες του μόνιμου πληθυσμού αλλά και των επισκεπτών για εκπαίδευση, περίθαλψη, διαμονή, παροχή υπηρεσιών κτλ. Να καλυφθεί η τεχνική υποστήριξη του συνόλου των δραστηριοτήτων στην περιοχή όπως ύδρευση, αποχέτευση, τηλεπικοινωνίες, ενέργεια κτλ. Να αντιμετωπισθούν και να προληφθούν όλα τα προβλήματα καταστροφής του περιβάλλοντος.

Σε ότι αφορά τη διαμονή και την παροχή υπηρεσιών των επισκεπτών, τα παραπάνω στοιχεία καλύπτουν τις όποιες ανάγκες τους.

Ενοικιαζόμενα επιπλωμένα δωμάτια ή διαμερίσματα. Εστιατόρια οικογενειακής μορφής, με τοπική παραδοσιακή κουζίνα. Χώροι για άθληση

Χώροι αναψυχής σε περιοχές με φυσικές ομορφιές. Πολιτιστικές εκδηλώσεις. Εργαστήρια παραγωγής ειδών λαϊκής τέχνης, με χαρακτηριστικά της τοπικής παράδοσης ή ειδών διατροφής που αξιοποιούν τα ντόπια προϊόντα.

Ακόμα, η εκπαίδευση των αγροτών και αγροτισσών που πραγματοποιούν αγροτουριστικές δραστηριότητες, γίνεται μέσα από τη παρακολούθηση προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης, σε τομείς ανάλογους με την απασχόληση τους, ώστε να αποκτήσουν επαγγελματική ικανότητα, για να παρέχουν στους τουρίστες καλές υπηρεσίες και προϊόντα ποιότητας.

Διατήρηση της οικολογικής αξίας των οικοσυστημάτων.

Η ποσότητα και η ποιότητα αλλά κυρίως η σταθερότητα μέσα στον χρόνο των Αγαθών που δίνουν οι φυσικοί πόροι, είναι έννοιες άρρηκτα δεμένες με την παρουσία υγιών και πλούσιων οικοσυστημάτων. Συνεπώς η διατήρηση της οικολογικής αξίας των οικοσυστημάτων πρέπει να αποτελεί βασικό στόχο του προτύπου διαχείρισης των πόρων.

Συγκεκριμένα η διαχείριση των φυσικών πόρων και η όλη χρήση του χώρου πρέπει να είναι τέτοιες ώστε να συμβάλλουν στη σταθεροποίηση των μέγιστων δυνατών απολαβών από περίοδο σε περίοδο και να αποτρέψουν την πρόωρη εξάντληση, αποδυνάμωση ή καταστροφή των φυσικών πόρων και των οικοσυστημάτων.

Δραστηριότητες

Ανάλογα με τη γεωγραφική θέση, τους φυσικούς πόρους, τα ιστορικά και παραδοσιακά δεδομένα, το οικιστικό δίκτυο της περιοχής, επιλέγονται οι άξονες οικονομικής ανάπτυξης και το είδος των δραστηριοτήτων που θα προσφέρονται μέσα στα πλαίσια του προγράμματος αγροτουρισμού. Οι δραστηριότητες αυτές δεν πρέπει να διογκωθούν σε καμία περίπτωση. Οι ανάγκες πρέπει να καλυφθούν από τον υφιστάμενο οικιστικό πλούτο και να αντιστοιχούν σε θέσεις εργασίας περιορισμένου μεγέθους.

Οικιστική αναδιάρθρωση και σχεδιασμός των οικισμών

Το σκεπτικό της οικοανάπτυξης και οι προτεινόμενες δραστηριότητες δεν αποσκοπούν στη διόγκωση των οικισμών και στην ανεξέλεγκτη διασπορά των οικιστικών δραστηριοτήτων. Αντιθέτως αποσκοπεί έμμεσα στην ανασύνθεση των υπάρχοντων οικισμών.

Ο οικιστικός πλούτος στον οποίο ήδη υπάρχει επενδεδυμένο κεφαλαίο θα πρέπει να αξιοποιηθεί κατάλληλα. Επίσης, αναγκαία κρίνεται η αναβάθμιση και βελτίωση του οδικού δικτύου, έτσι ώστε να βελτιωθούν οι εσωτερικές επικοινωνίες μεταξύ τους καθώς και με την υπόλοιπη περιοχή.

Φυσικός σχεδιασμός και εκτός αστικού δικτύου χωροθετήσεις

Έχοντας υπόψη τα ειδικά φυσικά ενδιαφέροντα όπως περιοχές θέας ή ιδιαίτερης ομορφιάς, επιλέγονται οι βασικές περιοχές επίσκεψης και πιθανόν διαμονής στην περιοχή.

6.1 ΣΤΟΧΟΙ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Οι διάφορες μορφές εναλλακτικού τουρισμού στην ύπαιθρο, μεταξύ των οποίων ο αγροτουρισμός, προέκυψαν από μια διπλή αναγκαιότητα.

Η πρώτη, αφορά στην ανάγκη των κατοίκων των αστικών κέντρων, να επανασυνδεθούν με την φύση και τον αγροτικό πολιτισμό γενικότερα.

Η δεύτερη, αφορά στους αγρότες, οι οποίοι αναζητούν συμπληρωματικά προς το γεωργικό τομέα.

Οι δύσκολες συνθήκες ζωής των μεγάλων πόλεων, δημιουργούν στους ανθρώπους, έντονη επιθυμία να βρεθούν κοντά στη φύση, για να απολαύσουν τη γαληνή την ησυχία, αλλά και το διαφορετικό τρόπο ζωής που τους προσφέρει η ελληνική ύπαιθρος.

Ο αγροτουρισμός, είναι μια μορφή τουρισμού, που παρέχει στον επισκέπτη την ευκαιρία, να κάνει τις διακοπές του σ' ένα ήσυχο περιβάλλον, κοντά στη φύση και κοντά στους απλούς ανθρώπους του χωριού, που είναι ακόμα δεμένοι με τη γη και την παράδοση. Μπορεί να γνωρίσει από κοντά, τα ήθη και τα έθιμα της ελληνικής κοινωνίας. Κυρίως όμως, μπορεί να χαρεί τη ζεστή, ανθρώπινη "φιλοξενία" και την καλοσυνάτη συμπεριφορά τους.

Πιο συγκεκριμένα, οι γεωργοί διαθέτουν τα προϊόντα τους στους επισκέπτες. Έτσι οι επισκέπτες μπορούν να γευθούν τα ολόδροσα, νόστιμα φρούτα, τα ολόφρεσκα λαχανικά και άλλα ντόπια γεωργικά προϊόντα, σε μερικές δε περιπτώσεις θα έχουν την ευκαιρία να μαζέψουν οι ίδιοι από τα δέντρα ή από το λαχανόκηπο.

Επίσης, στη διάρκεια του έτους, οργανώνονται στην ύπαιθρο διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις όπως: πανηγύρια, ελληνικοί χοροί, αναβίωση παλιών εθίμων κ.α., όπου ο επισκέπτης μπορεί να συμμετέχει.

Τέλος, οι ελληνίδες αγρότισσες και σήμερα ακόμα, με την ευαισθησία, την δεξιοτεχνία, την εργατικότητα και το λεπτό γούστο που τις διακρίνουν, φτιάχνουν διάφορα παραδοσιακά παρασκευάσματα, τόσο βρώσιμα όσο και διακοσμητικά και χρηστικά. Έτσι οι επισκέπτες μπορούν να γευτούν γλυκά, μαρμελάδες, τυριά κ.α., όπως και να θαυμάσουν μοναδικά υφαντά, κεραμικά, ξυλόγλυπτα και άλλα αντικείμενα. Ακόμα τους δίνεται η δυνατότητα να παρακολουθήσουν και πολλές φορές να συμμετέχουν στις διαδικασίες παρασκευής, αλλά και να κάνουν ενδιαφέρουσες αγορές.

Ένας αντικειμενικός και μακροχρόνιος στόχος του αγροτουρισμού, είναι να συμβάλλει στην αντιστροφή του κλίματος εγκατάλειψης που υπάρχει στην ύπαιθρο, εξαιτίας κυρίως της συρρίκνωσης της γεωργίας και στη συνέχεια στη δημιουργία ευνοϊκότερων συνθηκών για την ανάπτυξη νέων οικονομικών δραστηριοτήτων, στηρίζοντας το μηχανισμό ενδογενούς ανάπτυξης, με την κινητοποίηση τοπικών πόρων.

Συνοψίζοντας θα λέγαμε πως στόχοι του προγράμματος είναι και οι εξής: Αποφυγή της ερήμωσης στην επαρχία με τη συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στον τόπο διαμονής του. Συμπλήρωση και βελτίωση του αγροτικού εισοδήματος Βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας. Ενδυνάμωση της τοπικής αγοράς.

Διατήρηση, προβολή και αξιοποίηση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Διατήρηση και αξιοποίηση της αρχιτεκτονικής μας παράδοσης. Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

6.2 ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΥΝΙΣΤΩΣΕΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

- A) Η συμπληρωματικότητα στο εισόδημα και την απασχόληση του τοπικού πληθυσμού από τον αγροτουρισμό, σε σχέση με την κύρια δραστηριότητα που είναι και παραμένει η ενασχόληση με την γεωργία.
- B) Η ενίσχυση της τοπικής αγοράς, σε συνδυασμό με την οργανική διασύνδεση της λειτουργίας του αγροτουριστικού προγράμματος με την τοπική παραγωγή. Οι επισκέπτες καταναλώνουν προϊόντα επιτόπια παραγόμενα και όχι εισαγόμενα από άλλους τόπους, πράγμα που οδηγεί την περιοχή σε εξάρτηση από τους τόπους αυτούς.
- Γ) Η έμφαση στη μικρή μονάδα οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής με ιδιαίτερα θετικές επιπτώσεις στη δίκαιη κατανομή του πλεονάσματος που προκύπτει από την εν γένει λειτουργία του αγροτουρισμού.
- Δ) Η ανάπτυξη των λεγόμενων "συναφών δραστηριοτήτων". Ένα ολοκληρωμένο αγροτουριστικό πρόγραμμα δεν περιορίζει την οπτική του μόνο στην ενοικίαση κάποιων καταλυμάτων, σχεδιασμένων έστω και με προδιαγραφές ΕΟΤ που αποτελεί όρο απαραίτητο.
- Ε) Η αναβίωση παραδοσιακών πολιτιστικών εθίμων. Το πραγματικό αγροτουριστικό πρόγραμμα είναι πάνω από όλα Ένα πρόγραμμα σχεδιασμένο από Έλληνες για τη Ελλάδα.
- ΣΤ) Η παρέμβαση στο χώρο με απόλυτο σεβασμό φυσικό-αρχιτεκτονικό και πολιτιστικό παραδοσιακό περίγυρο του τόπου εφαρμογής του αγροτουριστικού προγράμματος (δε γίνεται η κοπή δέντρων, δεν αλλοτριώνεται ο χώρος, η παρέμβαση γίνεται στην ήδη υφιστάμενη παραδοσιακή αγροικία κ.λ.π).
- Ζ) Η ανάπτυξη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών στον τοπικό πληθυσμό. Δεν είναι υπερβολή να επισημανθεί ότι αυτός ο απλός κάτοικος του μικρού χωριού, η γυναίκα του χωριού που δεν της δόθηκε η ευκαιρία έως τώρα, μπορεί να έχουν επιχειρηματικές ικανότητες σε λανθάνουσα κατάσταση που θα τις ζήλευε ακόμα και ο πιο επιτυχημένος επιχειρηματίας.
- Η) Το ολοκληρωμένο πρόγραμμα ανάπτυξης του τόπου με τις πολλαπλές παρεμβάσεις που συγκλίνουν αλλά και οδηγούν στη διαδικασία των αλυσιδωτών-πολλαπλασιαστικών θετικών διεργασιών για την ευημερία του τοπικού πληθυσμού. Δεν είναι μόνο η διαμόρφωση αγροικιών σε σύγχρονα και με προδιαγραφές ΕΟΤ καταλύματα που είναι σε θέση να προσφέρουν κάθε διευκόλυνση και άνεση στον επισκέπτη.
- Θ) Τουρισμός με "ανθρώπινο πρόσωπο". Στην εποχή συναλλαγής και της τυποποιημένης συμπεριφοράς, όλο και περισσότερο καθίσταται αναγκαία (ακόμα

και γι' αυτή την επιβίωση του) η πνευματική και η ψυχική ξεκούραση, μακριά από τα κοσμοπολίτικα τουριστικά κέντρα, μακριά από τα ψεύτικα χαμόγελα και την τυποποιημένη συμπεριφορά.

Ο επισκέπτης βιώνοντας μέσα στην ίδια αγροτική οικογένεια εμπειρίες που δεν έχει την ευκαιρία να γνωρίσει στην πόλη, ανταλλάσσοντας ιδέες-σκέψεις κλπ. με την ίδια την οικογένεια που τον φιλοξενεί, νιώθει οικείος, γίνεται Ένα με την αγροτική οικογένεια, συμμετέχει στις χαρές και τα προβλήματα αυτής.

Η έμφαση στον ανθρώπινο παράγοντα που αποδίδει το αγροτουριστικά πρόγραμμα, η έμφαση στην ανάπτυξη επιχειρηματικών και μη πρωτοβουλιών, η βελτίωση των όρων ζωής - συνεπακόλουθη μιας βελτίωσης των υποδομών και της παραγωγικής διαδικασίας της ανάπτυξης του μικρού τόπου και ακόμα η ολοκληρωμένη παρέμβαση στο μικρό τόπο (μόνο ή σε συνδυασμό με άλλους μικρούς τόπους, όπου συνιστούν όλοι μαζί μια λειτουργική ενότητα) συνθέτουν αυτήν την ουσία της ΒΕΔ, μέσα από μια σειρά αλυσιδωτών θετικών διεργασιών που συντελούνται στο τοπικό επίπεδο.

6.3 Η ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Έχει εντοπιστεί μια αντίστροφη σχέση εξέλιξης ανάμεσα στο επίπεδο ανάπτυξης ενός τόπου και το ρυθμό γονιμότητας που επηρεάζει σαφώς και την πληθυσμιακή σύνθεση από πλευράς ηλικιών. Έτσι, χώρες με χαμηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, έχοντας έναν υψηλό βαθμό γονιμότητας εμφανίζουν υψηλά ποσοστά νέων ηλικιών (25-40), αντίθετα με χώρες που εμφανίζουν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης.

Αυτόματα, τίθεται το θέμα, κατά συνέπεια, πλεονάζοντος εργατικού δυναμικού νέων ανθρώπων, στις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες, είτε περιοχές, κατά συνέπεια, στο βαθμό που η αγροτική περιφέρεια, ιδιαίτερα η ορεινή μπορεί να θεωρηθεί ως λιγότερο αναπτυγμένη, το πρόβλημα της αυξημένης γονιμότητας και του πλεονάζοντος εργατικού δυναμικού νέων ηλικιών, μπορεί να τεθεί και για την περιφέρεια αυτή.

Εξάλλου, το πρόβλημα της αυξημένης γονιμότητας στις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες ή περιοχές, έχει αφ' εαυτού και μια άλλη διάσταση εξίσου σημαντική με την πρώτη, που αφορά ιδιαίτερα συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα. Τις γυναίκες που βρίσκονται στην αναπαραγωγική διαδικασία. Η γέννηση παιδιών εμφανίζει την τάση να κρατά στο σπίτι τις γυναίκες για ένα μέρος της ενήλικης ζωής τους, ενώ είναι γνωστό ότι στα χαμηλά επίπεδα εισοδήματος, ιδιαίτερα στον αγροτικό τομέα η μονάδα παραγωγής είναι η οικογένεια και η απασχόληση μέσα στο νοικοκυριό είναι πιο συνηθισμένη για τις γυναίκες.

Καθώς τὸ εισόδημα αυξάνει, εμφανίζεται ὄλο και περισσότερο ἡ τάση οἱ νέες και περισσότερο μορφωμένες γυναίκες ἐπιθυμοῦν νὰ ἐνταχθοῦν στὸ ἐργατικὸ δυναμικὸ, ἀν δὲν υπῆρχαν ορισμένοι ἀνασταλτικοὶ παράγοντες (π.χ ἡ φροντίδα τῶν παιδιῶν). Οἱ γυναίκες δηλαδὴ αὐτές θὰ ἐπιθυμοῦσαν νὰ ἐνταχθοῦν στὴ παραγωγικὴ διαδικασία, ἀν δημιουργοῦνταν οἱ κατάλληλες γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ συνθήκες (ἀποθαρρημένοι ἐργάτες).

Εντοπίζεται κατά συνέπεια, εκτεταμένης μορφής λανθάνουσα ανεργία, ἀπὸ τὴν πληθυσμιακὴ αὐτὴ ομάδα, που μαζί με τὴν κατάσταση υποαπασχόλησης τῶν νέων

(συνδυασμός πλεονάζοντος εργατικού δυναμικού με εποχικότητα της γεωργίας χαρακτηριζόμενη από την εναλλαγή περιόδων αιχμής και ύφεσης των γεωργικών εργασιών) συνθέτουν το σημαντικό διορθωτικό πρόβλημα της αγροτικής ελληνικής περιφέρειας. Έχοντας εντοπίσει το πρόβλημα της απασχόλησης στην αγροτική περιφέρεια, το ζητούμενο είναι αν και κατά πόσο μπορεί να συμβάλλει ένα πρόγραμμα αγροτουρισμού στην αντιμετώπιση του. Κατ' αρχήν, θα πρέπει να θεωρήσει κανείς την αγροτουριστική δραστηριότητα ως μια δραστηριότητα συμπληρωματική της κύριας, που είναι και παραμένει η ενασχόληση με την γεωργία.

Στο βαθμό που τουλάχιστον ο αρχηγός της γεωργικής εκμετάλλευσης συμπίπτει (στη οικογενειακή εκμετάλλευση) με το πρόσωπο του αρχηγού της αγροτικής οικογένειας παραμένει υποχρεωτικά σ' αυτήν, τίθεται θέμα ενασχόλησης των μελών της Αγροτικής οικογένειας με τον αγροτουρισμό.

Εισαγωγικά επισημαίνεται ότι η συμπληρωματικότητα αποτελεί κυρίαρχο στόχο του προγράμματος. Ο αγροτουρισμός δεν υποκαθιστά την ενασχόληση με την γεωργία αλλά έρχεται συμπληρωματικά προς αυτήν, από 'κει και πέρα, η ενασχόληση των μελών της Αγροτικής οικογένειας με την αγροτουριστική δραστηριότητα μπορεί να θεωρηθεί ως μια από το συνδυασμό των απασχολήσεων εκείνων που έρχονται όχι ανταγωνιστικά, αλλά συμπληρωματικά προς την ενασχόληση με την γεωργία.

Αναμφίβολα, αυτό ισχύει στη περίπτωση εκείνη που χρονικά δεν έχουμε "σύμπτωση αιχμών" των δυο απασχολήσεων. Στην αντίθετη περίπτωση ενδέχεται να γίνει χρήση της αγοραίας εργασίας, τουλάχιστον σε επίπεδο γεωργικής εκμετάλλευσης. Το τελευταίο θα εξαρτηθεί από το βαθμό της χρησιμότητας του χρήματος, είτε στη μια είτε στην άλλη απασχόληση.

Από την άποψη αυτή, εντοπίζεται κατ' αρχήν θετική συμβολή της αγροτουριστικής δραστηριότητας, στην αντιμετώπιση της υποαπασχόλησης στον αγροτικό χώρο. Ωστόσο, αυτό αποτελεί συμβολή στο ένα σκέλος του συνολικού προβλήματος απασχόλησης. Το θέμα της λανθάνουσας ανεργίας, ιδιαίτερα μεταξύ των νεαρών γυναικών-μητέρων του αγροτικού νοικοκυριού αποτελεί το άλλο σκέλος.

Ειπώθηκε πιο πάνω, ότι οι γυναίκες αυτές θα επιθυμούσαν να ενταχθούν στην παραγωγική διαδικασία συμβάλλοντας στο εισόδημα της Αγροτικής οικογένειας, αν δημιουργούνταν ευνοϊκές γι' αυτές συνθήκες εργασίας. Από την άποψη αυτή και στο βαθμό που η αγροτουριστική δραστηριότητα εξαντλείται μέσα στα όρια του αγροτικού νοικοκυριού "αίρονται" κατά κάποιο τρόπο ορισμένα από τα βασικά εμπόδια της ένταξης αυτής στην παραγωγική διαδικασία. Η γυναίκα αυτή, έχοντας μεταξύ άλλων τη φροντίδα μικρών παιδιών της, έχει τώρα μεγαλύτερες δυνατότητες (καλύτερες ευκαιρίες) να περάσει από την κατάσταση της λανθάνουσας ανεργίας στην κατάσταση της ενεργού συμμετοχής στην εργασία. (Υποτίθεται βέβαια, σύμφωνα με το πρόγραμμα αγροτουρισμού ότι το αγροτουριστικό κατάλυμα λειτουργεί μέσα στα όρια του αγροτικού νοικοκυριού, είτε με την μορφή του συνεχόμενου της κύριας κατοικίας, είτε με την μορφή του ανεξάρτητου οικήματος, κοντά όμως στην κύρια κατοικία).

Σημειώνεται ότι μια πρόσθετη απασχόληση μέλους της Αγροτικής οικογένειας συνεπάγεται έναν πρόσθετο πόρο στον προϋπολογισμό της Αγροτικής οικογένειας που με την σειρά του μπορεί να οδηγήσει σε μια βελτίωση της ποιότητας ζωής και συγκράτησης σε τελική ανάλυση του τοπικού πληθυσμού στις εστίες του.

Το τελευταίο έχει ιδιαίτερη σημασία στην παρούσα ανάλυση, με την έννοια ότι

γενική είναι η διαπίστωση ότι εκείνοι που εγκαταλείπουν τον τόπο τους είναι συνήθως οι νεώτεροι στην ηλικία, οι ανήκοντες, κατά τη δημογραφική ορολογία "στις παραγωγικές ηλικίες".

6.4 ΟΡΓΑΝΙΚΗ ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ ΜΕ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Το θέμα αυτό, αν και όχι άμεσα συνδεδεμένο με τα προηγούμενα και την όλη παρουσίαση, κρίθηκε σκόπιμο να θίγει πολύ οριακά, σε μια προσπάθεια να διερευνηθεί, είτε να συζητηθεί το αν και κατά πόσο ένα αγροτουριστικό πρόγραμμα μπορεί να οδηγήσει σε εξειδίκευση ή όχι της εργασίας, ιδιαίτερα των νέων ανθρώπων.

Ήδη στον ορισμό που δόθηκε για τον αγροτουρισμό γίνεται μνεία της ανάγκης τροφοδοσίας αγροτουριστικού καταλύματος με προϊόντα των γεωργικών συνεταιρισμών και της τοπικής παραγωγής γενικότερα. Εισαγωγικά θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι κάτω από τον όρο "αγροτουρισμός" δεν νοείται απλά η ενοικίαση καταλυμάτων στους τουρίστες, αλλά ένα πλήθος παράλληλων δραστηριοτήτων που έχουν να κάνουν με την παραγωγή - διάθεση στους επισκέπτες προϊόντων βιοτεχνίας - χειροτεχνίας καθώς και άλλων προϊόντων τοπικής παραγωγής.

Στο βαθμό που δημιουργείται πλέον μια μονιμότερη αγροτουριστική ζήτηση της περιοχής, μπορεί να υποστηριχθεί ότι ο αγροτουρισμός μπορεί διαχρονικά να οδηγήσει σε ορισμένες εξειδικεύσεις της εργασίας, ιδιαίτερα για την παραγωγή προϊόντων μιας μονιμότερης λίγο πολύ διάθεσης στους επισκέπτες.

7.1 ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ-ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Στον βαθμό που ένα πρόγραμμα αγροτουρισμού δεν έχει ακόμα οργανωθεί στη Ελλάδα μέσα από ένα σαφώς οροθετημένο θεσμικό πλαίσιο, το όλο θέμα παραμένει ανοικτό στο διάλογο και την επιστημονική διερεύνηση. Κατ' αρχήν, όσον αφορά την οργάνωση της λειτουργίας αγροτουριστικού προγράμματος, η διεθνής εμπειρία υποδείχνει λύσεις που ξεκινούν από την πλήρη απουσία κάθε κρατικής παρέμβασης, μέχρι την πλήρη παρουσία του κράτους και την ανάθεση του έργου της διαχείρισης σε κρατικό φορέα. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο μπορεί κανείς να διακρίνει τους δυο αυτούς οριακούς τρόπους οργάνωσης και λειτουργίας αγροτουριστικού προγράμματος.

Από την μορφή της ισχυρής κρατικής παρουσίας στη διαχείριση αγροτουριστικού προγράμματος (Δανία και ως ένα βαθμό και η Γαλλία) μέχρι την πλήρη φιλελευθεροποίηση του όλου σχήματος (Βρετανία) ή ακόμα την ανάθεση της διαχείρισης σε τοπικούς φορείς (Ιταλία). Στην Ελλάδα το όλο θέμα διερευνάται και στα πλαίσια αυτά φαίνεται πως η δημιουργία μιας υπηρεσίας υποστήριξης είναι αναγκαία για την ορθολογική λειτουργία του αγροτουριστικού προγράμματος.

Η υποστηρικτική αυτή μονάδα, έργο της οποίας θα είναι η προώθηση-διαφήμιση- σύνδεση των καταλυμάτων με γραφεία ταξιδιών εσωτερικού και εξωτερικού κλπ., μπορεί να οργανωθεί είτε στη βάση της συγκέντρωσης του ρόλου της

υποστήριξης του προγράμματος, είτε αντίθετα στη βάση της διάσπασης του ρόλου αυτού.

Το υπόδειγμα της διάσπασης του ρόλου υποστήριξης αγροτουριστικών προγραμμάτων, συνίσταται στην κατανομή αρμοδιοτήτων στήριξης, στις

Δημόσιες Υπηρεσίες με ανάλογη κατανομή ευθυνών. Το σύστημα αυτό ακολουθεί η Αυστρία, η Δ. Γερμανία, η Βρετανία, η Ελβετία κλπ.

Αντίθετα, το υπόδειγμα συγκέντρωσης του ρόλου στήριξης αγροτουριστικών προγραμμάτων συνίσταται στη δημιουργία ανεξάρτητης υπηρεσίας αγροτουρισμού αποτελούμενης από Κεντρικό Γραφείο και τοπικά γραφεία στις περιοχές εφαρμογής των προγραμμάτων.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιας μορφής οργάνωσης αποτελεί το γαλλικό σύστημα (σύστημα δυο βαθμίδων αποτελούμενο από την Εθνική Ομοσπονδία-FEDERATION DE GITES και σε τοπικά τμήματα).

Ανάλογα με το σχήμα διαχείρισης - χρηματοδότησης - κατανομής κερδών, θα μπορούσαν να θεωρηθούν στην Ελλάδα τέτοια γραφεία με τη μορφή.

- α) Σωματείου ή κοινοπραξίας ιδιοκτητών καταλυμάτων
- β) Συνεταιρισμού
- γ) Μικτής Δημοσυνεταιριστικής Επιχείρησης
- δ) Εταιρείας Λαϊκής Βάσης

Όσον αφορά τη χρηματοδότηση δημιουργίας - λειτουργίας αγροτουριστικών καταλυμάτων, υπάρχουν μέχρι στιγμής οι ακόλουθες δυνατότητες.

- α) Σε κοινοτικό επίπεδο. Αναφέρονται οι χρηματοδοτήσεις με τη μορφή επιχορηγήσεων μέχρι και 70% του συνολικού κόστους επένδυσης καθώς και οι χρηματοδοτήσεις του Κανονισμού 797/85 (μέχρι και 55% του κόστους επένδυσης). Και στις δυο αυτές περιπτώσεις θα πρέπει ο εθνικός φορέας να αναλάβει να καλύψει το υπόλοιπο του κόστους αυτού.
- β) Σε εθνικό επίπεδο θα πρέπει να αναφερθούν οι χρηματοδοτήσεις του εθνικού αναπτυξιακού Νόμου καθώς επίσης και τα προβλεπόμενα από την Εγκύκλιο Διαταγή της Αγροτικής τράπεζας 319/82 με τη σημείωση, ότι ήδη η Διαταγή αυτή βρίσκεται σε διαδικασία αναθεώρησης της.

Καταλήγοντας, θα ήθελα να επισημάνω τις δυνατότητες που προσφέρονται για την ανάπτυξη μειονεκτικών περιοχών αγροτικών από την εφαρμογή - λειτουργία αγροτουριστικών προγραμμάτων. Ένας εθνικός προγραμματισμός αγροτουρισμού φαίνεται να είναι σήμερα αναγκαίος στο βαθμό που όλο και περισσότερες περιοχές εκδηλώνουν ζωνρό το ενδιαφέρον ανάπτυξης τέτοιων προγραμμάτων, σε μια προσπάθεια βελτίωσης του εισοδήματος του τοπικού πληθυσμού με ένα συμπληρωματικό πόρο και μείωσης κατά συνέπεια της διακύμανσης του αγροτικού εισοδήματος.

7.2 ΤΑ ΠΟΣΟΣΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΙ

Οι νέοι ή οι νεοεισερχόμενοι στα προγράμματα αγροτουρισμού γεωργοί, κάτω των 40 ετών επιδοτούνται σε ποσοστό 68% της συνολικής δαπάνης του ακινήτου. Για τις υπόλοιπες επενδύσεις (π.χ έπιπλα, εξοπλισμό κουζίνας κτλ.), αν ο νέος σε ορεινή ή μειονεκτική περιοχή επιδοτείται με το 50%, ενώ αν ζει σε νησί του Αιγαίου

ου με 68%. Οι υπόλοιποι δικαιούχοι μπορούν επιδοτηθούν με 55% για το ακίνητο. Για τις υπόλοιπες επενδύσεις οι νησιώτες του Αιγαίου θα πάρουν το 55% ενώ οι υπόλοιποι το 40%.

Το ύψος των δαπανών που επιδοτείται είναι 44 εκατομμύρια δραχμές ανά εκμετάλλευση. Οι νέοι και νεοεισερχόμενοι γεωργοί μπορούν, με σχέδιο βελτίωσης, να ενισχυθούν με συνολικό ύψος επένδυσης ως 88 εκατομμύρια - 44 εκατομμύρια μετρητά και τα υπόλοιπα με επιδότηση επιτοκίου. Οι νέοι και νεοεισερχόμενοι αγρότες, οι οποίοι μπορεί να ασχολούνται με την αλιεία, με τα δάση, με την αγροβιομηχανία κτλ.

Ενισχύονται με επιδότηση επιτοκίου για συνολικό ποσό επένδυσης 44 εκατομμυρίων. Όποιος είναι νέος, κατοικεί σε ορεινή ή μειονεκτική περιοχή και αντλεί τουλάχιστον το 1/4 του εισοδήματος του από αγροτική δραστηριότητα μπορεί, αν συντρέχουν και άλλες προϋποθέσεις, να ενισχυθεί με επιδότηση ενοικίου για 44 εκατομμύρια δραχμές.

Για κατόχους συνεργαζόμενης εκμετάλλευσης, η επιδότηση φθάνει τα 132.000.000 ανά εκμετάλλευση. Για αγροτικούς συνεταιρισμούς, το πόσο φθάνει τα 264.000.000 ανά εκμετάλλευση, ενώ για γεωργούς μερικής απασχόλησης του Αιγαίου 7.300.000 ανά εκμετάλλευση.

Στις χρηματικές εισροές εμπλέκονται τρεις χρηματοδοτήσεις. Ο κανονισμός 2328/91 της ΕΕ με ετήσιο προϋπολογισμό της τάξεως των 12.000.000.000 δραχμών, τα ΠΕΠ με προϋπολογισμό πενταετίας περίπου 12.000.000.000 και το πρόγραμμα

7.3 ΦΟΡΕΙΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Ο αγροτουρισμός αποτελεί τουρισμό "ενός τόπου" γι' αυτό και η πρωτοβουλία και διαχείριση του, ανήκει στις τοπικές κοινότητες. Τα διάφορα αγροτουριστικά προγράμματα υποστηρίζονται βέβαια και από τον Ε.Ο.Τ.

Επίσης ο αγροτουρισμός προωθείται μέσω του Κανονισμού 950/97 της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με σκοπό την ανάπτυξη των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών αλλά και την ενίσχυση των γεωργών. Τις επενδύσεις "αγροτουρισμού - αγροβιοτεχνίας" χειρίζεται η Διεύθυνση Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας του Υπουργείου Γεωργίας. Οι συγκεκριμένες επενδύσεις αφορούν τουριστικά καταλύματα, κέντρα εστίασης και αναψυχής (π.χ. ταβέρνες), αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου των επισκεπτών (π.χ. αθλητικές εγκαταστάσεις, εκτροφεία θηραμάτων κτλ) αλλά και αγροβιοτεχνικές δραστηριότητες, όπως μικρά εργαστήρια κεραμικής, ξυλογλυπτικής, υφαντικής, παρασκευής ειδών διατροφής από πρώτες ύλες που παράγονται από τη γεωργική εκμετάλλευση κτλ.

7.4 Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Δυστυχώς στην Ελλάδα δεν υπάρχει εθνικός σχεδιασμός για τον αγροτουρισμό, δεν υπάρχει εθνική πολιτική για τις ήπιες μορφές τουρισμού και ο Ε.Ο.Τ. παραμένει στηρίζοντας κυρίως τις συμβατικές μορφές τουρισμού.

Γίνεται προσπάθεια αξιοποίησης του αγροτουρισμού από την περιφέρεια και τη νομαρχιακή αυτοδιοίκηση και τους ΟΤΑ αλλά με μικρά τις περισσότερες φορές αποτελέσματα. Τα υπουργεία Γεωργίας, Εθνικής Οικονομίας και Ανάπτυξης και μερικοί άλλοι φορείς χειρίζονται προγράμματα σημαντικής χρηματοδότησης για τον αγροτουρισμό αλλά δυστυχώς ακόμη δεν έχει εξασφαλισθεί η προσδοκώμενη και αναγκαία τεχνική και στελεχιακή υποδομή.

Δεν υπάρχει «θεσμικό πλαίσιο», δεν υπάρχουν ειδικές ποιοτικές προδιαγραφές ούτε σήματα ποιότητας και διάκρισης ανάμεσα στις "αγροτουριστικές μονάδες».

Η ερευνά αγοράς, η προβολή και η διαφήμιση είναι δύσκολο να γίνουν από του ίδιους τους αγρότες.

Δεν υπάρχει κεντρικός φορέας συντονισμού - πληροφόρησης - προώθησης και προβολής του αγροτουρισμού στην Ελλάδα.

Δεν είναι στις προτεραιότητες του ΕΟΤ η δημιουργία ενός εναλλακτικού «πράσινου πακέτου» τουρισμού, παρόλο που η ζήτηση από τους περιηγητές είναι αυξημένη.

Ως τότε όλα αυτά θα μένουν ασυντόνιστα και αναξιοποίητα; Η επιστημονική ερευνά δεν έχει δώσει ακόμη καθαρά μετρήσιμα στοιχεία της ποσοτικής συμβολής του αγροτουρισμού και των ήπιων μορφών τουρισμού στο εθνικό ακαθάριστο προϊόν.

Η κυβέρνηση πάντως και οι υπεύθυνοι για την Ανάπτυξη της χώρας έχουν ήδη στη διάθεση τους πολλά στοιχεία προκείμενου να σχεδιάσουν εθνική πολιτική προώθησης των ήπιων μορφών τουρισμού. Αρκεί να το κάνουν. Πιστεύετε ότι η προώθηση αυτών των μορφών τουρισμού μπορεί να συμβάλει:

- α) στη στήριξη του αγροτικού χώρου ο οποίος αστικοποιείται και ο οποίος αποτελεί σήμερα την «κιβωτό» των πολιτισμικών χαρακτηριστικών μας,
- β) στη χρησιμοποίηση αναξιοποίητων πόρων δημιουργώντας δυνατότητες αυταπασχόλησης.

8.1 ΤΟ MARKETING ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟ

Το αποτελεσματικό μάρκετινγκ είναι ένα βασικό στοιχείο για οποιαδήποτε επιχείρηση. Ακόμη και οι καλύτερα οργανωμένες αγροτουριστικές επιχειρήσεις πρέπει να γνωστοποιήσουν την ύπαρξη τους στο ευρύ κοινό αν δεν θέλουν να αποτύχουν.

Το μάρκετινγκ είναι απλά ο προσδιορισμός του τι ζητάει η αγορά. Έπειτα με κατάλληλο προγραμματισμό προσφέρονται οι υπηρεσίες και τα προϊόντα που ικανοποιούν αυτή τη ζήτηση. Επίσης το μάρκετινγκ περιλαμβάνει και την επιλογή των αποτελεσματικότερων τρόπων προσέγγισης της αγοράς.

8.2 Ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ "MARKETING PLAN"

Ένα τμήμα του Επιχειρησιακού πλάνου μιας αγροτουριστικής επιχείρησης πρέπει να περιλαμβάνει το πλάνο για το μάρκετινγκ. Το πλάνο αυτό πρέπει να είναι απλό. Πρέπει να καθορίζει σε ποιους απευθύνεται αλλά και το τι ακριβώς προσφέρουμε στους πελάτες. Πρέπει επίσης να καθορίζετε ο τρόπος με τον οποίο θα μπορούν να παίρνουν οι υποψήφιοι πελάτες πληροφορίες για την επιχείρηση. Τέλος,

πρέπει να καθορίζετε το χρηματικό πόσο που θα διατίθεται ετησίως για το μάρκετινγκ.

Κατά το σχεδιασμό μιας στρατηγικής μάρκετινγκ, καλό είναι να προβάλλονται δυο-τρία «δυνατά» σημεία της αγροτουριστικής επιχείρησης, όπως η περιοχή, οι εγκαταστάσεις, οι τιμές κλπ. Τα «δυνατά» σημεία που θα τονιστούν πολλές φορές, καθορίζονται σε σχέση με το αγοραστικό κοινό στο οποίο απευθύνετε η επιχείρηση.

8.3 ΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ MARKETING

Το είδος και το μέγεθος της καμπάνιας του μάρκετινγκ δεν είναι πάντα σταθερό αλλά εξαρτάτε από πολλούς παράγοντες όπως τους στόχους της αγροτουριστικής επιχείρησης, τον προϋπολογισμό της κλπ. Μάρκετινγκ μπορεί να είναι η απλή διαφήμιση που γίνεται από στόμα σε στόμα έως και μια μεγάλη διεθνείς διαφημιστική εκστρατεία στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Το στυλ του μάρκετινγκ και το μήνυμα που περνάει πρέπει να απευθύνετε άμεσα στο αγοραστικό κοινό. Όλα τα έντυπα της επιχείρησης πρέπει να είναι υψηλής ποιότητας, καθαρογραμμένα και καλαίσθητα. Τα πρόχειρα διαφημιστικά φυλλάδια έχουν αρνητικό αντίκτυπο για την επιχείρηση. Τα τρία βασικά σημεία της διαφήμισης είναι:

- A) Το μήνυμα (δυο-τρία «δυνατά» σημεία της επιχείρησης και επιπλέον πληροφορίες για τα προϊόντα και της υπηρεσίες που προσφέρουμε).
- B) Το μέσο (ραδιόφωνο, τηλεόραση, περιοδικά κλπ).
- Γ) Το τμήμα της αγοράς στο οποίο απευθυνόμαστε (target group). Αναλυτικότερα:

A) ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ

Το διαφημιστικό μήνυμα πρέπει να αναφέρει τον τύπο της επιχείρησης, τα αγαθά και της υπηρεσίες που προσφέρει. Πρέπει επίσης να αναφέρει την διεύθυνση, της τιμές και τον τρόπο που γίνονται οι κρατήσεις. Το μήνυμα πρέπει να είναι απλό και πρέπει να είναι η επιχείρηση πάντα σε θέση να προσφέρει τα αγαθά και της υπηρεσίες που υπόσχεται. Καλό είναι για της αγροτουριστικές επιχειρήσεις που δεν έχουν την κατάλληλη εμπειρία και τα κατάλληλα μέσα να απευθύνονται σε επαγγελματίες για το σχεδιασμό και την δημιουργία των διαφημιστικών φυλλαδίων.

B) ΤΟ ΜΕΣΟ

Το μάρκετινγκ περιλαμβάνει μια ευρεία γκάμα δραστηριοτήτων, από δημόσιες σχέσεις και διαφήμιση, έως την προώθηση (promotion) και της κλαδικές εκθέσεις. Η διαφήμιση είναι η πλέον δαπανηρή προσέγγιση. Πρέπει να εξεταστούν όλα τα παρακάτω μέσα προσεκτικά και να γίνει η Επιλογή με βάση τον προϋπολογισμό και την δυνατότητα προσέγγισης του αγοραστικού κοινού που μας ενδιαφέρει. Το μέσο είναι η μέθοδος με την οποία-θα φτάσει το μήνυμα στους πιθανούς πελάτες, και περιλαμβάνει:

- 1) Τηλεόραση
- 2) Ραδιόφωνο
- 3) Εφημερίδες
- 4) Περιοδικά
- 5) Βιντεοκασέτες
- 6) Διαφημιστικά έντυπα
- 7) Κλαδικές εκθέσεις
- 8) Χρυσός οδηγός

- 9) Μέσο τοπικών καταστημάτων με είδη περιπέτειας/κυνηγίου
- 10) Με απευθείας αλληλογραφία
- 11) Διαφήμιση από στόμα σε στόμα
- 12) Συνεργασία με ταξιδιωτικούς πράκτορες
- 13) Μέσο γραφείων πληροφοριών
- 14) Διαφημίσεις συνεταιρισμών
- 15) Μέσο των φυσιολατρικών λεσχών
- 16) Κλπ

Γ) ΤΟ "TARGET GROUP"

Το target group είναι το συγκεκριμένο αγοραστικό κοινό που προσπαθούμε να προσεγγίσουμε όταν επιλέγουμε μια από της διάφορες στρατηγικές του μάρκετινγκ. Μερικά κριτήρια για την επιλογή του target group μπορεί να είναι τα εξής:

- 1) Εισόδημα
- 2) Περιοχή (Έλληνες ή ξένοι, από αστικά κέντρα ή από αγροτικές περιοχές κλπ)
- 3) Ηλικία
- 4) Προσωπικές επιθυμίες πελατών
- 5) Κλπ

8.4 ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ

Το κόστος για το μάρκετινγκ μιας αγροτουριστικής επιχείρησης εξαρτάτε σε μεγάλο βαθμό από το μέγεθος και τον τύπο της επιχείρησης, το μέσο που θα επιλεγεί για την διαφημιστική προώθηση (promotion) και από το πόσες φορές θα γίνει η επανάληψη της διαφήμισης. Οι νέες επιχειρήσεις συνήθως ξοδεύουν το 10-15% του συνολικού κόστους λειτουργίας για της ανάγκες του μάρκετινγκ τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας. Είναι σημαντικό να κρατάτε λεπτομερές αρχείο με την αποτελεσματικότητα συγκεκριμένων μορφών μάρκετινγκ, ώστε η στρατηγικοί μάρκετινγκ που σχεδιάζουμε να είναι όσο το δυνατόν πιο αποτελεσματική. Πρέπει να ερωτώνται όλοι οι πελάτες για τον τρόπο με τον οποίο τους έγινε γνωστή η επιχείρηση. Με τον καιρό και την καλή φήμη το κόστος για το μάρκετινγκ πέφτει.

8.5 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Οι δημόσιες σχέσεις είναι ένα μέρος του μάρκετινγκ και της διαφημίσεις και όχι μόνο. Ο ιδιοκτήτης πρέπει να μεριμνά για την εικόνα που έχει η επιχείρηση προς τα έξω. Οι στόχοι των δημόσιων σχέσεων ποικίλουν από την ικανοποίηση του πελάτη ως και την δημιουργία καλών σχέσεων μεταξύ της επιχείρησης και τους γείτονες, της τοπικές αρχές και το κοινό.

8.6 ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

1. Οι ευχαριστημένοι πελάτες είναι το κλειδί της επιτυχίας, θα επιστρέψουν, και θα μιλήσουν στους γνωστούς τους για την επιχείρηση σας. Μάθετε τα ονόματα τους. Να θυμόσαστε τι τους άρεσει και να το έχετε έτοιμο. Κρατείστε αρχείο αν

δεν τα θυμόσατε όλα. Οι μικρές λεπτομέρειες κάνουν τη διάφορα.

2. Δημιουργήστε λίστα για Αποστολή προσωπικών επιστολών. Βρείτε ονόματα από οργανώσεις και συλλόγους ατόμων που ασχολούνται με υπαίθριες δραστηριότητες. Αυτή η λίστα είναι σπουδαίο περιουσιακό στοιχείο. Στείλτε επιστολή στους πελάτες τουλάχιστον δυο φορές το χρόνο.
3. Ο κόσμος δεν έρχεται για να κυνηγήσει, να ψαρέψει, να καβαλήσει ένα γαϊδούρι η να ανέβει σε ένα τρακτέρ. Έρχεται για να διασκεδάσει και να ηρεμήσει. Είστε επιχείρηση φιλοξενίας, φροντίστε τους πελάτες σας και έχετε πετύχει. Να ρωτάτε πάντα τους πελάτες τι ήταν αυτό που τους άρεσε και τι μπορεί να βελτιωθεί.
4. Να παρέχετε προϊόντα και υπηρεσίες υψηλής ποιότητας χωρίς να διστάζετε να χρεώνετε ανάλογα πόσα. Δεν είναι δυνατόν να προσφέρετε χαμηλής ποιότητας προϊόντα και υπηρεσίες και να έχετε σημαντικό κέρδος. Αν στοχεύετε στο να έχετε πελάτες με υψηλά εισοδήματα και χρεώνετε περισσότερο σε σχέση με τους ανταγωνιστές σας, τότε οι πελάτες θα περιμένουν και περισσότερα από εσάς.
5. Φροντίστε της λεπτομέρειες. Καθορίστε ένα συγκεκριμένο τρόπο με τον οποίο θα απαντάτε στο τηλεφώνω (π.χ. «αγρόκτημα Καραγιάννη, λέγετε παρακαλώ» αντί για: «εμπρός» ή «ναι»). Ο αυτόματος τηλεφωνητής πρέπει να έχει ένα επαγγελματικό μήνυμα. Γενικά οτιδήποτε μπορεί να επηρεάσει την εντύπωση των πελατών, πρέπει να έχει τακτοποιηθεί.
6. Ενημερώστε τους γύρο σας για την αγροτουριστική σας επιχείρηση. Μιλήστε με ιδιοκτήτες πρατήριων βενζίνης, με ιδιοκτήτες καφενείων και καφετεριών, με ξενοδόχους και με ιδιοκτήτες άλλων αγροκτημάτων. Διανείμετε διαφημιστικά φυλλάδια. Φροντίστε να μάθει για την επιχείρηση σας όσο γίνεται περισσότερος κόσμος.
7. Διατηρείτε αρχείο με διαφημιστικά φυλλάδια και βιβλιογραφία άλλων επιχειρήσεων που μοιάζουν με -την δική σας. Δείτε τι προσφέρουν και πόσο κοστίζει. Μελετήστε τα φυλλάδια τους και δείτε τι σας αρέσει, τι δεν σας αρέσει και διαμορφώστε ανάλογα τα δικά σας φυλλάδια. Τηλεφωνήστε στους άλλους ιδιοκτήτες και ρωτήστε για ότι σας ενδιαφέρει.
8. Στείλτε πληροφορίες για την επιχείρηση σας σε περιοδικά και εφημερίδες. Στείλτε τους δελτία τύπου και ιδέες για ρεπορτάζ. Καλέστε τους για μια δωρεάν διαμονή.
9. Φροντίστε όσοι ενδιαφέρονται για την επιχείρηση σας να μπορούν να σας βρουν και να μπορούν να επικοινωνήσουν μαζί σας. Διαφημιστείτε στον «Χρυσό Οδηγό». Τοποθετήστε πινακίδες που να είναι ορατές από το δρόμο, κλπ.

9.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΩΡΟ

Ο αγροτουρισμός πιστεύεται ότι θα έχει διαρκώς αυξανόμενη ζήτηση για τους εξής λόγους:

- A) Καλύπτει την ανάγκη οικονομικών οικογενειακών διακοπών .
- B) Ανταποκρίνεται στο νέο πρότυπο του ενεργού τουρισμού που

συνδυάζει τις διακοπές με πλήθος άλλων δραστηριοτήτων.

Γ) Προωθείται συστηματικά από υπερεθνικούς οργανισμούς (κυρίως ΕΟΤ) γιατί θεωρείται μορφή εντεταγμένης ανάπτυξης.

Δ) Συνδυάζεται με πολλές ειδικές μορφές, γεγονός που επιτρέπει την ανάπτυξη του σαν ένα "πλέγμα δραστηριοτήτων".

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Κρίνεται σκόπιμο αφού διαπιστώσαμε, αναλύσαμε και εκτιμήσαμε ορισμένες καταστάσεις, είτε συγκεκριμένες απόψεις να υποδείξουμε στο μέτρο του δυνατού, ρεαλιστικές προτάσεις για εφαρμογή. Με βάση τα όσα, έστω και συνοπτικά εξετάστηκαν, τα ακόλουθα:

Α) Η πολιτεία, στους οποίους σχεδιασμούς ανάπτυξης στρατηγικής, να προτάξει ιεραρχικά τη μικρή αγροτική κοινότητα εφόσον επιλέγει, αφενός μεν να συγκρατήσει τον τοπικό πληθυσμό στις εστίες του, αφετέρου δε (γιατί όχι) να παρακινήσει εκείνους τουλάχιστον, τους οριακούς κατοίκους των μεγαλουπόλεων και ιδιαίτερα της Αθήνας που σήμερα συγκεντρώνει το μισό ελληνικό πληθυσμό, να επανακάμψει στο χώρο που κάποτε εγκατέλειψαν για να ασχοληθούν, πλέον, κάτω από άλλες καλύτερες συνθήκες ζωής και εργασίας.

Β) Αν και αφού γίνει αυτή η ιεράρχηση, τότε ο ανθρώπινος παράγοντας δικαιούται να έχει τον πρώτο λόγο. Στόχος εδώ θα πρέπει να είναι η κινητοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού που "υπολανθάνει". Επιχειρηματικές πρωτοβουλίες και ικανότητες που τυχόν επισημαίνονται στον τόπο θα πρέπει τώρα να έχουν την δυνατότητα να εκδηλωθούν.

Γ) Από τη στιγμή που γίνεται αποδεκτή και η πολιτική αυτή, τότε Αναμφίβολα ο αγροτουρισμός θα πρέπει να περιλαμβάνεται μέσα σ' εκείνες τις ευκαιρίες και δυνατότητες που αξίζει να δοκιμαστούν. Η κοινότητα ΕΟΚ δίνει κίνητρα (οικονομικά και μη) γι' αυτή τη δοκιμή ΜΟΠ, ΣΠΑ, λειτουργικά προγράμματα παραμεθόριων νομών και μια σειρά άλλων χρηματοδοτικών προγραμμάτων ΕΟΚ έχουν συμπεριλάβει τον αγροτουρισμό μέσα στις επιδιώξεις τους.

Δ) Από 'κει και πέρα (αφού δηλαδή υιοθετούνται τα στοιχεία των προτάσεων Α,Β,Γ), σε μια προκαταρκτική διερεύνηση διαπιστώνονται δυνατότητες και προβλήματα του συγκεκριμένου τόπου και κυρίως εξετάζεται η δυνατότητα υλοποίησης ενός τέτοιου προγράμματος που αποτελεί έκφραση της πολιτικής ΕΕΔ.

Ε) Η άμεση συνεργασία του μελετητή με τον τοπικό πληθυσμό και τις τοπικές αρχές και ιδιαίτερα με την ομάδα κινητοποίησης αποτελεί πρόκριμα για την επιτυχία του προγράμματος αγροτουρισμού.

Αν πετύχουμε τον συντονισμό όλων των δυνάμεων η μοίρα του Έλληνα αγρότη θα μεταβληθεί πάρα πολύ γρήγορα, με το εισόδημα του να πολλαπλασιάζεται και το περιβάλλον του να γίνεται ελκυστικό στους ξένους και στον ίδιο. Αυτά συμβαίνουν σε χώρες λιγότερο προικισμένες από τη φύση παρότι η Ελλάδα.

Υπάρχει λόγος να μην εφαρμόσουμε και εμείς αυτό το πετυχημένο πρόγραμμα;

9.2 ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ

Έπειτα από την παράθεση των κυρίων γνωρισμάτων που χαρακτηρίζουν τον αγροτουρισμό, κρίνεται σκόπιμο να εξεταστεί η θέση των μικρών αγροτουριστικών επιχειρήσεων στην παγκόσμια (και ήδη παγκοσμιοποιημένη) τουριστική αγορά. Μπορούν βέβαια αυτές να επιβιώσουν στο νέο ανταγωνιστικό περιβάλλον που επιβάλλει η παγκοσμιοποίηση και τι προοπτικές ανάπτυξης έχουν.

Κατ' αρχήν, πρέπει να τονιστεί ότι ο αγροτουρισμός από την φύση του δεν συμβιβάζεται με τα υπερβολικά μεγέθη τουριστικών ροών που χαρακτηρίζουν τον μαζικό τουρισμό. Αν αναλογιστούμε την κατάσταση της χώρας μας όπου ο αγροτουρισμός βρίσκεται στην πρώιμη φάση ανάπτυξης του, και τη συγκρίνουμε με τις εξελίξεις σε άλλες χώρες που έχουν σχετική παράδοση και έχουν διαμορφώσει ένα διαφορετικό είδος αγροτουριστικών δραστηριοτήτων, βλέπουμε ότι οι διαφορές είναι καταλυτικές.

Ας συγκρίνουμε λ.χ τις περίπου 12.000.000 αφίξεις ξένων τουριστών ανά έτος στη χώρα μας, τις εκατοντάδες εκατομμύρια διανυκτερεύσεις αυτών καθώς και των ημεδαπών τουριστών, με τις μερικές δεκάδες χιλιάδων διανυκτερεύσεις σε αγροτουριστικά καταλύματα. Αυτό είναι απόρροια του γεγονότος ότι οι αγροτουριστικές εκμεταλλεύσεις είναι εντελώς περιθωριακές, σε αντίθεση με άλλες χώρες όπως είναι η Σουηδία και η Ελβετία, όπου το ποσοστό των αγροτικών εκμεταλλεύσεων στις οποίες παρέχονται υπηρεσίες φιλοξενίας ανέρχεται στο 20%.

Ειδικότερα για τη χώρα μας, οι λίγες επιχειρήσεις που ασχολούνται με αυτή την ειδική μορφή τουρισμού παρουσιάζουν προβλήματα αποτελεσματικής λειτουργίας και προώθησης των πωλήσεων όπως διαπιστώθηκε, κατόπιν συνεντεύξεως με δυο από τους μεγαλύτερους γυναικείους αγροτουριστικούς συνεταιρισμούς, όλες οι κρατήσεις γίνονται από μεμονωμένα άτομα ή ομάδες (συνήθως εκπαιδευτικά ιδρύματα) χωρίς την μεσολάβηση τουριστικών πρακτόρων. Δεν συμβαίνει το ίδιο σε άλλες χώρες στις οποίες ήδη εφαρμόζονται προσπάθειες για την προώθηση των αγροτουριστικών υπηρεσιών μέσω των συλλογικών προσπαθειών μάρκετινγκ. Αρκετές επιχειρήσεις που συμμετέχουν στο πρόγραμμα Leader έχουν εδώ και αρκετά χρόνια συστήσει γραφεία αγροτουρισμού.

Για παράδειγμα, στην Ιρλανδία έχει δημιουργηθεί το Irish country holidays που λειτουργεί ως ένα κοινό σύστημα κρατήσεων για πολλές αγροτουριστικές επιχειρήσεις. Ενδεχομένως μάλιστα να ασχοληθούν συστηματικά με τον αγροτουρισμό και οι μεγάλοι Ευρωπαίοι τουριστικοί διαμεσολαβητές, ήδη ο μεγαλύτερος tour operator της Βρετανίας, ο Thomson, έχει αποκτήσει τον έλεγχο μεγάλου τμήματος της αγροτουριστικής αγοράς στην Βρετανία. Αναμφίβολα, οι μεγάλοι διανομείς του τουριστικού προϊόντος, μέσω των παγκόσμιων συστημάτων προσφοράς που διαχειρίζονται και εξαιτίας των οικονομιών κλίμακας που ήδη απολαμβάνουν, αναμένεται να ασκήσουν ασφυκτική πίεση προς όλες τις μικρές τουριστικές μονάδες, συμπεριλαμβανομένων των αγροτουριστικών.

ΠΗΓΕΣ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ☞ «ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΩΡΙΑΝ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ» ΣΤΑΥΡΟΥ ΚΑΛΦΙΩΤΗ
- ☞ «ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ» ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΛΤΣΙΔΟΠΟΥΛΟΣ
- ☞ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗΣ «ΠΟΛΥΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ» (14-15/5/87)
- ☞ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ: ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΛΥΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΕΡΙΟΧΩΝ / ΠΕΡ. «ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣΜΟΣ» (1986) Α. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ
- ☞ Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟ 2000 HELLENEWS 88, ΕΞΠΡΕΣ ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ) Α. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ.
- ☞ ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ 08/08/99
- ☞ WWW. AGROTOURISM. GR
- ☞ WWW. SFC. UCDAVIS. EDU/AGRITOURISM / FACTSHEETS
- ☞ WWW. IN.GR

